

3021

DOMINICI CAVALLARII

I N

REGIA NEAPOLITANA ACADEMIA

PRIMARII PROFESSORIS

INSTITVTIONES

I VRIS CANONICI

QVIBVS VETVS ET NOVA ECCLESIAE
DISCIPLINA ENARRATVR

IN VSVM PRIVATI AVDITORII CONSCRIPTAE:

Editio quinta auctior & emendatior.

TOMVS SECVNDVS.

Fondo Santoro

D 9

NEAPOLI MDCCLXXXV.

TYPIS IOSEPHI DE BISOGNO

EXPENSIS LVCAE DE ROSA

Publica auctoritate.

INSTITUTIONVM
IVRIS CANONICI

P A R S II.

C A P V T XXVII.

De sacrosanctis ecclesiis & altaribus.

§. I. Ecclesia pro loco accepta.	IX. Sanctorum depictae imagi-
nes in ecclesia.
II. De ecclesiarum antiquitate.	X. Ecclesiae consecratio non re-
petitur.
III. Ecclesiae multiplicis generis.	XI. Ecclesia quibus modis pol-
luitur.
IV. Requisita ad ecclesiae aedi-
ficationem.	XII. Ecclesiae pollutae recon-
ciliatio.
V. Ecclesiae partes interiores.	XIII. De ecclesiis reparandis.
VI. De altari.	
VII. Atrium & exedrae.	
VIII. Ecclesiae consecratio.	

§. I. Ecclesia apud christianos proprie denotat fi-
delium societatem & conventum; at per me-
tonymiam saepe denotat locum ipsum, in
quo christiani conventus agitant suos. Hoc
loco de Ecclesiis posteriori sensu agemus;
ac proinde Ecclesia est aedificium cultus di-
vini peragendi gratia exstructum, & sollemni ritu consecra-
tum, aut saltem benedictum. Nimirum Ecclesia Christi vi-
sibilis est, & praeter cultum internum habet etiam externum,
qui in sacramentorum administratione, sacrificiis, & com-
munibus precibus positus est. Hinc veluti sponte sua insti-
tuta sunt loca, in quae christiani ad sacra celebranda conve-
nient (a).

A 2

§. II.

(a) Ecclesiae pro loco acceptae pluribus aliis nominibus in
antiquis monumentis designantur. Saepe dicuntur concilia, con-
ciliabula, conventicula, quae voces a conventu ad locum con-
ven-

§. II. Iam quae fuerit prima Ecclesiarum origo, inter doctos non conuenit. Plerique theologi nostri docent, Ecclesias ab ipsa apostolorum aetate originem habuisse; quam sententiam Io. Medius & Binghamus pluribus probant. Contra Velsius, Suicerus, & Boehmerus contendunt, primis tribus seculis non fuisse proprie sic dictas Ecclesias, quae speciali ratione dicantur, essentque commerciis aliis exemptae. In hoc seculo christianos propriis ecclesiis caruisse, quod Hieronymus a Costa tenet. Sane christiana religio initio veluti Iudaico permittentur, & in coenacula, quae apud Iudaeos erat oratoria in parte aedium superiore extructa, sacris propriis vacaturi conueniebant, *Act. I. v. 13. & V. v. 42.* Sed seculo & tertio seculo procul dubio exstabant ecclesiae, quod sexcentis constat monumentis. V. Bingham. *orig. Eccles. lib. VIII. cap. 1. (b).* Id tamen verum est ecclesias persecutionum tempore fuisse simplices & humiles, ut simplex & durus christianorum status postulabat. Data vero christianis pace ecclesiae augusta & magnifica forma extructae sunt.

§. III.

uentus translatae sunt. Item dicuntur dominica, domus Dei, & *ἐκκλησία* a Deo ipso omnium rege & domino, cui dedicantur. Porro a fine dicuntur oratoria & domus orationis, quamvis nomine oratorii aliquando veniant sacella in privatarum familiarum commodum extructa. Conc. Agath. can. XXI. Ecclesiae quoque nonnullae dictae sunt martyria, apostolica, & promemoria alicuius martyris, apostoli, vel prophetae decoratae erunt. Item Latine ecclesiae, praesertim parochiales, tituli dicuntur, siue a certis signis & titulis, quibus insigniebantur, siue quod additi clerici inde nomen suum sumerent, siue a nominibus sanctorum, quibus erant dedicatae. Et post pacem ecclesiae datam saepius ecclesiae dictae sunt templa & basilicae: quae voces in antiquioribus monumentis hoc sensu vix occurrunt. V. Bingham. *orig. eccles. lib. VIII. cap. 1.*

(b) Ex veteribus Origenes, Minucius Felix, Arnobius & Lactantius habent, christianos non habere templa, nec altaria. At id nihil officit ecclesiarum antiquitati; sic enim verbum illud accipiendum est, talia christianos non habuisse templa, aut altaria: quod fuisse Medus probat.

§. III. Multiplex est Ecclesiarum genus, aliae enim sunt *cathedrales*, aliae *collegiatae*, aliae *parochiales*, aliae *conventuales*, aliae *capellae*. Ecclesiae cathedralis, quae alias *magna* & *matrix* dicitur, habet fixam episcopi cathedram, & est totius dioecesis communis paroecia. Collegiata habet collegium canonicorum, sed non episcopi cathedram; parochialis est, in qua proprius presbyter sub episcopo curam animarum exercet. Ecclesiae conuentuales sunt ecclesiae monachorum & regularium, ita dictae a conuentu monachorum & regularium, in quorum peculiarem usum primum extructae sunt. Et demum capellae sunt sacella in agris, aut in civitatibus, aut in magnatum domibus extructae, & sacris extraordinariis addictae (c). Inter capellas vero longe eminent capellae *regiae*, in quibus in usum regum & regiarum familiarum sacra celebrantur.

§. IV. Cuiuscumque vero generis ecclesia sit, sine consensu episcopi aedificari non potest. Conc. Chalced. *can. IV.* Nihil ad religionem pertinens inconsulto episcopo adgredi fas est. Consensum vero episcopus praestare non debet, nisi praevia causae cognitione constet, ecclesiam non ex turpi quaestu, sed ex iusta causa aedificari, *can. 10. D. 1. de consecratione*, & nisi satis ei donatum sit ad alendum ministerium, & religionis cultum exercendum, *novel. LXVII. can. 9. D. 1. eodem*. Item ante aedificationem audiendi, quibus nuntiandi novi operis ius est, veluti parochus & loci incolae. Et nova fabrica non est inchoanda, nisi episcopus, aut eius iussu alius sollemnes preces in loco faciat, & crucem humi desigat, *cit. can. 9. (d)*.

(c) Carolus Dufresne in Glossario mediae & infimae Latinitatis nomen capella factum docet a capa, hoc est parva veste S. Martini, quae in oratorio regis Franciae servabatur. Alii vero derivant a capa, hoc est theca reliquiarum S. Martini & aliorum sanctorum, quae in illo oratorio conditae erant. Nempe capella est a cap, siue capa, & cap vox Celtica est, quod Leibnitzius collect. etymolog. part. II. observat; significatque originis sui capitis tegmen, & generaliter quodcumque corporis tegumentum, & ampliori sensu rerum pretiosarum thecas & conistoria.

(d) In exstruendis ecclesiis curabant veteres, ut apta forma & convenienti situ ponerentur & fierent. Et forma quidem erat oblonga, navi similis; situs vero ut ecclesiae frons, siue praecipuus introitus ad Occidentem, sanctuarium vero ad Orientem spectaret. Aedes sit oblonga ad instar navis, ad Orientem con-

§. V. Ecclesiae, praesertim ampliores, pluribus partibus constant, quarum aliae interiores, & parietibus includuntur, aliae exteriores. Ex veteri disciplina partes interiores erant *ναὸς*, & *βύζα*, *narthex*, idest *ferula*, *templum* sive *navis*, & *sanctuarium*. *Narthex* erat aedificium oblongum instar *ferulae* post portarum ingressum, in quo dum sacrae lectiones & praedicationes habebantur, consistebant infideles, haeretici, catechumeni, & poenitentes *audientes* dicti. *Navis* inde sequebatur, quae a *nartheca* repagulis ligneis separata, tempore missae excipiebat poenitentes subtratos, & consistentes, & deinceps fideles loco quisque suo (e): nam mares a feminis, virgines a nuptis, monachi a secularibus separati erant (f). *Sanctuarium* demum sanctior erat ecclesiae pars, quae cancellis ab ecclesiae navi separabatur, eaque excelsior erat, & hinc *βύζα* a Graecis dicebatur. Sanctior & penitior haec ecclesiae pars tempore sacrae liturgiae ad episcopum, presbyteros, & diaconos pertinebat, & reliquis omnibus etiam clericis erat inaccessa. V. Morin. *de administr. poenit. lib. VI. cap. 1. n. 10.*

§. VI. In medio sanctuario altare collocatum erat, quod alias *ara*, *mensa sacra*, & *sanctum sanctorum* dicitur. Erant altaria initio lignea, inde lapidea facta sunt: quin pace Ecclesiae data in magnis ecclesiis saepe auro argentove cooperta sunt. Sic vero poni solebant, ut sacerdos celebrans facie ad

po-

versa, inquit constitutiones sic dictae apostolicae lib. II. cap. 57. Ideo vero Orientem versus sanctuarium poni solebat, quod christiani Orientem versus precabantur. Verum forma & situs iste usitator quidem fuit, at non semper servatus: etenim & quavis forma & quocumque situ ecclesias exhibent antiqua monumenta. V. Bingham. *orig. eccles. lib. VIII. cap. 3. §. 1. seq.* (e) *Ut plurimum loca masculorum & mulierum parietibus ligneis distinguebantur. Chrysost. hom. LXXIV. in Matth. Et in nonnullis ecclesiis feminae excipiebantur in solariis, quae erant porticus in altum navis ecclesiae elaboratae.*

(f) In navi erat ambo, alio nomine pulpitem & tribunal dictus; locus nempe editus lectoribus ad legendum, & cantoribus ad canendum & moderandam psalmodiam addictus. Ab ambone olim chorus non videtur fuisse diversus; etenim in choro clerici cantores canebant. Conc. Turonense 11. can. 4. Sed in Gallicanis ecclesiis chorus erat in sanctuario proxime post cancellos. Mabillon. *de liturg. Gallic. I. cap. 8.*

populum conversa staret (g). In medio altari crux stabat. Vnum vero in una ecclesia erat altare, idque ad sacerdotum unitatem indicandam, quod Schelestratus, & Habertus pluribus probant. Vna ferme missa in una ecclesia primis seculis celebrabatur: & si ob causam alias celebrare oporteret, plura altaria non erant necessaria: nam eodem tempore in eadem ecclesia nunquam plures missae videntur celebratae. Exeunte seculo sexto apud Latinos in una ecclesia plura altaria fuerunt, Gregor. M. *lib. V. epist. 50.*, qui usus sensim crevit, praesertim ubi privatae missae multiplicatae sunt. Verum Graeci etiam hodie unum habent altare.

§. VII. Extra ecclesiam stricte sic dictam erant alia aedificia, quae ad ipsam pertinebant. Ante ecclesiae fores erat *atrium*, aedificium nempe, cuius medium sub dio erat, latera vero columnis suffulta; erantque in medio atrio aquae salientes, aut putei, aut conchae, aut alia aquarum receptacula, in quibus christiani ecclesiam ingressuri manus & ora lavabant. Euseb. *hystor. eccles. lib. X. cap. 4.* Cetera circum ecclesiam aedificia generali *exedrarum* nomine veniebant, quasi essent loca sessionis & quietis: qualia *baptisterium*, *secretarium*, sive *vestiarium*, Graecis *δρακονιον* dictum, in quo vasa & indumenta sacra adservabantur, bibliothecae, & scholae omnium eruditioni inservientes: de quibus ecclesiae partibus Binghamus *orig. eccles. lib. VIII. cap. 7.* fuse commentatur. In nova disciplina pars ecclesiarum etiam est *turris campanaria*, in qua sunt campanae, quibus christiani ad sacros conventus vocantur.

§. VIII. In ecclesiis aedificatis divina officia vetantur celebrari, nisi prius illae consecrentur, aut saltem benedicantur. Consecratio ecclesiae est actus sacer & sollemnis, quo illa divino cultui addicitur (h). Tantum episcopus proprius ecclesiam consecrat, nec tanta potestate presbyteri donantur. Conc. Bracar. 1. can. 37. Immo ex veteri disciplina ad ecclesiam consecrandam plures episcopi solebant convenire, qui praesentia

A 4

& ser-

(g) Imminebat altari ciborium, hoc est *turrita aedicula*, quatuor ad minimum columnis innixa, qua totum altare tangebatur. V. Carol. Dufresne in Paul. Silentiar.

(h) Consecrationes ecclesiarum Latini dicunt etiam dedicationes, Graeci vero *ἐγκαινία*: dum enim ecclesiae consecrantur, primum in usum deducuntur: & dedicatio & *ἐγκαινία* initiatio nem & primum rerum usum designant. V. Mazeoch. *de Camp. amphith. cap. III.*

& sermonibus suis augebant sollempnitatem (l). Varii vero ritus in ecclesiarum dedicatione adhibiti sunt, quorum aliqui eo spectare videntur, ut dedicatio ecclesiae baptismum adunbret, qualis est trina parietum exterioris & interioris ecclesiae per aquam benedictam adpersio. Altaria etiam ex nova disciplina ritu peculiari consecrantur. Quousque vero ecclesia consecratur, ex episcopi venia per presbyterum benedicitur, & ita etiam idonea ad divina officia evadit.

§. IX. Ecclesiae ex parte interiori variis signis ornari solent, & praesertim picturis, quibus Christi & sanctorum imagines, & egregia scripturarum & hominum piorum facinora exhibentur (k). Receptis in ecclesia picturis christiani ad bonos mores impelluntur, & rudes in iis veluti legunt religionis instituta. Et praeterea Christi & sanctorum imagines partem cultus religiosi constituunt; dogma enim fidei est, eas debita adoratione sive veneratione colendas esse: quod adversus Iconoclastas synodus Nicaena II. aet. VII. statuit, & Tridentina

sess.

(i) Hinc occasione dedicationis ecclesiarum frequentes synodi celebratae, qualis synodus Antiochena anno cccxli. habita, inde in encaeniis dicta.

(k) Per tria priora & amplius secula rarior vel nullus fuisse videtur in ecclesiis sacrarum imaginum usus: quod Petavius dogm. theol. lib. XV. cap. 13. & Nat. Alexander hist. eccles. sec. VIII. diff. 6. §. 3. pluribus docent. Sane per ea tempora nec apud patres, nec apud ethnicos de imaginibus verbum ullum: & praeterea synodus Illiberitana cap. XXVI. ab ecclesia aperte imagines excludit: placuit, picturas in ecclesia esse non debere, ne quod colitur & adoratur, in parietibus depingatur. Sacras imagines tum in ecclesiis ponere intempestivum erat, ne christiani potius mutasse simulacra, quam idolatriam reliquisse viderentur. Usus imaginum sanctorum in ecclesiis quarto seculo incepit, & inde in diem collabente idololatria passim receptus & admissus humana forma repraesentatur; Deum enim utpote immensum & incorporeum figurari non posse, veteres tenebant: quod Petavius loc. cit. cap. 14. probat. Et veri speciem habet, imagines Dei in ecclesia Romana post seculum decimum receptas esse. Porro non eodem tempore, quo sanctorum imagines, etiam eorum statuae admissae sunt: statuae enim utpote magis idolis gentium similes, etiam octavo seculo minus frequentes erant: at inde apud Latinos usu receptae sunt.

ses. XXV. in decret. de invocatione sanctorum confirmavit. Quod si sero tandem imaginum usus in templis receptus est, id earum religioso cultui nihil officit; nam iste cultus hypotheticus est, cuius generis doctrinae & in religione & in iure naturali plures sunt. Illud vero ad episcoporum & aliorum pastorum officium pertinet, ut cultus imaginum suis limitibus contineatur, nec abeat in superstitionem, quod alias factum est.

§. X. Sollemni ritu ecclesia consecrata, etsi enormi crimine polluitur, iterum non debet consecrari, non secus ac baptismus semel datus non iteratur, can. 20. D. 1. de Consecr. Non repetitur consecratio, si ecclesia eadem maneat, vel saltem eadem hominum iudicio reputetur: nam si vetus ecclesia ex integro eversa sit, nova ecclesia indiget consecratione; contra, si ecclesia per partes renovetur: quin si illaesis parietibus lignea aedificia casu ardeant, vel corruant, & de novo fiant, consecratio non repetitur, cap. 6. ex. de consecr. ecclesiae. Item nec iterum consecratur ecclesia, quod altare motum fuisse dicatur, cap. 1. ex. eodem: diversis enim ritibus ecclesia & altare consecrantur. Quod si ecclesiam consecratam fuisse dubitetur, iterum consecrari debet, can. 18. D. 1. de consecratione, non secus ac iterum datur baptismus, si de eius collatione dubium sit.

§. VI. Consecrata ecclesia, si polluitur, reconcilianda est. Polluitur ecclesia humani sanguinis effusione, & homicidio etiam citra sanguinis effusionem in ea admissis, cap. 4. & ult. ex. de consecr. ecclesiae; quod de effusione & homicidio per iniuriam factis merito accipiunt interpretes: item polluitur effusione humani seminis etiam licita, can. 19. D. 1. de consecratione, cit. cap. ult. & cap. 5. ex. de adulteriis, & ethnici aut excommunicati sepultura, cap. 7. ex. de consecr. ecclesiae.

§. XII. In polluta ecclesia non licet divina officia celebrare, nisi prius reconcilietur: & reconciliatio fit ab episcopo adpersione aquae benedictae, cui vinum & cinis addita sunt, & precibus. Hac autem caerimonia peccatorum reconciliationem designari theologi docent: eoque spectare videtur cinis, qui in publica poenitentia adhibebatur. Sed si pollutio sit per sepulturam excommunicati, ante omnia cadaver, si discerni potest, effodiendum est, can. 18. D. 1. de consecr. Quod si ecclesia tantum benedicta polluitur, sola aqua benedicta a presbytero lavabitur.

§. XIII. Extructae ecclesiae identidem instaurandae & reparandae sunt, ut perpetuum stent. Sarciri autem debent ex bonis earumdem ecclesiarum: & ideo pars reddituum ecclesiasticorum sarcindis & instaurandis ecclesiis ab antiquo cessit.

Hinc

10 INSTITVT. IVRIS CAN. PARS II.
Hinc beneficiarii tenentur suorum beneficiorum ecclesias reficere, si eis supersint bona ultra frugalem sustentationem, *cap. 4. ex. de eccles. aedificandis*: cui oneri etiam subsunt, qui decimas, aut alia bona ecclesiastica possident, *cap. 1. ex. cod. nisi ecclesia peculiares redditus fabricis addictos habeat*. Quod si bona ecclesiastica non suppetant, pertinet ad christianorum officium ecclesiam parochialem reparare; non enim apud nos receptum est decretum synodi Tridentinae *sess. XXI. de ref. cap. 7.*, quo conceditur episcopis, ut patronos & alios possessores reddituum ecclesiasticorum, & demum parochianos cogant ad paroeciam instaurandam.

C A P V T XXVIII.

De asylo ecclesiarum.

§. I. <i>Asylum quid? Qui apud christianos institutum.</i>	<i>iudicare.</i>
II. <i>Mediis seculis asyla amplissima.</i>	VII. <i>Paucia conuenta de asylo in regno nostro.</i>
III. <i>Asylo quidam criminosi esclusi.</i>	VIII. <i>Modus abstrahendi reos ab asylo.</i>
IV. <i>Loca asytorum.</i>	IX. <i>Forma iudicii in causis de asylo.</i>
V. <i>Poenae in violatores asylo.</i>	X. <i>Crimina, quae asylo excludunt.</i>
VI. <i>Cuius iudicis est de asylo</i>	XI. <i>Loca asyli deminuta.</i>

§. I. **V**Ox *asylum* Graeca est, denotatque locum sanctum, quo confugientes sine piaculo avellere non licet. Apud gentes praesertim Iudaeos, Graecos, & Romanos loca asyli fuerunt. Et apud christianos vel a tempore Constantini usu & consuetudine videtur receptum, ut ecclesiae loca perfugii essent, in quibus rei loci sanctitate defenderentur: cui institutioni causam praebuerunt ipsi episcopi, qui pro reis apud magistratus intercedere solebant ad poenae debitae remissionem, aut saltem mitigationem. Sic usu recepto ecclesiarum asylo, christiani imperatores varias ediderunt leges, quibus eius formam & modum constituerunt (a).

§. II.

(a) *Ius asyli, etiam in ecclesiis, constituendi ad civilem potius, quam ad Ecclesiasticam potestatem videtur pertinere: civilis*

CAP. XXVIII. DE ASYLO ECCL.

§. II. Quicumque vero fuerit asyli modus ex legibus prioribus christianorum principum, ex sententia Iustiniani sacritas asyli ecclesiis concessi certe ad sublevandos miseros vi oppressos spectabat, non ad invertenda aliorum iura: multo minus in gravioribus criminibus proderat reis ad ecclesiam confugisse. *Templorum cautela*, inquit Iustinianus *novel. XVII. cap. 7.*, non nocentibus, sed laesis datur a lege. Sed in novis per Occidentem institutis regnis & civilis & ecclesiastica potestas ad humanitatem conspiravit, & asyla ecclesiarum omnibus eo confugientibus, etiam ad poenarum publicarum remissionem, profuerunt. Conc. Aurelian. 1. can. 3., conc. Tolet. XII. can. 10., capit. Reg. Franc. lib. V. cap. 155. Sic extensum asylorum privilegium moribus gentium, quae in provinciis imperii nova regna fundaverant, conveniebat, & praeterea reipublicae non admodum incommodo fuisse videtur. Germani enim alique septentrionales populi, qui per Europam se diffuderunt, a poenis sanguinis erant alieni, & gravia delicta ferme multis vindicabant: & praeterea in asylum confugientes rigidae & canonicae subdebantur poenitentiae, qua non minus in bonos cives, quam bonos christianos proficiebant.

§. III. Post seculum decimum secundum ampla illa ecclesiarum sanctitas, qua facinorosi omnes asylo defendebantur, sensim summorum pontificum decretalibus restricta est; iam enim receptum erat, ecclesiasticam potestatem pro iure suo de asylo posse statuere. Ergo asylo deiectioni publici latrones, & nocturni agrorum populatorum, *cap. 6. ex. de immunit. ecclesiarum*; item qui ea spe & consilio deliquerint, ut se sacro loco tueantur; quique in ecclesiis & earum coemeteriis occiderint, aut membra mutilarint, *cap. ult. ex. eodem*; & qui ex insidiis homines interfecerint, *cap. 1. ex. de homicidio volunt.* Nimirum cano-

lis enim potestas merum imperium ad animadvertendum in facinorosos homines a Deo accepit: nec iure evangelico ulla loci sanctitas est, qua rei a potestate gladii eximantur. Ipsi ecclesiae patres id agnoverunt: etenim sublato per Arcadium ecclesiarum asylo ad eius restitutionem impetrandam Africani patres anno cccxcix. legatos ad principes miserunt, ut pro confugientibus ad ecclesiam, quocumque reatu involutis, legem de gloriosissimis principibus mererentur, ne quis eos audeat abstrahere, can. 66. C. Afric. Sed tandem lapsu temporis plerisque iuris canonici interpretibus placuit, ecclesiarum asylum esse iuris ecclesiastici, & ad spirituales potestatem pertinere.

canonicis poenis defuetis non amplius asylo fructus esse poterat reorum conversio, sed potius eorumdem impunitas, atque ideo asyla restringenda videbantur.

§. IV. Praestabant vero confugientibus securitatem non solum ecclesiae ex parte interiori, sed etiam exedrae, quae septa etiam dicuntur, *L. 4. C. Th. de iis, qui ad eccles. confugiant*, idque ne reis continuo in ecclesia versari necesse esset. Et quoniam multae ecclesiae sine exedris erant, canon quidam sub nomine Nicolai papae maiori ecclesiae quadraginta passus, minoribus vero triginta per circuitum asylo tribuit, *can. 6. C. 17. q. 4.* Fruebantur autem tanto privilegio etiam ecclesiae non consecratae, modo divina mysteria in iis celebrarentur, *cap. 9. ex. de immunit. ecclesiarum*. Domus quoque, ubi habitant episcopi & parochi, asylo auctae, praesertim si intra septorum ambitum essent. Immo posteriori aetate etiam crucibus per vias defixis, coemeteriis etiam ab ecclesia seunctis, xenodochiis, & aliis locis religiosis asyllum tributum est.

§. V. Quoties reis prodest ad ecclesiam confugisse, inde per vim abduci nequeunt, & qui eos eiecerint, violatae ecclesiarum sanctitatis rei iudicantur. Canones apud Gratianum abducentes ab ecclesia reos invitos excommunicationi & poenitentiae publicae subiiciunt, *can. 20. & can. 25. C. 17. q. 4.* quae poenae praesertim spectabant eos, qui privata vi reos ab ecclesiis ad vindictam abducebant. Sed post editas Gregorii IX. decretales etiam magistratus, qui reos ecclesiis abducerent, excommunicati sunt: hac enim aetate inter episcopos & magistratus de asylo controversiae exortae erant; & hinc factum, ut magistratus, invitis episcopis, confugientes asylo abducerent.

§. VI. Iam si dubitetur, an ad ecclesiam confugientes asylo defendantur, cuius iudicis sit decernere, laici, an ecclesiastici, a duobus ferme seculis disputatur. Sed si res in origine sua expendatur, videtur constare, hoc iudicium ad iudicem laicum pertinere. Sane legibus principum asylo primum constituta sunt, eorumque legibus per plura secula formatae acceperunt. Praeterea Leo imperator legis de asylo a se latae extra urbem Constantinopolim magistratibus mandavit executionem, *L. 6. C. de his, qui ad ecclesiam*. Hinc civiles magistratus sibi iudicium adservarunt, si dubium esset, an reus asylo defenderetur: quod in omnibus ferme christianis provinciis receptum erat, ut episcopus Covarruvias *lib. II. variar. resolut. cap. 20.* testatur. Quod si in bulla Gregorii XIV. quam alias nonnulli cognitio in causa asyli solius iudicis ec-

clesiastici esse statuatur; bulla ista nullibi christianarum gentium recepta est. V. Espen. *diff. de asylo templor. cap. IX. num. 11.*

§. VII. Post editam Gregorianam decretalem controversiae de asylo inter magistratus & episcopos fuerunt frequentiores, praesertim apud nos; Reges etiam nostri nihil de iuribus maiestatis imminutum volebant, & interim cum pontificibus aperte decertare detestabantur. Disputatum est apud nos usque ad pacta conventa inter Benedictum XIV. & Carolum olim Regem nostrum, quorum in *cap. II.* controversiae de asylo etiam compositae sunt. Sane modus abducendi reos ab asylo praescriptus est; data forma iudicio, quo, an reus asylo defendatur, decernendum est; auctus numerus criminum asylo delectorum; & locorum immunium numerus diminutus.

§. VIII. Ac primum quidem si laicus, qui excepti criminis reus putatur, ab asylo extrahendus est, magistratus, ubi adfuerint indicia ad capturam, veniam petet ab ecclesiastico superiore, qui in urbe est episcopus, eiusque vicarius, in dioecesi vero, qui superioris vice fungitur; & abductio sit praesente persona ecclesiastica, quam superior ecclesiasticus elegerit. Abductus reus traditur iudici seculari, qui iurato & in scriptis cavet, se reum nomine Ecclesiae detenturum, eumque in integrum restitutum, si asylo locum esse decernatur. Quod si non restituatur, integrum est episcopo poenis canonicis contra magistratum veluti reum violatae immunitatis uti. Licentia autem abstractionis ab ecclesiastico superiore denegata, magistratus eadem praestita cautione reum abducit, sed ea modestia, quae domum Dei decet.

§. IX. Civili custodiae reo tradito, magistratus acta iudicialia de crimine conficere debet, eaque quatuor mensium spatio ad episcopum transmittere. Episcopus vero unius mensis spatio decernet, an reus asylo defendatur. Quod si praescripto quatuor mensium spatio acta iudicialia episcopo non exhibeantur, poterit hic ex formula obligationis petere a magistratu restitutionem rei in ecclesiam, quam iudici non licet differre. Et ubi mensis spatio episcopus non pronuntiaverit, an reus asylo gaudeat, ipso iure cognitio ista ad forum missum Neapoli constitutum devolvitur. Ut vero possit episcopus pronuntiare, reum asylo non defendi, indicia ad torturam sufficiunt. Cessat autem obligatio iudicis ad reum in ecclesiam restituendum, ubi pronuntiatum est, reum asylo non gaudere; at interim nova obligatione se iudex adstringit, de reo iterum in ecclesiam restituendo, si hic criminis indicia diluerit. Ius interim est filio laico vel ecclesiastico con-

tra episcopi sententiam ad forum mistum provocare. Episcopi vero, quibus haec cognitio tribuitur, sunt proprie sic dicti episcopi, non inferiores praelati, nisi isti speciali pontificis indulto hac cognitione augeantur.

§. X. Porro pactis conventis multa crimina asylo excludunt, quae antea non excluderent. In primis asylo deiectionis incendiarii, quique eis opem, aut consilium scienter dederint, quoties dolo locum sacrum, aut religiosum, & urbana, aut rustica praedia, aut greges incenderint. i. plagarii, hoc est, qui per vim aut dolum hominem abducunt, secumque retinent, ut pecunia se redimant: quique nuntiis, aut litteris pecunias aliasve res extorquent, metu mortis aut incendii infecto. i. i. venefici, qui scienter & dolo malo & animo nocendi componunt, vendunt, praebent venena, licet effectus nullus fuerit. iv. *assassini*, hoc est, qui ad caedem hominis suas locant operas, aut conducunt alienas, quique opem, aut consilium dederint, etsi mors secuta non fuerit, modo peruentum sit ad actum proximum, nempe vulnus. v. latrones & grassatores viarum sive publicarum, sive vicinalium, quamvis personas non laeserint. vi. qui noctu quavis arte, sive instrumento domus, tabernae, sive alias cellas promptuarias intraverint, sustulerintque tantum, unde poenam mortis mereantur. vii. qui simulato publicae potestatis nomine noctu domos ingrediuntur, ibique vel furantur, vel vim mulierum honestati inferunt. viii. qui mensae publicae argentariae tabulas, sive syngraphas adulterant, quique falsa mandata conficiunt, ut depositas in ea pecunias exigant. ix. mercatores, qui dolo malo decoxerunt. x. quaeitores, idest praefecti exactionibus fiscalibus, si in receptis pecuniis id furtum aut fraudem admittant, ut poenae ordinariae locus sit; item publicis argentariis mensis praefecti, ministrique, & publicorum montium ministri, qui in pecuniis aut pignoribus fidei suae concreditis eiusmodi furtum admittunt, ut legitimam poenam mereantur: quo eodem iure censentur, qui pecunias universitatum conservant. xi. rei laesae maiestatis in primo & secundo capite, sed in postrema specie continentur tantum, qui ministris ab Rege iurisdictionem habentibus personalem iniuriam inferunt. xii. qui ab asylo reos abstrahunt, aut abstrahi iubent. xiii. qui in locis asyli homicidia, aut mutilationes membrorum, aut alia crimina admittunt, quae communi iure poena sanguinis, aut treremium vindicantur, quique asylo exeuntes, eadem crimina admittunt. xiv. abuterentur asylo; si in aliam ecclesiam auctoritate episcopi translati, nec se a maleficio abstinere. Et demum asylo excluduntur

duntur depopulatores agrorum, haeretici, litteras apostolicas falsantes, homicidae praemeditati, & rei falsae monetae.

§. XI. Demum pactis conventis locorum immunitum numerus deminutus est. Etenim asylo privatae sunt ecclesiae rurales, in quibus eucharistia non servatur, modo non sint parochiales, aut ad curam animarum addictae; item oratoria vulgo capellae, in domibus privatorum & nobilium extructa, etsi aditum ad viam publicam habeant, & publicarum capellarum privilegio nitantur; tum etiam capellae arcium castrorumque clausorum, licet in eis eucharistia custodiatur. Nec asylo donatur turris campanaria ab ecclesiis seiuncta, nec ecclesiae derelictae, nec horti, & viridaria, & alia loca ecclesiarum & aedium religiosarum parietibus & claustro non comprehensa: item nec tabernae & domus muris ecclesiarum & monasteriorum adnexae, licet interius in ecclesias & monasteria aditus pateat. Domus vero parochi & aliorum clericorum qui curae animarum addicti sunt, gaudent asylo, modo ecclesiis coniungantur, & interius in eas aditum habeant. Verum in ecclesiis asyli spatium non extenditur ultra atrium, quoties muro circumdatum est, porticus, scalas & portas tam a fronte, quam a latere, & ad spectum anteriorem.

CAPUT XXIX.

De sepulturis.

§. I. <i>Integra cadavera apud christianos sepulta.</i>	V. <i>Nisi sint sepulcra maiorum vel ipsi sibi elegerint sepulcrum.</i>
II. <i>Sepulcra extra urbes, tantum in ecclesiis recepta.</i>	VI. <i>De iuribus funerariis.</i>
III. <i>Coemeteria quid? Sepultura in loco profano vetita.</i>	VII. <i>Quarta funeraria.</i>
IV. <i>Fideles in paroecia sepeliendi.</i>	VIII. <i>Qui carent ecclesiastica sepultura.</i>

§. I. **S**epultura mortuorum ipsa natura duce inter omnes gentes, etiam barbaras, recepta est, quamvis varii fuerint sepeliendi ritus (a). Sed christiani omni tempore pium & re-

(a) *Condebant Aegyptii mortuos, eosque domi servabant: alii cadavera ipsa, uti erant, humo obruebant: & alii in pri-*
mis

& religiosum habuerunt integra cadavera sepelire; idque quia haec sepulturae species benignior & humanior videretur, & praesertim in spem futurae resurrectionis.

§. II. Apud Romanos sepulcra erant extra urbes, idque iure duodecim tabularum cautum erat, & saepe novis legibus confirmatum est. Savaro in *Sinod. lib. III. ep. 12. (b)*. Similiter christiani extra urbes corpora suorum fratrum sepeliebant, Chrysost. *hom. XVII. de fide, L. 6. C. Th. de sepulcris violatis*; nec enim quod leges publicae ceteris civibus denegabant, christianis poterant permittere. Extra urbes corpora christianorum sepeliebantur in privatis sepulcris, vel in fornicibus & catacumbis; quae loca dicebantur *cryptae* & *arenaria*, quod in arena foderentur, & *coemeteria*, quasi loca dormitionis. Incognita antiquioribus christianis fuit in ecclesiis sepultura, eaque post datam Ecclesiae pacem sensim invaluit (c).

§. IV. Quamvis vero iure novo christianis omnibus in ecclesiis

mis Graeci & Romani cadavera cremabant, & cineres sepeliebant. Per plura secula stetit ustio apud Romanos, etsi interim plures ipsa cadavera sepelirent: tandem vero sensim cadavera cremari desierunt, qui mos a Commodi imperatoris aetate frequentior evasit.

(b) *Extra urbes sepulcra ponebantur ad vias publicas, ut praetereuntes admonerent, se fuisse & illos esse mortales, ut ait Varro de ling. lat. lib. V. Sepeliebant vero Romani extra urbes, ne funestarentur sacra civitatis: quod Paulus iuriconsultus lib. I. sentent. tit. 21. §. 1. observat.*

(c) *Nempe pium & religiosum arbitrabantur christiani apud martyres, quorum reliquiae in ecclesiis conditae erant, post mortem quiescere. Hinc primum imperatoribus veluti privilegio datum est, ut in vestibulo ecclesiae eorum corpora quiescerent. Euseb. lib. IV. de vit. Constantini cap. 71. Chrysost. hom. XXVI. in 2. ad Corinthios: inde reges, episcopi, abbates, digni presbyteri & ipsi laici sanctitate conspicui in ipsis ecclesiis sepultri sunt, conc. Moguntin. cap. LII. Interea vero fideles laici in atrio vel porticu ecclesiarum sepeliebantur, conc. Bracar. 1. can. 36. conc. Nannat. can. VI., donec tandem seculo nono & deinceps mos receptus est, ut cadavera omnia in ecclesiis humarentur. Ceterum receptis in ecclesia sepulcris non bene viventibus consultum: nam in locis conclusis aer adscitur terris cadaverum particulis, quibus respirationi & vitae noxius evadit.*

ecclesia sepultura permixta sit; tamen etiam in nova disciplina fidelium dormitioni potius coemeteria, quam ecclesiae videntur destinata. Conc. Mediolan. 1. par. II. cap. 61. V. Esphen. par. II. sect. v. tit. 7. cap. 2. Sunt coemeteria loca religiosa episcopali benedictione ad fidelium sepulturam addicta, & ipsis ecclesiis ut plurimum adhaerentia: licet e re publica esset extra urbes transferri, & in locis apertis constitui, ut relinquunt incolarum domicilio sanitatem. Sed ubi coemeteria nulla sunt ab ecclesiis distincta, christiani in ecclesiis sepeliuntur; sed sepulcra in choro, aut prope altare non passim concedenda: quod Ferrariensis de non *sepeliendis mortuis prope aras* docet. Interim in loco profano nefas habetur christianos sepelire: & hinc electio sepulturae in loco profano nulla est, cap. 3. ex. de sepulturis, & ibi Gonzalez.

§. IV. Iam christiana sepultura censetur pars ecclesiasticae communionis, quae post mortem perseverat; & inde parochiani in ecclesia parochiali, cum qua vivi communicabant, sepeliri debent. Parochiani autem in causa sepulturae sunt, qui intra fines parochiae ita morantur, ut vivi sacramenta in ipsa percipere, & parochi ipsis administrare teneantur. Hinc peregrini in parochia, ubi eos decedere contingit, sepeliuntur, modo commode in suam parochiam efferrī nequeant, cap. 5. ex. de sepulturis in 6. Monachi autem & religiosi in monasterii sui ecclesia vel coemeterio sepeliendi sunt, cap. ult. eod. in 6., ipsis enim loco parochiae monasterium est: & similiter canonici & beneficiarii omnes in ecclesia capituli vel beneficii sui sepeliendi. Quod si contra interdictum cadaver extra propriam ecclesiam tumuletur, si petatur, effodiendum est, & propriae ecclesiae restituendum, cap. 5. ex. eod.

§. V. Sed parochialis sepultura duobus casibus locum non habet, puta si existeret maiorum sepulcrum, aut si quis vivus sibi sepulturam elegerit. Sepulcra maiorum eadem ac familiaria videntur esse, in quibus quiescendi omnes de familia ius habent. Quoniam vero quisque apud maiores suos quiescere intendit; hinc existente maiorum sepulcro, cessat parochialis sepultura, & quisque de familia in eo sepeliendus est, can. 2. C. 13. q. 2., quasi ex tacita sepulturae electione cap. 1. & cap. 3. ex. de sepulturis. Item locum non habet parochialis sepultura, si aliquis sibi locum dormitionis feligat; quod iure canonico puberibus omnibus, etiam uxoribus & filiis familias facere licet, cap. 7. ex. eod., cap. 4. eod. in 6. Quibus vero casibus defuncti sepeliantur extra parochiam, exsequiae in propria ecclesia celebrandae sunt, cap. 9. ex. eod. Quae disciplina in Gallia & Belgio integra servatur; Tom. II. B at in

at in Italia cadavera extra paroeciam sepelienda, antequam domo educantur, per parochum benedicenda sunt, eoque comite ad sepulturae locum efferenda.

§. VI. Antiqua est disciplina, qua pro mortuis oblationes fiunt, easque Ecclesia recipiebat, si christiani in eius communione ex hac vita migrassent. Diu oblationes istae sola offerentium voluntate steterunt; at post seculum decimum in laudabiles abierunt consuetudines, quibus post exsequias cogi possunt heredes ad consueta oblationes, cap. 42. ex. de *simonia*. Atque haec sunt iure funeraria, quae parochis debentur propter animarum curam. Seculo nono & sequentibus pleraeque paroeciae nullos statos redditus habebant, quod earum bona vel ad laicos, vel ad monachos, vel canonicos devoluta erant; hinc ad alendos clericos pia offerendi consuetudines constabilitae. Ceterum in exigendis iuribus funerariis parochi modum tenere debent, ne videantur ex terra putredini concessa quaestum facere, praesertim vero humani & liberales esse debent in pauperes.

§. VII. Quod si aliquis extra ecclesiam parochialem sepeliatur, paroeciae quarta funeraria, sive canonica debetur; certa nempe portio oblationum & legatorum, quae ecclesiae sepulturae offeruntur, aut relicta sunt. Iustum visum fuit, ex obventionibus funerariis, quae ecclesiae sepulturae adquiruntur, aliquid tribuere ecclesiae parochiali, quae curam spirituale defuncto impendit, cap. 1. ex. de *sepulturis*. Portio ista non est ubique eadem, sed alibi medietas, alibi tertia, alibi quarta integra pro locorum moribus, cap. 9. ex. *cod.* & interim semper quarta dicitur: pendetque etiam ex locorum moribus, aut pactis conventis, ex quibus oblationibus & relictis deducenda sit. Cadit vero ecclesia parochialis sibi debita quarta triginta aut quadraginta annorum praescriptione cum titulo, vel immemorabili tempore sine titulo. Barb. de officio parochi par. III. cap. 25.

§. VIII. Sepultura ecclesiastica carent omnes, qui vivi cum ecclesia non communicabant, quique ab unitate Ecclesiae se iuncti decesserunt; est enim sepultura pars christianae communionis, quae etiam post mortem manet. Itaque ecclesiastica sepultura privantur infideles, apostatae, haeretici, & schismatici manifesti, item excommunicati, qui ut tales denunciati sunt, quique suadente diabolo clericum, aut monachum percusserint, & nominatim interdicti, cap. 12. ex. de *sepulturis*, cap. 17. ex. de *verborum significat.* Porro non donantur ecclesiastica sepultura, qui in mortali peccato decessisse videntur, quales qui sibi mortem consciverunt, qui in pascha peccata sua

sua nec confessi sunt, nec eucharistiam sumserunt, cap. 12. ex. de *poenit.* & *remissionibus*, monachi mortui cum peculio, cap. 6. ex. de *statu monachorum*, fures & latrones in crimine occisi, cap. 2. ex. de *furtis*, usurarii manifesti, cap. 2. de *usuris in 6.*, & generatim omnes manifesti peccatores, qui sine poenitentia decesserint. Quod si horum aliquis in loco sacro tumuletur, cadaver, si discerni possit, effodiendum est, & procul ab ecclesia in loco profano sepeliendum, cap. 12. ex. de *sepulturis*. Vltimum supplicium passi, si condignam poenitentiam egerint, ex aliquorum canonum sententia donari possunt christiana sepultura, can. 30. C. 13. q. 3. modo leges civiles humationem permittant.

CAPUT XXX.

De monasteriis.

- §. I. Monasteria initio in solitudine, inde etiam in urbibus. III. Conditiones, quibus aedificanda. II. Monasteria non aedificantur sine episcopi & principis IV. Episcopi potestas in exempta monasteria.

§. I. **M**onasteria initio fuerunt solitariorum habitacula, speluncis potius, quam domibus similia: at instituta a Pachomio vita coenobitica, monasteria etiam fuerunt domus, in quibus coenobitae habitabant (a). Monasteria ex monasticis institutis in solitudinibus & procul ab urbibus initio constituta; idque postulare videbatur perpetua poenitentia & ascetis, cui monachi se addicebant: planctus enim & luctus

B 2

(a) Monasteria in Aegypto habebant suas privatas cellulas, in quibus monachi manebant. Hieronym ep. XXII. ad Eustoch. cap. 15. Sed Iustinianus sic voluit aedificata monasteria, ut unam, aut plures domus amplas haberent, in quibus monachi simul dormirent & manducarent, novel. V. cap. 3. Etiam in Occidente concilium Turonense 11. can. 14. in communi schola monachos morari statuit. Vita quippe coenobitica ita postulare videbatur, ut monachi sibi invicem virtutis semper testes essent, & virtutum comparatione unus alios superare studerent.

etiam requirunt solitudinem. Primus omnium S. Basilii monasteria in urbibus videtur constituisse, ut monachi catholicae fidei contra Arianos suppetias ferrent. Socrat. *lib. IV. cap. 26.* Quo exemplo deinceps in urbibus, vel prope eas passim monasteria excitata: quamvis etiam posteriori aetate, qui monasticam disciplinam instaurarunt, in solitudinibus suas primas sedes collocarint. Mendicantes vero ab initio in civitatibus & oppidis suas aedes posuerunt, ut ita esse possent clericis adiutorio in cura animarum procuranda.

§. II. Quocumque autem loco constituantur nova monasteria & regularium aedes, praecedere debet episcopi, in cuius dioecesi constituuntur, consensus. Conc. Chalced. *can. IV.*, Iustin. *novell. V. cap. 1.* Exortis mendicantibus consensus iste magis evasit necessarius; mendicantes enim contra regulas & naturam vitae monasticae episcopis & parochis in animarum cura, veluti copiae auxiliares, accesserunt: atque ita praeposterum esse videbatur, novos mendicantium conventus episcopis insciis & invitis excitare. Quin ex legibus provinciarum nec licet aedificare nova monasteria, nisi etiam civilis potestas adsentiatur.

§. III. Iam novo monasterio excitando sub certa forma licet episcopis consentire, quae a Clemente VIII. in *bul. quoniam ad institutum*, & a Gregorio XV. in *bul. quum alias* statuta est. In primis constare debet, novos colonos sine veterum incommodo posse sustineri; & hinc advocandi & audiendi priores antiquorum monasteriorum & conventuum, qui per quatuor millia passuum in locis circum positis existunt. Audiendi quoque incolae loci, & praesertim parochus, maxime si novi religiosi mendicantes sint. Praeterea nullius monasterii permittenda aedificatio est, nisi in eo saltem duodecim monachi sive religiosi habitare, ac ex redditibus & consuetis elemosynis sustentari possint. Et demum monasteria monialium in urbibus & oppidis constituenda sunt, ne moniales hominum malorum praedae exponantur. Trident. *ses. XXV. de regul. cap. 5.* Vbi vero decretum est, novum monasterium aedificari, fabrica inchoanda non est, nisi prius episcopus in loco preces fundat, & salutis nostrae signum, crucem nempe, terrae defigat, *novell. V. cap. 5.*

§. IV. Monasteria omnia origine sua in spiritualibus potestati episcoporum, in quorum dioecesi posita sunt, subiacent, non secus ac reliqua loca sacra & religiosa. Hinc episcopi eadem invisere, *cap. 8. ex. de religiosis domibus*, & in iis actus omnes ecclesiasticae iurisdictionis exercere possunt, *Can. 10. C. 16. q. 1., can. 1. 18. & seq. C. 16. q. 2.* Sed a pluribus

ribus seculis monasteria & monachi, etiam mendicantes, de potestate episcoporum subtracti sunt, & uni pontifici parere coeperunt. Qua exemptione ruina monasticae disciplinae promota est, & ordo hierarchiae turbatus. Hinc pluries de exemptionibus abolendis tractatum, sed numquam excisae; tantum in comitiis Tridentinis temperatae sunt, pluribus in eam rem editis decretis. Nimirum monasteria, quibus laicorum spiritualis cura adnexa est, quod spectat ad curam animarum, episcopis subiecta sunt. Trident. *ses. XXV. de regular. cap. 11.* Episcopis quoque tamquam apostolicae sedis delegatis commissa monasteria monialium quocumque pontifici subiecta. Trident. *loc. cit. cap. 9.* Illis quoque iure delegato data sanctimonialium omnium exemptionum clausura. Trident. *loc. cit. cap. 5.* Episcopi quoque etiam tamquam apostolicae sedis delegati quotannis invisunt monasteria in commendationem concessa, ubi neglecta iacet claustralis disciplina. Trident. *ses. XXI. de ref. cap. 8.* Item ab Urbano VIII. episcopis subiecta sunt monasteria recentior erecta, vel deinceps erigenda, in quibus saltem duodecim religiosi non sint, *bul. XLIII. §. 15.*

C A P V T XXXI.

De hospitalibus.

§. I. Hospitalia varii generis.	<i>spitalia extensa.</i>
II. Religiosa, vel profana.	VI. Decreta Tridentina de hospitalibus non recepta.
III. Hospitalia episcopis subiecta:	VII. Sacramenta in hospitalibus a quibus administranda.
IV. Inde multa ab episcopo potestate subiecta.	VIII. Rationes ab officialibus reddendae.
V. Potestas episcoporum in hospitalibus.	

§. I. **H**ospitalia proprie sic dicta sunt aedes ad hospites & peregrinos excipiendos, at passim eo nomine veniunt loca quaelibet recipiendis & alendis pauperibus, infirmis aliisque miseris, qui aliena opera indigent, addicta. Hinc hospitalia sunt varii generis, quae nominibus propriis apud veteres designantur, veluti *xenodochia*, quae sunt peregrinorum hospitalia; *ptochotrophia*, ubi aluntur pauperes debiles: *orphanotrophia*, ubi pueri parentibus orbatu educantur: *brephotrophia*, quae infantium educationi interveniunt; *nosae omnia* ubi

22 INSTITVT. IVRIS CAN. PARS II.

infirmi curantur: & *gerontocomia*, ubi pauperes senes aluntur (a).

§. II. Hospitalia autem generatim sic dicta vel religiosa, vel profana sunt. Religiosa episcopi auctoritate, profana iniussu eius fundata sunt. Quibus notis religiosas & profanas hospitales domus interpretes saniores fecerunt, idque conuenienter pontificum decretalibus, quae tantum religiosas habent domus hospitales auctoritate episcopi extractas, *cap. 4. ex. de religiosis domib.* Sed non desunt, qui omnia pia loca, quamvis religiosa, a laicis administrata, profana dicunt: contra religiosa, quae clerici procurant. Quae sententia apud nos certo iure nititur, utpote quae pactis conventis inter Benedictum xiv. & Carolum olim Regem nostrum *cap. V. can. con-* firmata est.

§. III. Hospitalia domus omnes ex veteri ecclesiae disciplina episcoporum potestati & in spiritualibus & temporalibus subsunt. Conc. Chalced. VIII., L. 42. §. 6., L. 46. §. 3. C. de episc. & clericis & novell. CXXIII. cap. 23. (b). Nihil vero intererat, utrum clerici, an laici domus istas procurarent,

rent, & utrum iussu, an iniussu episcopi essent extractae; semper enim erant in episcopi potestate, quando leges civiles id constituerant.

§. IV. At labentibus annis multae domus hospitales episcoporum potestatem excusserunt, aliae in totum, aliae tantum in temporalibus. In primis hospitalia regum speciali protectione aucta ab episcoporum potestate substracta sunt. Item hospitalia, quae nulla episcopi potestate fundata sunt, veluti loca profana habita, & saltem in temporalibus extra episcopi potestatem, *cap. 4. ex. de religiosis domib.* Multa quoque hospitalia privilegiis pontificum ab episcopi potestate substracta sunt, & uni pontifici subiecta. Et demum non desuerunt principes, qui episcopos a temporali hospitalium administratione excluderunt, eaque in hac parte laicis iudicibus subiecerunt; quod in Gallia factum est.

§. V. Deminutam episcoporum in domus hospitales potestatem synodi Viennensis & Tridentina curarunt reparandum. Et quidem Viennensis statuit, ut si hospitalium administratores sive clerici, sive laici ignavius in administrationem incumbant, episcopi propria auctoritate in sibi subiectos rectores, in exemptos delegata pontificis procedant, & hospitalia reformant & in integrum restituant. *Clement. 2. de religiosis domib.* Postea synodus Tridentina *ses. VIII. de ref. cap. 15.* hunc Viennensem canonem innovavit; item potestatem fecit episcopis, ut etiam tamquam apostolicae sedis delegati in casibus ab iure concessis hospitalia omnia & collegia quaecumque laicorum inviserent, exceptis iis, quae sub regum immediata protectione sunt sine eorum licentia, *ses. XXII. de ref. cap. 8.* Et demum statuit, ut clerici, sive laici hospitalium administratores quotannis loci ordinario reddant rationes, nisi in fundatione aliter cautum sit; & si consuetudine, vel privilegio, vel loci statuto aliis ad id deputatis rationes reddendae sint, etiam cum iis loci ordinarius adhibeatur. Trident. *loc. citat. cap. 5.*

§. VI. Decreta ista Tridentina de hospitalibus aliisque locis piis, utpote quae iura laicorum invertebant, nec in aliis provinciis, nec apud nos recepta sunt. Hinc de hospitalium in rebus temporalibus regimine inter secularem & ecclesiasticam potestatem frequentes controversiae emerferunt. Tandem vero controversiae istae apud nos pactis conventis inter Benedictum xiv. & Carolum olim Regem nostrum compositae sunt, & ius certum constitutum, *cap. V. n. 1. segg.* Tres hospitalium species distinctae, una eorum, quae sub Regis immediata protectione sunt, altera eorum, quae a laicis, & tertia eorum, quae

(a) Summa semper fuit Ecclesiae cura in fovendis & recreandis pauperibus miserisque hominibus, qui aliena opera & auxilio indigerent; at ubi Ecclesiae pax data est, coeperunt episcopi & christiani peculiares aedes ad miseris & pauperes excipiendo & fovendo extruere. Praesertim vero christiani Occidentales seculis octavo & sequenti hoc nomine inclaruerunt: nam ferme omnia monachorum & canonicorum monasteria aedes ad excipiendo peregrinos, pauperes, infirmos habuerunt annexas, & praeterea christiani multa alia eius generis diversoria fundarunt. V. Murator. *diß. XXXVII. antiq. Italic.* Tum enim frequenter evaserant sacrae peregrinationes, ad quas fovendas ferme abque hospitalibus domus erant necessariae.

(b) Auctoritas autem ista episcoporum origine sua ecclesiastica erat, qua sacris in usum miserorum celebrandis, & tamquam boni patres familias temporalibus etiam praesidebant; nam civilis & publica in hospitalia potestas politici regiminis erat. Quoniam vero episcopi industrii erant in operibus caritatis procurandis, christiani principes, in primis Iustinianus, iis etiam dederunt publicam & civilem in domus hospitales potestatem. L. 42. §. 9., L. 46. §. 3. C. de episc. & clericis, novell. CXXIII. cap. 23. Et similiter idem Iustinianus bona hospitalium bonis ecclesiasticis accensuit, L. 23. C. de sacros. ecclesiis.

quae a clericis procurantur. Hospitalia sub Regis immediata protectione (qualia censentur, quae regiae foundationis & donationis sunt, & quae in ipsa foundatione ex voluntate fundatoris regiam protectionem meruerunt) de episcopi potestate & visitatione etiam in spiritualibus subtrahuntur. Hospitalia a laicis administrata tantum in spiritualibus ab episcopo visitantur; administrationis vero rationes reddendae coram rationatoribus de more electis per eos, ad quos electio ista spectat, & coram persona ad id ab ordinario deputata, quae gratis interfit. Data quoque foro misto, quod Neapoli sedem habet, potestas in loca pia profana, exceptis iis, quae Regis speciali protectione muniuntur. Et demum hospitalia a clericis administrata in spiritualibus & temporalibus ab episcopis visitantur.

§. VII. Iure communi pauperes & miseri in hospitalibus recipere debent sacramenta ab ecclesia parochiali, in cuius finibus posita sunt hospitalia. *Espen. par. II. sect. 4. tit. 6. cap. 3.* Et passim hospitalia a laicis administrata manent sub cura parochorum, licet in iis sint exstructa sacella. Verum multae ex hisce domibus sunt, quae ad sacra administranda speciales presbyteros habent: quod episcopi, aut pontificis privilegio, aut pactis conventus inductum est.

§. VIII. Hospitalium officiales singulis annis administrationis suae reddere rationes tenentur. *Clement. 2. §. 2. de religiosis domib.* Reddendae vero sunt rationes ordinariis, seu aliis, quibus subsunt loca huiusmodi, vel deputatis ab eis, cit. *Clement. 2.* At synodus Tridentina *sess. XXII. de ref. cap. 9.* statuit, ut administratores clerici, vel laici hospitalium & aliorum piorum locorum ordinariis locorum reddere rationes teneantur, nisi in fundatione aliter cautum sit: & quo casu sive ex consuetudine, sive privilegio, sive peculiari loci statuto aliis ad id deputatis reddendae sint, etiam cum iis antistes ordinarius adhibeatur. Sed decretum hoc, utpote extendens episcopi potestatem ad loca laicalia, in hoc regno receptum non est; vigentque pacta conventa inter Benedictum XIV. & Carolum olim regem nostrum, quae *cap. V. n. 2.* habent, etiam personam ab ordinario deputari debere, ubi rectores laici piorum locorum reddunt rationes, nisi loca illa regiae protectioni specialiter subiaceant.

CAPVT. XXXII.

De oblationibus.

§. I. Oblationes quid?	V. Ecclesia non omnium oblationes recipiebat.
II. Oblationes ad altare.	VI. Oblationes sacramentales & in exsequiis in consuetudines versae.
III. Aliae pro arbitrio extra altare factae.	VII. Oblationes ferme cedunt ecclesiae parochiali.
IV. Oblationes in suscipiendis sacramentis & aliis sacris functionibus.	

§. I. **V**entum est ad res Ecclesiae temporales, quae usibus ecclesiasticis deserviunt. Eiusmodi res ad tres praecipuas classes referri possunt, oblationes nempe, fundos sive res immobiles, & decimas & primitias. Oblationis nomine generatim veniunt res omnes sive mobiles, sive soli quacunque ratione Deo elargitae, sive pertineant ad sacrificii usum, sive clericorum & pauperum alimentis destinatae sint. Sed in praesenti strictius vocem oblationis accipimus, quatenus denotat res mobiles & munera, quae sponte fideles ad altare vel extra altare offerunt.

§. II. Tria oblationum genera statui possunt; aliae tempore sacrificii offerebantur ad altare; aliae pro arbitrio in ecclesia deponebantur; & demum aliae fieri consueverunt in administratione sacramentorum, in exsequiis defunctorum, & aliis sacris officiis. Et ad altare quidem tempore oblationis omnes in eucharistia communicantes, si poterant, etiam monachi, offerebant panem & vinum: quo loci etiam oleum & incensum & novae spicae & uvae solebant offerri, *can. IV. apostol.* Ex oblatis pane & vino eucharistiae elementa defumebantur, & reliqua alendis clericis & pauperibus inferviebant. Sed lapsu temporis, ubi panis azymus in sacris mysteriis adhibitus est, desierunt panis & vini ad altare oblationes, earumque loco missae honorarium successit. Et si adhuc in multis pagis & oppidulis viget mos aliquid offerendi inter missarum sollemnia, oblationes istae post evangelium, non tempore oblationis fiunt, & pro eucharisticis haberi non possunt.

§. III. Secundum genus oblationum est earum, quas christiani, prout possunt & volunt, in Ecclesiae usum elargiuntur. In ecclesia secundo seculo erat arcae quoddam genus, in quam fide.

fideles pro arbitrio & voluntate sua modicam stipem apponebant. Tertull. *apol. cap. XXXIX*. Inde institutum fuit *gazo-phylacium*, hoc est locus in exedris ecclesiae, in quem huius generis oblationes deferrebantur & adseruabantur. Conc. Carthag. *iv. can. 93.*, August. *serm. L. de divers.* Quin in ecclesiis Gallicanis huiusmodi oblationes etiam ad altare videntur factae Conc. Aurel. *i. can. 16. & seq.*

§. IV. Erat quoque tertium genus oblationum, quas christiani in suscipiendis sacramentis, in exsequiis mortuorum, in dedicationibus ecclesiarum, aliisque sacris officiis pro pietate sua elargebantur. Quarto seculo sollemnis erat mos in baptismo aliquid offerendi. Greg. Nazianz. *orat. XL. de baptismo*. Et si synodus Illiberitana *can. XLVIII.* statuit, ne de more catechumeni tempore baptismi numos in concham mitterent; regula ista peculiaris fuit, eique non malum, sed mali species dedit occasionem: nimirum ne sacerdos, quod gratis acceperat, pretio distrahere videretur. Generatim vero in huius generis oblationibus id Ecclesia edixit, si quid sponte offeratur, recte accipi, nefarias vero esse exactiones.

§. V. Cuiuscumque vero generis essent oblationes, non ab omnibus christianis accipi solebant, sed tantum ab iis, qui in eucharistia communicabant. Nimirum oblationes, praeterim eucharisticae, erant signum ecclesiasticae communionis; & hinc eorum, qui in eucharistia non communicabant, oblationes respuebantur. Conc. Illiber. *can. XXVIII.* Ipsi poenitentes consistentes dicti, quamvis in precibus communicarent, non tamen offerebant ad altare. Conc. Nicaen. *can. XI.*, Ancyr. *can. IV.* Quin si haeretici antequam in haeresim laberentur, aliquid ecclesiae intulissent, id eis post lapsum restitui solebat. Tertull. *de praescript. can. XXX.* Ambros. *ep. XXX. ad Valentinian.* Interim si poenitentes ante reconciliationem inopini & absolutionis cupidi morerentur, eorum nomine factas oblationes pleraeque ecclesiae recipiebant, conc. Arelat. *ii. can. 12.* Tolet. *xi. can. 12.* Qua receptione in pacem & communionem admissi censebantur.

§. VI. Porro oblationes erant spontaneae largitates, nec aliquis ad eas observandas cobeatur: quae est antiqua Ecclesiae disciplina (a). Verum labentibus annis oblationes, quae in admi-

ministrandis sacramentis, in exsequiis, & ceteris sacris functionibus fiebant, in laudabiles consuetudines abierunt: quae disciplina invaluit in aliquibus ecclesiis post seculum decimum, tum in concilio generali sub Innocentio *iii.* generatim probata est, ubi statutum, libere conferenda esse christiana & reliqua sacra officia; teneri vero fideles ad consueta oblationes, & ab episcopo cogi posse, si offerre detrectent, *cap. 42. ex. de simonia (b)*. Et haec sunt iura parochialia, quae satius fuisset non induci, aut indulta aboleri, ubi primum ecclesiae aliis redditibus auctae sunt; est enim, quantum fieri potest, a ministris Ecclesiae amovenda omnis avaritiae turpissime quaestus suspicio & occasio. Hinc Tridentini patres *sess. XXI. de ref. cap. 1.* in ordinationibus nihil quocumque titulo nec sponte oblatum accipi permiserunt.

§. VII. Oblationes autem omnes, etiam quae sponte fiunt, ad ecclesiam parochialem spectant, idque ob spiritualem curam, quae parochis demandata est, *cap. 9. ex. de his, quae fiunt a prael. sine consensu capituli*. Cedunt vero oblationes ecclesiae parochiali, etiam si in alia inferiori capella, aut loco intra parochiae fines fiant, nisi de contraria offerentium voluntate constet. Barbosa *de off. parochi cap. XXIV.* Nimirum fideles offerre praesumuntur ob spiritualem curam, quam de se habet Ecclesia: quae praesumptio oblationes ecclesiae parochiali addicit. Cessat vero hae praesumptio, quando constat, aliam esse offerentium voluntatem, & oblationes illis locis & usibus cedunt, quibus impendi fideles volunt, edicuntque. V. card. de Luca *disc. XIX. de decimis*. Item oblationes parochiae non adquiruntur, si privilegium, aut consuetudo eas alii ecclesiae, aut pio loco addicat.

CA.

serm. CCXV. de tempore. Quin Hieronymus epist. I. ad Heliodor. etiam monachos ad altare offerre adstrictos fuisse testatur. Panis & vini eucharisticae oblationes spectabant ipsum sacrificium, quod christiani omnes suo modo offerre censebantur, & de eo omnes participabant; ut proinde nefas videretur eo spectantes oblationes a divitibus non offerri.

(b) Seculo decimo & deinceps bona parochiarum, etiam ipsae decimae, pro maxima parte in laicos, monachos, & canonicos transierunt: & propter malos clericorum mores christiani parum liberales erant in ecclesias parochiales. Hinc clerici non habebant unde viverent, atque ideo dura temporum conditio pia offerendi consuetudines in necessitatem convertere fecit.

(a) Tantum eucharisticae panis & vini ad altare oblationes necessitate quadam continebantur; nam turpes videbantur, divites ad altare non offerre. Cypr. de opere & eleemosynis. August. *serm.*

C A P V T XXXIII.

De praediorum ecclesiasticorum acquisitione.

- §. I. Primis ferme tribus seculis Ecclesia fundos non adquisivit;
II. Inde variis titulis fundos adquisivit.
III. Episcopi aegre ferebant hereditates & donationes in alterius damnum.
IV. Adquisitiones uberiorēs factae.
V. Adquisitiones ex causa clericatus & monachatus;
VI. Ex precariis;
VII. Et ex poenitentiārum redemptionibus.
VIII. Summum imperium Ecclesiae quaesitum. Regna oblata.
IX. Ecclesiis quaesita feuda & regalia.
X. Mala ex feudis.
XI. Vetitae ecclesiarum adquisitiones.
XII. In regno Siciliae olim vetitae ecclesiae fundos adquisirere;
XIII. Quod interdictum Rex noster renovavit.

§. I. **Q**uovisque civilis potestas christianam religionem per-
secuta est, Ecclesiae reditus fuerunt in rebus mo-
bilibus, quas pro pietate sua fideles offerebant; res vero im-
mobiles ferme nullae fuerunt. Tum Ecclesia ex sententia iu-
ris civilis collegiis illicitis accensebatur, quibus nec donare,
nec hereditates relinquere ius erat, *L. S. C. de heredib. insti-*
tuendis. Nec a christianis Christus heres poterat institui: quia,
institui non poterant, praeter eos, quos leges instituere con-
fessissent. Verum post tertij seculi medietatem plures ecclesiae
fundos possidere coeperunt; in longa enim illa imperii confu-
sione post Valeriani captivitatem continuata non multum va-
riata leges, etque ideo facile fuit ecclesiis fundos adquirere.

§. II. Sed post pacem christianis datam Ecclesia fundos matribus & variis titulis inter vivos. Et quod spectat testamentum, primus Constantinus M. Ecclesiam inter collegia legitima recensuit, eique dedit ius adquirendi ex testamento sive hereditates, sive legata. *Habeat unusquisque licentiam sanctissimo quod optaverit, relinquere, L. 1. C. de sacrosanctis ecclesiis.* Haec lex semper in imperio obtinuit, & apud gentes, quae nova

nova regna in Occidente fundavit, in primis Langobardos, confirmata est. Et Theodosii junioris lege, si clerici vel monachi intestato decederent, nullis relictis heredibus, eorum bona ecclesiae vel monasterio, cui fuerant addicti, adscribebantur, *L. 1. C. Th. de bonis clericorum*. Ita hereditates sive testamentum, sive ab intestato Ecclesia coepit acquirere, & interea largitibus inter vivos etiam dicebatur.

§. III. Verum ex veteribus moribus religioni erat sanctissimis episcopis hereditates adire, vel donationes acceptare, quibus filii, aut alii cognati sibi debitis bonis fraudarentur. Quicumque vult, ait Augustinus *serm. XLIX. de diversis, exheredato filio, heredem facere ecclesiam, quaerat alterum, qui suscipiat, non Augustinum, immo Deo propitio neminem inveniet* (a). Quin quod hereditates litium ambagibus implicabant, sanctiores episcopi non multum eas curabant; sed potius cupiebant, ut patresfamilias Christum veluti in numerum filiorum cooptarent, eique virilem relinquerent. August. *loc. cit.* At deinceps moribus in peius delapsis, ferme omnes effusae largitates, quibus nihil filiis aut cognatis relinqueretur, acceptae: quos mores Carolus M. *lib. I. capit. 89.* castigavit.

§. IV. Magna praediorum & mobilium copia ecclesiis & monasteriis accessit per hereditates & donationes: at acquisitiones istae factae sunt uberiores, postquam invaluit doctrina, regnum caelorum obtineri largitionibus in ecclesiam factis (b).

Hinc

(a) *Summa fuit aequitas Aurelii episcopi Carthaginienſis, qui bona omnia eccleſiae donata reſtituit donanti, cui poſt donationem filii, quos non ſperabas, nati erant, eſſe ſuae poteſtatis eſſet, ut, non redderet, ſed iure fori, non iure populi, ut loquitur Auguſtinus loc. cit. Non enim Romanae leges reſcindunt donationes, quod donantibus inde filii nati dicerentur. V. Vinn. in § 2. iſtit. de donationibus.*

(b) *Ex veteribus summo zelo & incredibili vehementia Sal-
vianus lib. I. adversus avaritiam hanc doctrinam inculcavit. Quin-
sensim creditum vulgo est, etiam sine lacrymis ad Deum promi-
rendum valere in ecclesias & monasteria effusis largitates. Eo
etiam traducta est sententia Christi, qua centuplum & vita aeter-
na iis promittitur, qui propter Deum terrena reliquissent, quas
esset omnino idem exui rebus suis & sequi Iesum Christum, &
bona sua in morte ecclesiis aut monasteriis relinquare. V. Mura-
tor. diss. LXVII antiq. Italic. Et quoniam omnes mortui proximi
pro anima sua aliquid ecclesiis relinquebant; hinc videtur inva-
luis*

30
Hinc mediis seculis fere omnes donationes & testamenta in
pias causas his formulis conceptae sunt, *pro salute animae*
meae, pro redemptione animae, in remedium aeternae salutis.
Eo etiam contulerunt clericorum & monachorum artes, quibus
suadebant fidelibus (saepè non sine cognatorum detrimento)
caelestis regni beatitudinem, comminabantur aeternum inferni
supplicium, & sub nomine Dei, aut alicuius sancti tempora-
lia extorquebant, ut habet Carolus M. in *capit. an. 811.* Nec
istae piaer artes posterioribus seculis cessarunt: etenim S. Ro-
naventura *epist. ad provinciales*, & Matthaeus Parisiensis *ad an.*
1243. veluti hereditas multos ex mendicantibus describunt.

§. V. Multa quoque bona & latifundia in ecclesias & mo-
nasteria confluerunt ex divitum clericali & monastica vita.
Nam plerique eorum, dum se altari, aut monasterio dedica-
bant, bona sua, aut eorum partem in ecclesias & monasteria
transferebant. Quia ubi de more veteris disciplinae parentes
monasteriis filios suos infantes offerebant, simul monachis
praedia aliqua elargiebantur. V. Murator. *diff. LXVII. antiq.*
Italicar. Hinc intelligis, cur antiqui monachi solliciti fuerunt
ad adiciendos divites ad monasticam vitam. Quoniam vero
turpe erat, ob temporalia lucra clericatum, aut monasticam
vitam divitibus inculcare, synodorum canonibus poenitentiae
subiecti sunt episcopi & abbates, qui propter temporalia ho-
mines in clericos, aut monachos tonderent, temporalia vero
hereditibus restituta sunt. Conc. Cabillon. 11. *cap. 7.*

§. VI. Vberimus fons, unde tot praedia in ecclesias & mo-
nasteria derivarunt, fuerunt etiam *precariae*. In hac causa
erant precariae praediorum donationes, quas ecclesiis fideles
faciebant, at eorumdem sibi retinebant usumfructum, & du-
plum etiam usufructuario iure de bonis ecclesiasticis accipie-
bant; aut si usufructu datorum praediorum abstinebant, triplum
in usufructum de bonis ecclesiasticis consequantur: nec
tantum ipsi dantes concessio sibi usufructu fruebantur, verum
etiam filii & cognati, de quibus convenisset. Conc. Turon.
111. can. 31., Meldense can. XXII. Ingens fundorum copia
per precarias ecclesiis & monasteriis accessit: quilibet enim,
prae-

CAP. XXXIII. DE PRAEDIORVM &c. 31
praesertim si filiorum spe destituebatur, facile eo veniebat,
ut patrimonium suum Ecclesiae elargiretur, ab eadem duplum
aut triplum quantitatis datae in usumfructum accepturus: Ec-
clesia vero dispendium praesens futuro lucro compensabat, at-
que ita praedia sua augebat.

§. VII. Item poenitentiarum redemptionibus praedia & opes
ecclesiae sibi pararunt. Erant redemptiones istae species quae-
dam indulgentiarum, quibus psalmorum recitatione, aut fla-
gellis, aut pecuniae & praediorum donationibus canonicae poe-
nitentiae remittebantur. Satis longae octavo seculo erant cano-
nicae poenitentiae, fueruntque etiam longiores, ubi invaluit,
ut pro uno peccato mortali septem annos esset poenitendum;
ita enim eiudem vel diversi generis multiplicatis peccatis poe-
nitentia longe ipsam vitam excedebat. Thomass. *de veteri &*
nova eccles. discipl. par. III. lib. 1. cap. 74. n. 5. Ergo in-
ventae poenitentiarum redemptiones, quibus canonicae poeni-
tentiae relaxabantur, & quidem pro numero psalmorum & fla-
gellorum & muneris quantitate. *Quum a poenitentibus terras*
accipimus, inquit Petrus Damianus *lib. IV. ep. 12., iuxta men-*
suram muneris eis de quantitate poenitentiae relaxamus. Interim
magna opum & fundorum copia per redemptiones ecclesiis ac-
cessit; nam quotusquisque ex divitibus erat, qui non mallet
pecunias & praedia dare, quam durissimam tot annorum poe-
nitentiam subire?

§. VIII. His aliisque titulis ecclesiae & monasteria in variis
regionibus res immobiles, quae *ecclesiarum patrimonia* mediis
seculis dicebantur, adquisiverunt. Fuerunt autem longo tem-
poris intervallo fundi isti tantum privati iuris, sive *alodia*,
ut in mediorum seculorum monumentis appellantur; at inde
bona publica, & vel ipsum summum in populos imperium
ecclesiis accessit, quo nomine ecclesia Romana celebratur.
Item crevit dignitas & maiestas Romanae sedis regnorum ob-
lationibus, quae a tempore Gregorii VII. frequentes evase-
runt. V. Murator. *diff. LXXI. antiq. Italicarum.* Erant re-
gna oblata, quae ipsi reges ecclesiae Romanae veluti dono
dabant, eaque tum ab illa possidere profitebantur; atque ita
reges & regna in fidem & clientelam Romanae sedis recipie-
bantur. Huius generis regna ferme omnia Occidentis fuerunt,
eoque nomine reges pendebant annuum censum, qui *denarius*
S. Petri dicebatur, & aliquando etiam pontificibus iurabant
fidelitatem. V. Thomass. *de vet. & nova eccles. discipl. par*
III. lib. 1. cap. 32. n. 5.

§. IX. Porro pleraque Occidentis ecclesiae & maiora mo-
nasteria fundis publicis, sive feudis & regalibus aucta sunt.
Et

uisse, ut si quis intestatus decederet, episcopus loci pro illo te-
staretur in piam causam, desinereque elemosynarum modum,
quem defunctus probabiliter reliquisset: qui mos in Gallia, An-
glia, & in regno Apuliae servatus est.

Et sane sub Regibus Carolinae stirpis in Gallia passim feuda, aliquando cum iurisdictione, ecclesiis quaesita: inde hi mores convaluerunt, & a tempore Ottonis 1. imperatoris regalium copia & iurisdictione in liberos homines veluti ordinario iure ecclesiis & monasteriis accessit. V. Boehmer. *iur. eccles. lib. III. tit. 20. §. 79. & seqq.* Feuda autem ecclesiis & monasteriis dederunt non tantum reges, verum etiam ipsi beneficia: quibus olim a regibus concessum erat, ut accepta feuda ecclesiis & monasteriis relinquere possent. V. Murator. *diff. LXXII. antiq. Italic.* Dederunt autem principes feuda ecclesiis saepe in suorum peccatorum redemptionem, saepe etiam ob politicas rationes, ut nempe adiutorio episcoporum & abbatum, qui magni erant apud populos, regna sua constabillarent: quod de Carolo M. Wilelmus Malmesburienensis *lib. V. de gest. reg. Anglor.* aperte testatur.

§. X. Regalia & feuda ecclesiis concessa sacerdotio non videntur adversari, modo militia remittatur. At e re christiana satius fuisse, ecclesias feudis & regalibus non donari, inde enim disciplina ecclesiastica ferme omnis intercidit. In primis feudorum regimine episcopi & abbates implicati spiritualia negligenter curarunt: subinde etiam ecclesias suas reliquerunt, ut essent in imperatrum & regum comitatu, & ut regni comitiis interessent. Item ratione feudorum episcopi & abbates in milites versi militem alebant clientelarem, & imperatores & reges in bello comitabantur, & propriis manibus arma tractabant; erant enim ex feudis debita servitia militaria & equestris. Et quamvis Carolus M. militiam ecclesiis remisit; tamen paullo post iterum illius onus episcopis injectum. V. Thomass. *de veteri & nova eccles. discipl. par. III. lib. 1. cap. 41.* Porro in tanta opum & divitiarum vi, quam ecclesiae & monasteria possidebant, crevit ambitus ad dignitates ecclesiasticas, & simonia clericos ferme omnes conspurcavit. Ex feudorum quoque & regalium acquisitione natae sunt episcoporum & abbatum investiturae. (c): inde electiones in principes

cipes translatae: & tandem inter imperium & sacerdotium cruenta bella emerferunt, quae rempublicam & Ecclesiam longo annorum cursu exagitarunt.

§. XI. Penes ecclesias, monasteria, & alia religiosa collegia per plura secula stetit libertas bona stabilia adquirendi; at inde multorum principum edictis statutum est, ut sine civilis potestatis adiensu ecclesiae & alia religiosa corpora fundos non adquirant. Consensus, quo principes acquisitionem praediorum ecclesiis concedunt, *amortizatio* dicitur (d). Salus populi pro-

caerimonia nihil spiritualis tradebatur, sed tantum feuda & reliqua regalia, quae a principibus ecclesiae habebant: quod aperte docet Ivo Carnotensis ep. LX. Sub Clodoveo exempla inveniuntur investiturarum, quod Petrus de Marca de concord. sacerdot. & imperii lib. VIII. cap. 19. docet; at deinceps sub Regibus Carolinae stirpis in usum abierunt adsiduum, easque & imperatores in imperio, & reges Galliae, Italiae, Angliae, Scotiae, Hungariae, Poloniae usurparunt.

Nihil mali in se spectatae habuisse videntur investiturae, at inde in abusionem versae canonicae electiones in principes transulerunt, & quod nefas est, induxerunt simoniam: principes enim pretio episcopatus & abbatias concedere solebant. Creditum etiam, sacra anuli & baculi traditione a principibus dari spiritualia. Ergo summi pontifices magnis animis abolendas investuras susceperunt, signumque ad pugnam Gregorius VII. extulit: pari vi continuarunt successores. Plures synodi celebratae, damnatae investiturae, dantes & accipientes excommunicati. Nat. Alexand. hist. eccles. sec. XI. diff. 4. Sed plerique Occidentis principes, in primis duo Henrici IV. & V. imperatores, damnatis investituris iura regia deminui existimantes, eas abiicere noluerunt. Itaque pugnatum quinquaginta ferme annos, Ecclesia non minus quam respublica magnis motibus agitata, tandem vero in synodo Lateranensi sub Callisto II. anno CIXCXXI. composuit res: placuit enim, ut, restitutis canonicis electionibus & abolita simonia, principes non anuli & baculi traditione, sed sceptro darent investuras. Mirari subit, cur non ante hoc temperamentum fuerit adhibitum; nam in tot tantisque angustiis unum de duobus facere oportebat, vel feuda & regalia regibus relinquere, (quod sane erat Ecclesiae gloriosum) vel mutare investiturae sollemnitatem, ne principes spiritualia dare viderentur.

(d) Vox amortizatio deducta videtur a voce Gallica *amortir*, quod est extinguere: bona enim ecclesiastica, utpote alienabilia.

(c) Nomine investiturae veniebat concessio bonorum ecclesiasticorum, quae a principibus sollemni baculi & anuli pastoralium traditione, semper ac novi episcopi & abbates constituendi erant, fieri solebat. Nimirum feudis & latifundiis permixtae ecclesiae Regum beneficio auctae erant; & hinc de more feudorum semper novi episcopi investuras accipere debebant, quae in hac causa per baculi & anuli traditionem expediebantur. Hac vero

perfecto fuit, quae principum leges iussit, ne ipsis inconsultis ecclesiae bona immobilia acquirerent; ubi enim magna fundorum copia usibus publicis extincta erat, necessarium plane videbatur, concessam ecclesiis acquirendi libertatem cohibere. Peckius de amortiz. cap. X. In plerisque christianis provinciis vario tempore instituta est amortizatio, ubi si principes acquirendi ad sensum ecclesiis concedunt, exigunt certam pecuniae quantitatem, quae lege vel consuetudine determinata est.

§. XII. In Siciliae regno, quo & Sicilia & regnum Apuliae diu comprehensa sunt, ab antiquis usque temporibus vetitum est, ecclesias praedia acquirere. Sane Fridericus II. in constit. regni lib. II. tit. 39. renovata suorum praedecessorum constitutione statuit, ne possessiones hereditariae vel patrimoniales inter vivos quocumque titulo, nisi ex causa aequalis permutationis, in ecclesias & corpora religiosa transferrentur: in ultimis vero voluntatibus ut iisdem relictis stabilia intra annum proximioribus defuncti, aut aliis laicis venderentur (e). Obtinuit lex ista sub Friderico; at paullo post regno ad Andegavos reges, qui erant sedis apostolicae addicti, translato, contrariis moribus ferme desuevit. Quin in illa temporum caligine & iuris publici ignorantia sacrilega & ecclesiasticae libertati adversa credita est. Hinc sub Andegavis & deinceps ecclesiae & corpora religiosa apud nos immobilia adquisiverunt: iamque medietas praediorum & reddituum regni penes manus mortuas esse dicitur.

§. XIII. Sed tandem in regno Apuliae litteris Regis nostri v. idus Septembris anni MDCCCXXIX. iterum vetitum est, ecclesias & alia loca pia ecclesiastica deinceps nova rerum dominia quocumque titulo, sive inter vivos, sive in ultimis voluntatibus acquirere. Hinc nullae factae sunt institutiones, & contractus omnes, quibus novae possessiones locis piis ecclesiasticis adquiruntur, si conditiones adiectae adhuc non existerint, aut ipsa loca pia non adhuc in pacifica pos-

nari vetita, & publicis oneribus exempta, civitati mortua videbantur.

(e) Haec est germanae constitutionis Fridericianae sententia, quod pluribus probatum dedit vir doctissimus & mihi amicissimus Andreas Serraeus in not. ad consultat. Stephani Patritii de renuntiationibus monialium pag. 139. seqq. Ea namque in vulgatis constitutionum libris nonnihil depravata exhibetur.

possessione sint. Tantum licet locis piis ecclesiasticis iterum collocare, quae restituuntur capita in idem crediti genus, modo id non fiat super bonis stabilibus. Integrum vero relictum est acquirendi ius locis piis laicalibus operum publicorum aut piorum, quae a laicis administrantur, non item sodalitiis laicorum, quae congregationes dicuntur (f).

C 2

CA.

(f) Haec est sententia regiarum litterarum, ad quarum executionem inde plura alia regia rescripta prodierunt. Et in primis III. Kalendas Ianuarias eiusdem anni novis litteris Rex edixit, posse dotes sanctorum & fructus, qui ex annuis redditibus locorum ecclesiasticorum supersunt, (quod fuerat in praecedentibus litteris omissum) in census annuos collocari, etiam super bonis stabilibus constituta hypotheca, modo, si contractus ob debitoris moram rescindatur, stabilia locis ecclesiasticis non addicantur, sed vendantur laicis secundum Friderici constitutionem. Porro regio rescripto IX. Kalendas Iulias anni MDCCCXXIX. dato clarius explicatum est, quod de possessione impugnata prioribus Regis litteris expressum erat: rescriptum nempe est, contradictionem possessioni anteriorem, & tempore acquisitae possessionis factam sufficere, ut possessio contradicta dicatur: subsequentem vero contradictionem talem esse oportere, ut dubiam vel vitiosam possessionem reddat, qua de re tantum iudici cognitio demandata est.

Novis quoque litteris III. Idus Iunii anni MDCCCXXIX. datis Rex statuit, capellanas, quae a testatoribus relinquuntur, non posse super bonis immobilibus constitui, sed eas tamquam non hereditatis habendas esse, officioque iudicis contineri, ut onus illud exsequatur. Cuius etiam naturae novis litteris IV. Idus Augusti eiusdem anni Rex esse declaravit capellanas, quae inter vivos constituuntur. Et quoniam iura fiscalia privatis quaesita rebus immobilibus aequivalent, id porro Rex statuit, ut ea tantum loco facilioris exactionis possint assignari.

Item Rex rescripto suo IV. Idus Augusti an. MDCCCXXIX. declaravit, sub generali regula, qua locis piis ecclesiasticis novae acquisitiones interdictae sunt, etiam contineri hereditates, quae ex integro missarum oneribus subiectae sunt. Itaque voluit, ut eiusmodi hereditates onere illo liberae heredibus legitimis adquirantur; ita tamen ut heres quotannis in perpetuum aliquam missam, aut si plures sint heredes, singuli saltem unam quotannis celebrari faciant, modo praefatae celebrationi nulla praedia addi-

CAPV V XXXIV.

De decimis & primitiis.

- §. I. Lex de solvendis decimis apud Iudaeos.
 II. Apud christianos decimae quando indultae.
 III. Decimae triplicis generis.
 IV. Debentur ecclesiae parochia.
 V. Decimae ad laicos translatae.
 VI. Antiquae decimarum infeudationes admissae, vetitae novae acquisitiones.
- VII. Decimae monachis & canonicis adquisitae.
 VIII. Decimae novales & minutae.
 IX. Qui ad decimas solvendas obligati.
 X. Coactio ad solvendas decimas.
 XI. In causa decimarum observandi locorum mores.
 XII. De primitiis.

§. I. **A** Pud Iudaeos ex legis praecepto decimas & primitias sacerdotibus & levitis debitas fuisse nemo unquam igno-

addicantur, sed quidquid eius rei erit, veluti onus hereditarium habeatur.

Sed ad extendendam magis magisque vetitam bonorum acquisitionem praesertim spectant Regis litterae, quae mense Augusto anni MDCCCLXXI. emissae sunt, & plura capita continent. Et primo quidem Rex tamquam legibus regni & alii regis litteris convenientius declaravit, bona ecclesiastica in emphyteusim data tamquam bona alodialia, sive privata eorum, quibus quaesita sunt, haberi, tantumque primitus constituto canonico esse obnoxia: & ita posse emphyteutam de iisdem pro arbitrio disponere, eaque etiam extinctis lineis, quibus concessa erant, in heredes sive legitimis, sive testamentarios transire. Tantum emphyteusim finire, si triennio canon persolutus non fuerit, aut si fundus ita deterior factus sit, ut eius qualitas notabiliter mutetur. Porro sic finita emphyteusim dari debere: fundi vero antiquarum meliorationes pristino emphyteutae cedere, cui a novo eorum pretium solvendum est.

ignorat. Nomine decimarum decima pars fructuum terrae & pecudum veniebat: primitiae vero erant primi rerum fructus. Decimae a lege indictae instar tributi videntur fuisse, quod Deus, instituta theocratia, Iudaeis indixit: qua in re Deus mores aliarum gentium expressit; sollemne enim fuit per Orientem regibus tributi nomine decimas pendere. V. Io. Cleric. in Genes. XLI. 34. Quoniam vero nulli usui decimae erant Deo, hinc eas sacerdotibus & levitis, qui in divisione terrae Chanaan partem non acceperant, in sustentationem pendere iussit. Itaque lex de solvendis decimis populo Iudaico imposita mere civilis fuit & iudicialis, etsi summam redoleret aequitatem, quando altaris ministri nullis aliis redditibus erant donati, & pro salute totius populi sacris erant addicti.

§. II. Iure evangelico decimae ad alendos clericos nullae indictae sunt, nec lex civilis Iudaeorum christianos poterat adstringere. Hinc primis seculis christiani spontaneis oblationibus

C 3

est. Et ut vetita adquisitio latius serperet, etiam Rex declaravit, eodem iure cum emphyteusi locationes bonorum ecclesiasticorum ad longum tempus censerentur.

Praeterea altero capite Rex declaravit, ut nec pecunia numerata qua demum cumque ratione locis piis ecclesiasticis relinqui, aut donari possit.

Item tertio capite Rex duo declaravit. Vnum, quae locis piis restituuntur capita, super rebus soli collocari non posse, quod generalibus de vetita acquisitione litteris expressum erat. Alterum, quae supersunt ex annuis locorum piorum ecclesiasticorum redditibus in nullum crediti genus posse collocari, sed potius in usus pios ex Ecclesiae sententia tribuenda. Ita derogatum est anterioribus regis litteris, quibus, dum agebatur de donis monialium, obiter dictum erat, etiam quae supersunt ex fructibus annuis locorum piorum collocari in census posse, etiam super rebus soli hypotheca constituta.

Quarto capite declaratum est, bona immobilia, super quibus congregationes laicales hypothecam habent, ipsis congregationibus non posse adiudicari, idque ea ratione, quod sodalitia ista edicto de non adquirendo tenentur.

Et demum quinto capite Rex declaravit, permutationes bonorum immobilium inter ecclesias & alia loca pia ecclesiastica & laicos fieri non posse sine venia Regis, quae causa cognita conceditur, aut denegatur.

nibus alebant altaris ministros. Interim veteres patres praeceptum Iudaicum de solvendis decimis tamquam morale videntur habuisse: & inde docere coeperunt, christianos iure divino ad decimas ecclesiae solvendas teneri. V. Bingham. *orig. eccles. libro V. cap. 5. §. 1.* Hinc exciti moratiores christiani decimas praestiterunt; generatim vero decimae seculis octavo & sequentibus & legibus principum & Ecclesiae canonibus in Occidente imperatae. Et necessario quidem hac aetate decimae videntur indistae, nam fere omnes ecclesiarum redditus a militibus & laicis possidebantur: atque ideo ex decimis alimenta clericis videbantur exhibenda, praesertim quando divino iure niti credebantur. Sed in ecclesia Orientali decimae non receptae, aut si aliquatenus receptae, inde abolitae sunt, *cap. 11. ex. de transactionib. in parte decisa. V. Espen. part. II. sect. 5. tit. 1. cap. 1.*

§. III. Decimae ex regulis decretalium triplicis generis sunt praediales nempe, personales, & mistae. Praediales debentur ex fructibus & proventibus praediorum sive rusticorum, sive urbanorum: personales ex rebus, quas industria & arte sua homines adquirunt, veluti ex lucro negotiationis, militiae, venationis: mistae demum ex fructibus, qui ex praediis & industria participant, quales habentur fenus pecorum, lac, lana, similes.

§. IV. Iam decimae debentur ecclesiae parochiali, quod ius in decretalibus proponitur, *cap. 29. & cap. 30. ex. de decimis*; ubi enim singulis ecclesiis propria bona addicta sunt, decimae ut plurimum ecclesiis parochialibus cesserunt. Sed ius parochiae ad decimas eiusdem finibus coercetur; atque ita decimae personales debentur ecclesiae, in qua fideles tenentur suscipere sacramenta; praediales vero ecclesiae, in cuius finibus praedia sunt, etsi domini in alia parochia morentur, *cap. 2. de restit. spoliatorum in 6.*; & mistae cedunt ecclesiae, in cuius finibus animalia continuo pascuntur.

§. V. Quamvis decimae ecclesiis parochialibus debeantur; tamen ab aliis ecclesiis, aut a clericis, aut etiam a laicis adquiri & possideri possunt. Et recte distinguit S. Thomas 2. 2. q. 86. art. 3. inter ius ipsum decimas exigendi, & species ipsas decimarum nomine pendi solitas, quorum illud ecclesiis eiusque ministris competit, nec in laicos transferri potest, hae vero etiam a laicis possunt adquiri. Et reapse mediis seculis plures laici bona ecclesiastica & ipsas decimas adquisierunt: quae acquisitiones initio in summa reipublicae & Ecclesiae necessitate regum iussu & episcoporum consensu factae sunt

sunt (a). Translata in laicos bona & decimae dicebantur *ecclesiae & altaria*. Et quia ecclesiae a regibus & episcopis concedebantur propter militiam aut alia servitia; hinc a laicis eo iure possidebantur, quo cetera beneficia, sive feuda, adeo ut in commercio essent, & in heredes transirent. V. Petr. de Marca *not. in can. VII. conc. Claromon.*

§. VI. Possessae a laicis iure feudi ecclesiae temporis lapsu, ubi nulla urgebat necessitas, aut possessores nulla servitia praestabant, iniuria a pauperum patrimonio distractae visae sunt. Hinc episcopi seculo decimo & deinceps bona ecclesiarum a laicis possessa variis exhortationibus & delinimentis, & aliquando minis repetere studuerunt: nec enim initio extrema remedia, quibus laici exasperabantur, convenire visa sunt. Cui methodo adhaesit etiam synodus Lateranensis sub Alexandro III., quae edixit, laicos cum animarum periculo decimas detinere, translatas vero in alios laicos Ecclesiae restitui debere, & detinentes iam translatas decimas christiana sepultura privari, *cap. 19. ex. de decimis*. Sed tandem, quod operosum esset sacram praedam a laicorum manibus excutere, damnatae sunt novae decimarum acquisitiones, antiquae vero antiquis possessoribus in feudum relictae: idque synodo Lateranensi sub Alexandro III. adscribunt. Hinc recepta sententia, eas tantum decimas infeudatas a laicis recte possideri, quae ante illam synodum adquisitae sunt. Sic vero possessae decimae tamquam bona patrimonialia & privata reputantur, & pro libito possunt alienari.

C 4

§. VII.

(a) Principio res Ecclesiae laicis & militibus loco stipendiorum cesserunt regum dono & episcoporum consensu, sive conventu: qui mos tempore Caroli Martelli in summa reipublicae & Ecclesiae necessitate incepit, (cum in Galliam bella Saracenorum ingruerant) inde etiam sine necessitate a regibus continuatus est: quod Io. Eilesacus de sacrilegio laico pluribus tradit. Item episcopi bonorum ecclesiasticorum alienationibus armorum copias sibi pararunt, quibus ad bellum de more proficiscerentur, & ad tuenda bona ecclesiastica contra invasores uterentur. Porro non desuerunt episcopi, qui consanguineos suos decimarum & oblationum concessionibus locupletarunt, *can. 3. C. 16. q. 7.* Et in summa confusione, quae reipublica & Ecclesia obrutae erant, laici multi parum religiosi in decimas & alia bona ecclesiarum manus iniecerunt, eaque longa possessione usurparunt. *Cons. Murator. diss. LXXII. antiq. Italic.*

§. VII. Praeterea decimae & alia bona ecclesiastica seculis nono & sequentibus in monasteria & canonicorum collegia devoluta sunt. Ipsi episcopi & summi pontifices ecclesias monachis & canonicis saepe concesserunt ad instaurandam monasticam disciplinam, & promovendam clericorum communem & regularem vitam. Sed maior pars ecclesiarum & decimarum ad monachos & canonicos devoluta est dono laicorum, qui sacrilegas reputantes ecclesiarum & decimarum infeudationes, eas monachis & canonicis dare voluerunt; odio tum ob malos mores erant clerici seculares. Nec in hoc rerum statu sibi monachi desuerunt, qui vel exhortationibus, vel pecunia numerata sibi ecclesias compararunt. Interim translationes istae episcopi aut pontificis consensu fieri debebant, quod in synodis Romana & Melphitana anno cxcxxxviii. celebratis cautum est; & praeterea translatarum ecclesiarum nomine a monachis aut canonicis annuus census episcopis pendere debebat, quo de iure episcopi in translata bona constaret, *can. 4. C. 1. q. 3.* Sic a monachis & canonicis adquisitae ecclesiae & decimae potius titulo administrationis, quam proprietatis tenebantur; bona enim ecclesiastica in eorum manibus naturam non mutarunt: atque ideo modica parte sibi delibata, reliquum in pauperes & usus ecclesiasticos effundant oportet. V. *Esper. par. II. sect. 4. tit. 2. cap. 5.*

§. VIII. Iam ubi decimae laicis, monachis, aut canonicis adquisitae sunt, decimae *novalis* & *minutae* speciali titulo ecclesiae parochiali cedunt. Decimae *novalis* ab agro novali dictae sunt: agri vero *novalis* in hac specie (b) sunt agri de novo ad culturam redacti, & porro agri culti, qui ex loci consuetudine fructus decimales non ferebant, nova vero cultura ferunt. *Novalis* ita accepti si in parochia fiant, eorum decimae speciali titulo pertinent ad ecclesiam parochialem, etsi ab antiquo laici, monachi, aut canonici decumani sint, *cap.*

(b) *Ager novalis iurisconsultis est terra praecissa, quae anno cessavit, L. 30. §. 2. D. de verbor. significatione, & silva arboribus exstirpatis ad culturam redacta, L. 3. §. 2. D. de termino moto. Verum Innocentio III. ager novalis est ager de novo ad culturam redactus, de quo non existat memoria, quod aliquando cultus fuerit, cap. 21. ex. de verborum signific. Sic descripsit agrum novalem pontifex in specie immunitatis decimarum a novalibus olim monachis concessae, ne latiori sensu acceptis novalibus, ecclesiae parochiales gravarentur.*

cap. 19. ex. de decimis. Id iure cautum est, ut quam minimum iura parochorum laedantur: atque ita antiqua concessio ad decimas, quae tempore acquisitionis percipiebantur, restricta est. Iure quoque speciali decimae *minutae*, quae ex fructibus minoribus, veluti leguminibus, oleis proveniunt, ad ecclesiam parochialem pertinent, etiam ubi maiores decimae ab aliis percipiuntur, ne multum damnum sentiant parochiae, quibus cura animarum commissa est.

§. IX. Iure communi ecclesiastico decimarum praestatio christianis omnibus imposita est; debentur enim propter curam animarum, quam eis Ecclesia exhibet. V. *Gonzalez in cap. 4. ex. de decimis.* Quin ad praediales decimas quotquot in parochiae finibus praedia possident, etiam Iudaei, obligantur, *cap. 16. ex. de decimis*; decimae enim istae ex fundis debentur, & ex placitis decretalium in signum universalis dominationis Deo reservatae sunt, *cap. 26. ex. eod.* Ceterum multi obligati decimarum soluti sunt, vel praescriptione quadraginta annorum, *cap. 4. & cap. 6. & 8. ex. de praescriptionibus*, vel pactis conventis, *cap. 2. & cap. 3. ex. de transactionibus*, vel voluntaria remissione, *cap. 23. ex. de privilegiis*, & in primis summi pontificis privilegio (c).

§. X. Quicumque ad decimas obstricti sunt, eas sponte sua, praesertim ecclesiis parochialibus, exhibere debent; inde enim altari ministri & pauperes aluntur. Decimae praediales non deductis expensis praestandae: industriales vero patiuntur expensarum deductionem, *cap. 26. & cap. 28. ex. de decimis.* Quod si ad decimas exhibendas christiani morosi sint, etiam per excommunicationem cogi possunt: quod in decretalibus *cap. 5. ex. eodem*; & in concilio Tridentino *sess. XXV. de ref. cap. 12.* statuitur. Sed decretum hoc Tridentinum nec alibi, nec apud nos receptum est; quid enim opus est ecclesiasticis censuris, ubi praesto esse possunt ordinarii iudices, qui reluctantes ad decimas cogant?

§. XI. Interim in tota hac decimarum materia recepti ecclesiarum

(c) *Monachi ex iuris canonici principiis de terris & laboribus suis ad pendendas decimas tenentur; ex statutis enim monasticis non pascunt oves, sed pascuntur; atque ideo munera ad altare inferre tenebantur, can. 6. C. 16. q. 1. Sed iam non minus monachi, quam reliqui regulares primum ex parte, deinde in totum a pendendis decimis pontificum privilegiis exempti sunt.*

fiarum mores servandi sunt, ex quibus in multis locis secundum decretales decimae non penduntur: quod ius ab ipsis decretalibus alienum non est, *cap. 20. & cap. 32. ex. de decimis*. Nimirum postquam parochiae rebus soli aliisque redditibus auctae sunt, sensim obligatio ad decimas decrevit, decimae praediales urbanorum praediorum & personales in multis ecclesiis exoleverunt, & obligatio ad decimas ad solos terrae fructus restricta est. Quin nec ex omnibus terrae fructibus, nec earum nomine decima pars solvitur, sed minor pars, prout locorum mores habent: quae pars etsi decima minor, adhuc decima audit. Et apud nos multis Regis nostri rescriptis ad Cameram Regalem, ubi parochi ex aliis redditibus congruam sustentationem habent, decimae abrogatae sunt: ubi vero congruam non habent, illius defectus ex decimis suppleri praecipitur.

§. XII. Praeter decimas etiam *primitiae* inter redditus ecclesiasticos relatae sunt. Nomine primitiarum veniunt primi rerum fructus, qui Ecclesiae offerendi sunt (*d*). Inter christianos primitiae longe ante decimas receptae sunt, teste Origine *contra Celsum lib. VIII.*; magis vero invaluerunt postquam Ecclesiae patres eas etiam iure divino deberi docere coeperunt. Spectabant autem primitiae primario ad gratias creatori reddendas, at inde etiam clerici vivebant, *can. IV. apostol.* Receptus in Ecclesia primitiarum usus diu stetit, earumque fata eadem, quae decimarum, fuerunt. Et in praesenti disciplina tum exiguntur, si id loci habebant consuetudines.

CA.

(d) Antiquissimi instituti est etiam apud gentes, fructuum primitias Deo offerre & consecrare. Apud Iudaeos vero etiam ex divino praecepto primitiae debebantur, earumque mensura moribus potius, quam ipsa lege praescripta erat. Hieronym. in Ezechiel. cap. XLVI.

CAPVT XXXV.

De recto rerum ecclesiasticarum usu.

§. I. Dominium rerum ecclesiasticarum est penes ecclesias.	VI. An clerici divites recte vivant de altari?
II. Ex rebus ecclesiae alendi clerici:	VII. Redditibus ecclesiae alendi pauperes:
III. Et quidem iure servitii. Servitium quid?	VIII. Et ecclesiae exstruendae, itemque vasa sacra & indumenta comparanda.
IV. Alimenta clericorum non sunt propriae merces:	IX. Natura reddituum ecclesiasticorum immutabilis.
V. Debent esse frugalia.	

§. I. **R**erum ecclesiasticarum civile dominium alii tribuunt Deo, alii pontifici, alii clero, alii pauperibus; quas sententias Franc. Sarmiento *de redditib. eccles. par. I. cap. 1.* expendit & explodit. Vera doctrina est, dominium bonorum ecclesiasticorum esse penes ecclesias particulares, quibus bona addita sunt. Sane leges civiles, quarum auctoritate in civitate dominia continentur, *can. 1. D. 8.*, collegio catholicae Ecclesiae donari & relinqui permiserunt. Quod si res ecclesiarum saepe dicuntur *possessio & patrimonium Dei*, vel *Christi*, item *res & patrimonium pauperum*; verba ista ita intelligi debent, quod Ecclesiae, cuius Christus caput est, oblatae sunt, & quod in pauperum usum impendi debent.

§. II. Quoniam vero finis Ecclesiae est religionis exercitium, certe bona ecclesiarum in usum religionis impendenda sunt; atque hinc alendi, qui altari serviunt; item miseri & pauperes; ecclesiae aedificandae & conservandae, & vasa & sacra indumenta comparanda. Et primum quidem de rebus ecclesiasticis clerici vivere debent; mancipati enim altaris ministerio ex universitatis bonis vivere debent: quod ius apostolus 1. ad Cor. IX. v. 7. & seq. magnis argumentis adseruit: *Quis militat suis stipendiis umquam? quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat?* Et ante apostolum ipse Dominus edixit, ut apostoli, quos relictis rebus suis ad praedicationem evangelii miserat, de evangelio viverent: *dignus est operarius cibo suo*, ut apud Matth. cap. X. v. 20. dicitur, seu, *mercede sua*, ut Lucas cap. X. v. 7. expressit.

§. III.

§. III. Debentur autem clericis alimenta ex Ecclesiae bonis propter servitium ecclesiasticum. Hinc illud decretalium, *beneficium datur propter officium, cap. ult. de rescriptis in 6.* Servitium vero, cuius ratione clerici ius habent ad victualia, est iuge ministerium ecclesiasticum secundum gradum, quem singuli in Ecclesia obtinent; quod Christus & apostolus expresserunt, ille exemplo operarii, hic militis, agricolae, pastoris: operarii enim, milites, agricolae, pastores integram sustentationem non accipiunt, nisi continuas operas impendant. Et certe a mente Ecclesiae & canonum longe absunt, qui satis esse aiunt, ut clerici vivant de altari, si horas canonicas quotidie etiam privatim recitent. Papae! quae foret ista clericorum felicitas! parvi temporis spatio horis canonicis impenso operariorum nomen mererent? Pusilla pars totius clericalis officii est horarum canonicarum recitatio, & cum illo comparata ferme evanescit.

§. IV. Verum enimvero quamvis operariis & clericis ratione laboris merces debeatur, longe tamen inter utroque distat: nam merces operariis debita est pretium laborum, eisque debet respondere, debita vero clericis est medium vitae sustentandae, ne a sacris functionibus avocentur. Gratis exhibere debent Ecclesiae ministri, quod gratis acceperunt: & qui in sacris ministeriis impediuntur, labores extra commercium sunt, nec pretio possunt aestimari. Si merces pretium laborum esset, res sacrae in vile abirent mercimonium. Est haec doctrina ad evangelii normam exacta, & a patribus semper inculcata. Instar omnium sit Augustinus *lib. de pastorib. cap. 11.*, non redditur sustentatio necessitatis a populo quasi merces illis, qui sibi in caritate serviunt, sed tamquam stipendium, quo, ut possint laborare, pascantur.

§. V. Summa moderatione clerici ad vitam sustentandam bonis ecclesiasticis uti debent; nam contenti frugali mensa, modestis vestibus & commoda domo, nihil ulterius percipere possunt. Nefas profecto est in res superfluas & vanas impendi Christi & pauperum patrimonium, & inde clericos genio indulgere. Ut episcopus, inquit patres Africani in *conc. Carthag. IV. can. 15.*, vilem suppellectilem, & mensam & vestem pauperem habeat, & dignitatis suae auctoritatem fide & vitae meritis quaerat. Quae regula in multis aliis synodis confirmata, novissime in Tridentina *ses. XXV. de ref. cap. 1.* proposita est, ubi additur, etiam reliquos beneficiarios pro gradus sui conditione redditibus ecclesiasticis moderate uti debere.

§. VI. Quamvis autem clerici, qui altari serviunt, iure de altari vivant; tamen si iis satis ad vitam de rebus suis sit, cessat

cessat ius ad vitam de altari sustentandam: & in hac specie possunt quidem retinere beneficia, sed redactos fructus in pauperes & alios pios usus tenentur erogare. Sane redditus ecclesiastici debentur clericis, non ut pretium laborum, sed potius tamquam medium vitae sustentandae; atque ideo si aliunde habeant ad vitam necessaria, qui possunt de altari vivere? Voluit quoque Christus, gratis exhiberi omnia religionis officia, *gratis accepistis, gratis date*: in quod praeceptum sicut non impingunt clerici pauperes, qui vivunt de bonis ecclesiasticis, ut possint laborare; ita illud violare videntur clerici divites, qui redditus ecclesiasticos veluti pretium laborum sibi vindicant. Item antiqui canones tum de iure permittunt episcopo aliquid accipere de bonis ecclesiasticis, *si indigeat, Can. apost. XXI. conc. Antiochen. can. XXV.* Concinnant patres, in primis Augustinus *epist. CLXXXV. ad Bonifacium*: *si pauperum, inquit, compauperes sumus, & nostra sunt (bona ecclesiastica) & illorum: si autem privatim, quae nobis sufficiunt, possidemus, non sunt illa nostra, sed pauperum, quorum procuracionem quodammodo gerimus, non proprietatem nobis usurpacione damnabili vindicamus (a).*

§. VII.

(a) Sed quod canones & patres tamquam certum proponunt, plures ex scholasticis negant, quorum doctrina est clericos beneficiarios privatis opibus instructos recte suis redditibus parcere, eosque augere, interim vero de bonis ecclesiasticis pro iure suo vivere. Indulget genio sententia ista, quid ergo mirum si per omnium ora volitarit? Praecipuum argumentum, quo nititur, sunt ea divina oracula, quibus edicitur, dignos esse operarios mercede sua, & neminem suis stipendiis militare. Sed nisi mens laeva fuisset, facile potuissent observare, non eadem ratione aestimandam mercedem operariis & sacris ministris debitam. Illa verum laborum pretium est, haec vitae sustentandae medium. Hinc in comparationibus illis operarii & militis cum sacris ministris tantum spectatur sustentatio laboranti debita, nec innuitur eodem iure utramque censeri: quod recte Estius in 1. ad Timoth. V. 18. observat. Tum recte clerici divites suis divitiis parcerent, & de altari iure viverent, si merces fidei pastoribus proposita laboris pretium esset. Nec a contextu avulsam Christi sententiam oportet interpretari; non ante sententiam de alimentis Christus pronuntiavit, quam apostolus adduxisset, ut, omnibus relictis, potius exempla, quam praecones essent evangelicae paupertatis. Matth. cap. X. 9. seq.

46 INSITIUI. IVRIS CAN. PARS II.

§. VII. Pauperes quoque & miseri redivitibus Ecclesiae alendi & recreandi, immo potior eorum pars in hanc rem impendi debet. Siquidem quae maior religio. Deo potest exhiberi, quam ipsum Christum in pauperibus induere & fovere? Item offerentium ea mens fuit, ut peccata sua eleemosynis redimerent; atque ideo oblationibus suis pauperes alerent & sustinerent. Hinc saepe patres adferunt, pauperum esse Ecclesiae patrimonium; & Ecclesia suis canonibus omni tempore edixit, patrimonium sacrum in pauperes erogandum, *can. apost. XLI.*, conc. Antioch. *can. XXV. V. Thomass. de veteri & nova eccles. discipl. par. III. lib. 3. cap. 26. & seqq.* Quin adeo infederat Ecclesiae, res ecclesiasticas pauperum esse, ut saepe in canonibus, qui eas invadunt, aut non recte procurant, *pauperum necatores* appellentur: quod thema Io. Launojus de *cura eccles. pro miseris cap. IV.* pluribus exornat. At dictu indignum! in tanta redivituum ecclesiasticorum copia pauperes ferme sunt, qui minus participant.

§. VIII. Porro redditum ecclesiasticorum pars impendenda ad ecclesias extruendas & reparandas, & ad vasa & sacra indumenta comparanda; quae omnia ad externum religionis cultum, quo christiani colliguntur, pietas augetur, & divina beneficia christianis impertiuntur, necessaria sunt. Verum templa, vasa, & sacra vestimenta potius religioso pioque ornatu, quam magnificentia & splendore suo commendantur, Deoque placent. *Aurum sacramenta non quaerunt*, inquit Ambrosius lib. II. de off. cap. 28., *nec auro placent, quae auro non emuntur*. Ceterum vetus morbus est, quo ferme neglectis pauperibus, in magnifica & auro templa, & pretiosa indumenta reditus ecclesiarum effunduntur; quos mores S. Bernardus apol. cap. XI. merito exagitavit.

§. IX. Haec est natura reddituum ecclesiasticorum, ut ne-
cessario in religiosos & pios usus impendi debeant; quae na-
tura semper eadem manet, quaecumque sit exterior procuran-
di forma, sive episcopi ipsi redditus omnes administrent, sive
beneficiariis portio propria cesserit. Et certe etiam post insti-
tuta beneficia, quibus certi redditus singulis ministris perpe-
tuo adnexi sunt, rerum ecclesiasticarum dominium penes Ec-
clesiam remansit: genius clericatus idem est; servitus Deo
gratis & ex puro castoque corde impendi debet; & stipendia
clericis debita non pretium laborum sunt, sed medium vitae
sustentandae. Hinc etiam post instituta beneficia canones, de-
cretales pontificum & saniores ecclesiastici scriptores edicunt
docentque, res ecclesiarum esse patrimonium Christi & pau-
perum, & clericos necessariis alimentis contentos esse debere.

C A P U T XXXVI.

De rerum ecclesiasticarum procurazione.

- S. I.** *In veteri disciplina reditus ecclesiae in commune, praesidente episcopo, administrati.*
II. *De oeconomo eiusque officio.*
III. *Reditus ecclesiae in quatuor portiones tributi.*
IV. *Administratio reddituum vacante ecclesia.*
V. *Regia ecclesiarum vacantium custodia.*
VI. *Reditus ecclesiarum vacantium ad pontificem delati.*

§. I. **R**editus omnes ecclesiarum totius dioecesis ex antiquis regulis in commune ecclesiae principis sive cathedralis aerarium confluebant, ex quo singulis etiam inferiorum ecclesiarum ministris alimenta praebebantur : quae disciplina per quinque & amplius secula stetit. Bingham. *orig. eccles. lib. V. cap. 6. §. 1.* Sic in unam massam conflati reditus ecclesiastici ab episcopo administrabantur. *Can. apost. XXXI.*, conc. Antioch. *can. XXIV. seq.* Praeerat episcopus ecclesiae, eique commissae erant fidelium animae, res nempe pretiosiores, cui proinde iustum erat, ut cura & inspectio bonorum temporalium daretur. Procurabat autem episcopus res temporales cum presbyterorum conscientia diaconorumque, conc. Antioch. *can. XXV.*, ne procuratio ista esset sine testibus, & ut episcopus curarum parte levaretur.

§. II. Quod vero episcopi & diaconi multis aliis curis erant implicati, ubi reditus ecclesiarum creverunt, proprius minister, *oeconomus* dictus, institutus est, cui sub episcopo temporalium cura demandaretur. Conc. Chalced. *can. XXVI.* Eligebatur in *oeconomum* unus ex propriae ecclesiae clericis vel per episcopum, vel per universum clero; electus vero episcopi nutu reditus ecclesiae administrabat. Quod si episcopus aut metropolitanus *oeconomum* non crearent, a metropolitano, aut patriarcha creandus erat. Conc. Nicaen. *II. can. II.* Sed post instituta beneficia diaconorum & *oeconomi* auctoritas in procurandis bonis ecclesiasticis vivente episcopo ferme desinit.

§. III. Collecti autem redditus ecclesiastici ab episcopo diacono

conorum, aut oeconomi ministerio in clericos, pauperes, & alios usus religiosos tribuebantur, idque *tamquam Deo intuitu*, *can. apost. XXXVII.* Hinc ex communi arca singulis mensibus pecuniae clericis dabantur, esculenta vero singulis hebdomadis aut diebus pro cuiusque gradu & necessitate. Sed deinceps, quod episcopi & ministri non bene fortasse tribuebant, seculo quinto in ecclesia Romana invaluit, ut ex redditibus ecclesiasticis quatuor aequales partes fierent, quarum una episcopo, altera toti clero, tertia pauperibus, quarta sacris vasis, & indumentis, & fabricae ecclesiae cederet, *can. 27. C. 12. q. 2.* Ab ecclesia Romana in alias Occidentis ecclesias mos tribuendi in quatuor portiones transit; at ecclesia Hispaniensis tres partes faciebat, quarum unam episcopus, alteram clerus, tertiam ecclesia ferebat, *conc. Bracar. 1. can. 25.*; in qua procuratore si in tributum pauperes non veniant, pro certo habendum est, episcopi partem etiam pauperibus suffecisse. Sed lapsu temporis, ubi instituta sunt beneficia, haec quadripartita distributio antiquata & sublata est.

§. IV. Quoniam vero episcopi morte, aut alias vacante sede regimen ecclesiae vacantis ad presbyterium devolvebatur; hinc etiam eius auctoritate sive diaconorum, sive oeconomi ministerio redditus temporales administrabantur. *Conc. Chal. can. XXV.* Visitatores etiam episcopi, qui ad regendas ecclesias vacantes interim mittebantur, sollicitudinem habere debebant, ut res illarum integrae servarentur, & distributio- nes more solito fierent, *Greg. M. lib. II. epist. 7. 19. 35.*; etenim etiam sede vacante clericis alimenta erant tribuenda, & onera episcopatus sustinenda (a). In praesenti disciplina ubi & capituli est fructus colligere, unus pluresve oeconomi sede vacante constituuntur, qui interim rerum ecclesiae curam gerant, & futuro episcopo administrationis suae reddant rationem. *Trident. sess. XXV. de ref. cap. 16.*

§. V. Verus abusus est, quae, defunctis episcopis, eorum spolia & ecclesiarum bona sive a clericis, sive a laicis diripiuntur. Hinc invaluit regia ecclesiarum vacantium custodia, qua reges id curabant, ut canones servarentur, ut instituere-

(a) Statuit synodus Chalcedonensis cit. can. XXV., ut redditus ecclesiae viduae penes oeconomum integri reserventur. Sed id ita intelligendum est, reservari futuro episcopo redditus omnes praeter eos, quos ad impendia necessaria & onera episcopatus tribuere oportebat, ut recte Zonaras observat.

tur oeconomus, ut prohiberentur praedae, & clerici consuetas sportulas acciperent, & reliqui proventus incolumes successori servarentur. Hinc. *Rhemenf. epist. IX. cap. 41. V. Thomass. de vet. & nova eccles. discipl. par. III. lib. 2. cap. 54.* Regia custodia in Gallia sub regibus secundae stirpis recepta erat; & apud nos etiam sub Nortmannis & Svevis obtinuit. Et quidem initio ballivis (b) dederunt reges nostri, ut custodiam & curam spoliatorum episcoporum bonorumque ecclesiarum vacantium haberent; & quia sibi commissa custodia ballivi abutebantur, statuit rex Rogerius in *const. pervenit tit. de administr. rerum eccles. post mortem praelati*, ut eam curam tres meliores fidioreque clerici susciperent, qui necessaria ecclesiarum ministris tribuerent, reliqua vero in opus ecclesiae futuro episcopo, cui redderent rationes, reservarent. Sed desit regia ecclesiarum custodia apud nos sub regibus Andegavis, tantumque hodie ecclesiae cathedrales regiae nominationis vacantes sub regia custodia sunt (c).

§. VI.

(b) Ballivi erant iudices in civitatibus & locis inferioribus.

(c) Occasione custodiae saepe reges fructus ecclesiarum vacantium suos fecerunt; at inde id ius in plerisque provinciis evasit ordinarium, instituta regalia, ut appellatur, qua sit, ut reges episcopatum vacantium fructus percipiant, & beneficia sine cura animarum ab episcopo conferri solita conferant, donec novus episcopus investituram bonorum ecclesiasticorum a rege accipiat. Regalia origo a feudis in ecclesias collatis repetenda est; quod Petrus de Marca de concord. sacerdot. & imperii lib. VIII. cap. 19. aliique recte observant: quum enim in multis provinciis feuda morte beneficiarii cum suis redditibus ad dominum redirent, & ab eo decinerentur, donec novus vasallus soluto relevio investituram a domino acciperet; eodem iure habita sunt feuda in ecclesias collata. Ita coeperunt reges iure optimo frui redditibus feudorum, quae ad ecclesias vacantes pertinebant; & occasione feudorum ceteros redditus, & ipsam beneficiorum sine cura animarum collationem occuparunt: collatio enim beneficiorum plerisque decretalium interpretibus veluti pars fructuum ecclesiae habebatur. Regalia seculo decimo secundo in Gallia, Germania, & Anglia obtinebant, eaque etiam utebantur inferiores dynastiae, qui feuda ecclesiis contulissent; at Fridericus II. in imperio illam abolevit. In regno Siciliae regia custodia ecclesiarum vacantium non regalia obtinuit. Vbi sunt regalia principes Ecclesiae non in-

conorum, aut oeconomi ministerio in clericos, pauperes, & alios usus religiosos tribuebantur, idque tamquam Deo intuent, *can. apost. XXXVII.* Hinc ex communi arca singulis mensibus pecuniae clericis dabantur, esculenta vero singulis hebdomadis aut diebus pro cuiusque gradu & necessitate. Sed deinceps, quod episcopi & ministri non bene fortasse tribuebant, seculo quinto in ecclesia Romana invaluit, ut ex redditibus ecclesiasticis quatuor aequales partes fierent, quarum una episcopo, altera toti clero, tertia pauperibus, quarta sacris vasibus, & indumentis, & fabricae ecclesiae cederet, *can. 27. C. 12. q. 2.* Ab ecclesia Romana in alias Occidentis ecclesias mos tribuendi in quatuor portiones transit; at ecclesia Hispaniensis tres partes faciebat, quarum unam episcopus, alteram clerus, tertiam ecclesia ferebat, *conc. Bracar. 1. can. 25.*; in qua procuracione si in tributum pauperes non veniant, pro certo habendum est, episcopi partem etiam pauperibus suffecisse. Sed lapsu temporis, ubi instituta sunt beneficia, haec quadripartita distributio antiquata & sublata est.

§. IV. Quoniam vero episcopi morte, aut alias vacante sede regimen ecclesiae vacantis ad presbyterium devolvebatur; hinc etiam eius auctoritate sive diaconorum, sive oeconomi ministerio redditus temporales administrabantur. *Conc. Chalced. can. XXV.* Visitatores etiam episcopi, qui ad regendas ecclesias vacantes interim mittebantur, sollicitudinem habere debebant, ut res illarum integrae servarentur, & distributiones more solito fierent, *Greg. M. lib. 11. epist. 7. 19. 38.*; etenim etiam sede vacante clericis alimenta erant tribuenda, & onera episcopatus sustinenda (a). In praesenti disciplina ubi capituli est fructus colligere, unus pluresve oeconomi sede vacante constituuntur, qui interim rerum ecclesiae curam gerant, & futuro episcopo administrationis suae reddant rationem. *Trident. sess. XXV. de ref. cap. 16.*

§. V. Vetus abusus est, qua, defunctis episcopis, eorum spolia & ecclesiarum bona sive a clericis, sive a laicis diripiuntur. Hinc invaluit regia ecclesiarum vacantium custodia, qua reges id curabant, ut canones servarentur, ut institueretur

(a) Statuit synodus Chalcedonensis cit. *can. XXV.*, ut redditus ecclesiae viduae penes oeconomum integri reserventur. Sed id ita intelligendum est, reservari futuro episcopo redditus omnes praeter eos, quos ad impendia necessaria & onera episcopatus tribuere oportebat, ut recte Zonaras observat.

tur oeconomus, ut prohiberentur praedae, & clerici consuetas sportulas acciperent, & reliqui proventus incolumes successori servarentur. *Hinc. Rhemenf. epist. 1X. cap. 41. V. Thomass. de vet. & nova eccles. discipl. par. 111. lib. 2. cap. 54.* Regia custodia in Gallia sub regibus secundae stirpis recepta erat; & apud nos etiam sub Nortmannis & Svevis obtinuit. Et quidem initio ballivi (b) dederunt reges nostri, ut custodiam & curam spoliiorum episcopaliū bonorumque ecclesiarum vacantium haberent; & quia sibi commissa custodia ballivi abutebantur, statuit rex Rogerius in *const. pervenit tit. de administr. rerum eccles. post mortem praelati*, ut eam curam tres meliores fideiioresque clerici susciperent, qui necessaria ecclesiarum ministris tribuerent, reliqua vero in opus ecclesiae futuro episcopo, cui redderent rationes, reservarent. Sed desit regia ecclesiarum custodia apud nos sub regibus Andegavis, tantumque hodie ecclesiae cathedrales regiae nominationis vacantes sub regia custodia sunt (c).

§. VI.

(b) Ballivi erant iudices in civitatibus & locis inferioribus.

(c) Occasione custodiae saepe reges fructus ecclesiarum vacantium suos secernunt; at inde id ius in plerisque provinciis evasit ordinarium, instituta regalia, ut appellatur, qua sit, ut reges episcopatum vacantium fructus percipiant, & beneficia sine cura animarum ab episcopo conferri solita conferant, donec novus episcopus investituram bonorum ecclesiasticorum a rege accipiat. Regalia origo a feudis in ecclesias collatis repetenda est; quod Petrus de Marca de concord. sacerdot. & imperii lib. VIII. cap. 19. aliique recte observant: quum enim in multis provinciis feuda morte beneficiarii cum suis redditibus ad dominum redirent, & ab eo decernerentur, donec novus vasallus soluto relevio investituram a domino acciperet; eodem iure habita sunt feuda in ecclesias collata. Ita coeperunt reges iure optimo frui redditibus feudorum, quae ad ecclesias vacantes pertinebant; & occasione feudorum ceteros redditus, & ipsam beneficiorum sine cura animarum collationem occuparunt: collatio enim beneficiorum plerisque decretalium interpretibus veluti pars fructuum ecclesiae habebatur. Regalia seculo decimo secundo in Gallia, Germania, & Anglia obtinebant, eaque etiam utebantur inferiores dynastiae, qui feuda ecclesiis contulissent; at Fridericus II. in imperio illam abolevit. In regno Siciliae regia custodia ecclesiarum vacantium, non regalia obtinuit. Vbi sunt regalia principes Ecclesiae non invisa.

§. VI. Iam vero labentibus annis in multis ecclesiis, & praesertim in Italia, redditus ecclesiarum & beneficiorum vacantium, (ut nunc nihil dicam de spoliis defunctorum beneficiariorum) qui ex canonum statutis ad ecclesiam aut beneficium successorem pertinebant, ad fiscum pontificium devoluti sunt: qui novus acquirendi modus sub Ioanne xxii. incepit, convaluit vero & latius se diffudit in schismate Avenionensi. Hinc *collectores & subcollectores apostolici* id etiam habuerunt in mandatis, ut redditus ecclesiarum & beneficiorum vacantium nomine pontificis occuparent, eique colligerent. Cedunt autem fisco pontificio fructus pendentes tempore vacationis, & qui ea durante proveniunt pro rata temporis, quocumque modo, praeterquam cessione, beneficia vacaverint, *bull. Iulii III.* cum sit nobis & *bul.* dudum ex certis. Et licet in Italiae regionibus, ubi erant apostolici collectores, beneficia tantum collationi pontificis addicta ex *bul. Pii IV.* fructus tempore vacationis fisco pontificio ferrent, *cap. 2. de reservationib. in VII. decretal. Petri Matthaei*; tamen in regno Apuliae ecclesiae & beneficia prorsus omnia, quocumque mente vacaverint, huic oneri subiecta sunt *bul. Pii IV.* apud *Reoanum de spoliis*; tantumque regia intercessione exceptae sunt ecclesiae cathedrales regiae nominationis & beneficia iuris patronatus regii & feudalis, quorum omnium fructus tempore vacationis successori cedunt.

CA.

vita, saltem in locis ubi ex fundatione, aut consuetudine vigebat, *cap. ex diligenti de iure patronatus in 1. collect ap. Ant. August.*, *cap. 13. de elect. in 6.* Pertinebat primitus regalia ad ecclesias, quae feuda possidebant; at editto Ludovici XIV. in Gallia ad omnes ecclesias cathedrales etiam feudis non exceptas cum aliqua moderatione extensa est: cui innovationi Innocentius XI. summus pontifex intercessit, sed Gallicani antistites pro bono pacis consenserunt. Ceterum perceptos fructus reges Galliae plerumque novis episcopis concedunt.

CAPVT. XXXVII.

De rebus ecclesiasticis non alienandis.

- §. I. *Vetita rerum ecclesiae alienatio.* IV. *Ex causis res ecclesiae alienantur.*
 II. *Alienatio quid?* V. *Sed adhibitis sollempnibus.*
 III. *Quae res vetantur alienari.* VI. *Alienatio sine causa iusta & sollempnibus nulla.*

§. I. **E**xpense in usus religiosos ante explicatos in casibus quotidianis non ex ipsis ecclesiarum fundis, sed potius ex fructibus faciendae sunt; etenim & legibus civilibus & sacris canonibus interdicta est rerum ecclesiasticarum alienatio, *L. 14. & L. 17. C. de sacros. ecclesiis, novel. VII. cap. 1.*, conc. Carthag. v. can. 4. conc. Agath. can. VII. Interest enim Ecclesiae perpetuo possidere fundos, unde clerici & pauperes vivunt, & religiosus cultus sustinetur. Spectat vero alienandi interdictum etiam ad monasteria & loca religiosa, quae nomine Ecclesiae etiam intelliguntur, *cit. novel. VII. cap. 1.*

§. II. Nomen autem alienationis in hac causa late accipitur, continetque non solum dominii translationem quovis titulo factum, sed etiam quemvis actum, quo redditus deminuantur, aut Ecclesia impeditur, quo minus re sua libere fruatur. Hinc res ecclesiasticae nec vendi, nec donari, nec permutari, nec in emphyteusim, nec in usumfructum concedi possunt. Conc. Carthag. IV. can. 32. *novel. VII. cap. 1. (a).* Veritum quoque est, res ecclesiasticas pignori aut hypothecae supponi, *L. 22. C. de sacros. ecclesiis*, & in feudum concedi. Porro nec licet de rebus ecclesiasticis transigere, *cap. 2. & cap. 8. ex. de transactionibus*; nec servos earum manumittere, *D 2 cap. 3.*

(a) Canon sub nomine concilii Silvanectensis inter vetitae alienationis species recenset conditionem, *cap. 5. ex. de rebus ecclesiae alienandis. Sed quae species alienationis conditio est?* *Ant. Augustinus & Cuiacius* eam vocem tamquam importune intrusam explodunt, & quidem summa ratione, quod in Iustinianae novell. VII. cap. 1., unde hic canon desumptus est, desideratur.

cap. 3. ex. de rebus ecclesiae alienandis, nec praedia ad longum tempus, hoc est ad decem annos, locare. Et ex decretali Pauli 11. nec ultra triennium res ecclesiarum locare licet, *extravag. ambitiosae de rebus ecclesiae non alienandis inter communes*: quod ius multis in locis non servatur.

§. III. Res ecclesiasticae, quarum verita est alienatio, sunt illae, unde annui reditus proveniunt, & quae usibus ecclesiae perpetuo addictae sunt. Ergo vetantur alienari praedia omnia sive rustica, sive urbana, & iura, item mobilia pretiosa Deo dicata, *L. 22. C. de sacros. ecclesiis, novel. VII. cap. 1., cap. 5. ex. de rebus ecclesiae alienandis*. Porro nec alienari possunt rustica mancipia, *cit. cap. 5.*, quibus de more Romano olim pleraeque ecclesiae ad sua praedia excolenda utebantur. Arbores quoque grandes, unde fructus annui proveniunt, & quae caedi non solent, non alienantur. Qua in re beneficiarii usufructuarii similes sunt, qui fruuntur quidem fructibus arborum, at in locum demortuarum alias submittere tenentur. Zypaeus in *iure novo tit. de rebus eccles. non alienandis*.

§. IV. Quamvis autem bona ecclesiarum alienari prohibeantur; tamen ex iusta causa & legitimis sollemnibus recte distrahantur; nec enim natura sua sunt extra commercium, & earum alienatio intrinsecus vetetur. Iustae autem alienationi causae tres recensentur, necessitas, pietas, & utilitas. *V. Espen. par. II. sect. 4. tit. 5. cap. 4.* Et necessitas quidem facit, ut res ecclesiarum possint alienari, veluti si aere alieno prematur ecclesia, nec possit ex fructibus satisfieri. Item ex causa pietatis res ecclesiasticae, etiam vasa initiata, alienantur, veluti si captivi redimendi sint, aut pauperes tempore famis alendi & recreandi, *can. 14. 15. & 60. C. 12. d. 2.* Et demum propter utilitatem bona ecclesiastica recte etiam distrahantur, veluti si silvestria loca, aut aedes ruinosae dentur in emphyteusim.

§. V. Ex legitima causa factae rerum ecclesiasticarum alienationes tum ratae erunt, si sollemnibus per canones praescriptis celebrentur; sollemnia enim iuris civilis parum curantur. Et olim quidem ferme in synodo provinciae decernebatur alienatio, *can. 53. C. 12. q. 2.*; tum, quod synodi evassent rariores, statutum est, ut alienatio totius cleri tractatu, consensu, & subscriptione, atque episcopi auctoritate celebraretur, *can. 52. cod.* Nomine cleri post canonicorum institutionem venit collegium, sive capitulum ecclesiae, cuius bona alienanda sunt, si illa collegium habeat: in monasteriis vero cleri vicem gerit monachorum conventus. Quod si alienanda sit res eccle-

ecclesiae, quae collegio caret, usu receptum est, ut unius episcopi inquisitione & decreto alienatio fiat. *V. Rebus. in compend. alienat. rer. eccles.* Haec autem sollemnitas abrogata est Pauli 11. decretali, qua statutum, ut rerum ecclesiasticarum alienationes *inconsulto Romano pontifice* non fierent, *extravag. ambitiosae de rebus ecclesiae non alienandis inter communes*. Quod quidem ius apud nos receptum erat, secus in aliis christianis provinciis. At rescripto Regis nostri XIII. Kal. Februarii anno MDCCCXXXVI. ad Cameram regalem dato, Regis esse dicitur videre, num contractus de alienandis rebus ecclesiasticis legitimi sint & utiles, eosque probare.

§. VI. Quod si non ex iusta causa & neglectis sollemnibus iure canonico praescriptis, res ecclesiarum alienatae sint, alienatio irrita est: nihil iuris in accipientem transit, & licet quibuslibet ecclesiasticis alienata simul cum fructibus vindicare, *can. 53. C. 12. q. 2., cap. 1. ex. de his, quae sunt a praelato sine consensu capituli, cap. 6. ex. de rebus ecclesiae alienandis*: item episcopi deponebantur, clerici vero, qui alienationi subscripserant, anathemate feriiebantur, *can. 8. C. 10. q. 2., cit. cap. 6.*; at in *extravaganti Pauli 11.* etiam alienantes & recipientes excommunicantur. Ceterum in multis christianis provinciis, praesertim in Gallia & Belgio, omittae sollemnitates non vitiant alienationem, modo ex iusta causa facta sit, & ecclesiae utilis habeatur. *V. Espen. par. II. sect. 4. tit. 5. cap. 4.* Quod si post alienationem rite factam appareat non leve damnum ecclesiae illatum: haec, non secus ac minor, poterit beneficio in integrum restitutionis uti, *cap. 1. ex. de in integrum restitutione*.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

C A P V T XXXVIII.

De natura & origine beneficiorum ecclesiasticorum.

§. I. Beneficium quid?

II. seq. De origine beneficiorum.

IV. Beneficium debet esse perpetuum:

V. Et auctoritate episcopi constitutum:

VI. Et dari propter sacrum officium.

VII. Beneficia seiuncta ab ordinatione.

VIII. Beneficia maiora.

IX. Dignitates quid?

X. Personatus quid.

XI. Beneficia curata & simplicia:

XII. Item secularia & regularia.

§. I. **H**actenus bona ecclesiastica generatim consideravimus; nunc ea ipsa in partes tributa & singulis officiis perpetuo adnexa expendi debent; non quia bona sic tributa aliquam intrinsecam subierint mutationem, sed quia novas loquendi formulas & exteriorem disciplinam a veteri multum diversam induxerunt. Vox *beneficii*, quae ab iure feudali in Ecclesiam translata videtur (a), denotat ius percipiendorum fructuum ex bonis, quae singulis titulis & ministeriis perpetuo adnexa sunt, quod auctoritate ecclesiastica institutum clericis propter officium ad vitam assignatur. Hac notione vocem *beneficii* interpretes iuris canonici intelligunt, & quidem vocis proprietati & ecclesiasticis monumentis convenienter: at theologi eo nomine ipsum ecclesiasticum officium, cui redditus perpetuo adnexi sunt, intelligunt. Vtra definitio eligatur, quod spectat ad rei naturam, parum videtur interesse; etenim etiam canonistae intelligunt beneficiis causam esse sacrum ministerium.

§. II.

(a) Agri fiscales, qui mediis seculis a principibus pro servitio militari & fide militibus dabantur, beneficia dici solebant, & Germanica voce *feuda*. Initio data sunt feuda ad vitam, postea evaserunt hereditaria, atque ideo certis familiis addicta. Hinc bona ecclesiastica suis titulis perpetuo adnexa & pro ecclesiastico servitio dari solita feudorum instar exhibere visa sunt, & hinc beneficia audierant.

§. II. Sic accepta beneficia posteriori aetate invaluerunt: nam quamvis clerici semper ius fuerit propter servitium ecclesiasticum de altari vivere; tamen per plura secula a communi aerario alimenta acceperunt (b). Exorta sunt ecclesiastica beneficia a partitione bonorum, eaque perpetua in singulos titulos & ministeria: quae partitio seculo sexto in ecclesiis ruralibus fieri coepta, tum latius extensa est, sensimque eo ventum; ut etiam parochiae urbanae suos proprios redditus haberent (c).

§. III. Ita paulatim invaluerunt parochialia beneficia; at praebendae canonicorum exortae sunt a partitione bonorum, quae a canonicis in commune possidebantur. Nempe ubi canonici in summa seculi decimi confusione vitam communem reliquerunt, Christi patrimonium in varia frustula tributum est. Etenim in ecclesiis cathedralibus bona inter episcopum & capitulum divisa sunt, & hinc distinctio inter *mensam episcopi* & *capituli*: & inde ipsa mensa capituli cathedralis, ut & reliquorum capitulorum, abiit in tot partes, quot erant canonici, eorumque ministeriis perpetui redditus addicti sunt, quos ipsi

D 4

(b) Dum adhuc redditus omnes ecclesiae in commune administrabantur, episcopi veluti extra ordinem clericis vel remuneratione, vel humanitate praedia ecclesiastica, saepe non adeo magna, in usum fructum etiam ad tempus dabant. Conc. Agath. anno 1051. can. XXIII., Conc. Aurelian. 1. can. 23. Sic vero data praedia morte usufructuarii, vel finito dationis tempore ad ecclesiam revertebantur, can. 61. C. 16. q. 1. Sed praedia ista proprie sic dicta non erant.

(c) Principio in Occidente seculo sexto oblationes, quae fiebant ad aliare, ecclesiis ruralibus addictae sunt, salva plerumque episcopis tertia, aut quarta portione, can. 7. C. 10. q. 1., & paullo post iisdem ruralibus ecclesiis etiam statim ex fundis redditus assignati sunt. Conc. Aurelian. III. can. 5. Semel recepti mores latius producti sunt, idque quod non semper ex fide bona procedebat communis aerarii procuratio; & quod commodius videbatur statos redditus parochiis agrestibus assignare, quam earum clericis ex communi penu, saepe tam longe posito, necessaria praebere. Et profecto quaelibet agrestis ecclesia nono seculo suis propriis decimis & fundis erat instructa, can. 25. C. 23. q. 8. Sed hac aetate ecclesiae urbanae antiquam servabant disciplinam, quae & ipsa tandem desuevit, & proprii stabilesque redditus non minus ruralibus, quam urbanis parochiis perpetuo adnexi sunt.

36
ipsi perciperent. Sic vero tributis redditus *praebendae* nomen, quo in vita communi designabantur quotidianae victus praestations canonice dari solitae, retinuerunt.

§. IV. Iam tria sunt, quae beneficii ecclesiastici naturam constituunt; debet nimirum esse perpetuum, auctoritate ecclesiastica institutum, & dari propter sacrum officium; quorum unum si desit, ecclesiasticum beneficium non dicitur. Et perpetuum quidem, hoc est quousque vivit beneficiarius, beneficium esse debet; beneficii enim datione ad certum ministerium in Ecclesia obeundum beneficiarii vocantur, quae addictio natura sua perpetua est; atque ideo perpetuum stante ministerio, etiam ius ad proventus perpetuum sit, oportet. Quae in re datio beneficii responder ordinationi, quae ordinatos clericos perpetuo suis titulis, unde accipiebant victualia, adscribebat. Hinc ex communi sententia beneficia ecclesiastica dici non possunt *laicales capellaniae & legata pia*; nam etsi obligent ad missarum celebrationem, aut ad aliud sacrum officium; tamen ius perpetuum clericis non tribuunt, utpote quae pro arbitrio conferuntur & auferuntur.

§. V. Porro non est beneficium, nisi accedat auctoritas episcopi, aut pontificis, qua illud in titulum erigatur atque excutitur. Constat beneficium ex iure ad proventus & sacro officio; quum vero redditus ecclesiastici, & multo magis sacra ministeria, nisi ex Ecclesiae auctoritate nequeant dispensari; sit profecto, ut nullum intelligatur beneficium, quod ecclesiastica auctoritate non constituatur & fundetur. Hinc *laicales capellaniae & legata pia*, quae episcopi auctoritate in beneficium non attolluntur, mera stipendia aut eleemosynae sunt, etsi ex voluntate testatoris in perpetuum dentur.

§. VI. Quod tertio loco ad naturam ecclesiastici beneficii requiritur, est, ut detur propter sacrum officium; nec enim alio iure licet clericis de altari vivere, quam quod altari serviant. Nomine sacri officii etiam in nova disciplina venit iuge servitium in functionibus beneficiario demandatis, ratione cuius operarius dici queat, & pastor, sive cooperator in ecclesia administranda, Innoc. III. lib. I. epist. 82., Trident. sess. XXI. de ref. cap. 3. V. Espen. de offic. & instit. canonic. par. I. cap. 2. Et si tempus a divino ministerio vacuum sub bonis piisque operibus impendendum est. Hinc manifesti erroris convincuntur, qui officium beneficiariorum censent esse horarum canonicarum recitationem. Nata videtur portentosa illa sententia ex vulgato illo, *beneficium datur propter officium* nam

nam nomine officii ex vulgari sensu horas canonicas interpretati sunt.

§. VII. Ex veteris disciplinae regulis beneficia ordinationi adhaerebant, eamque consequabantur, nec seorsum dabantur ordines & ius ad proventus ecclesiasticos, sed ius ad proventus ordinationi inesse censebatur. Verum temporis lapsu nexus ille inter ordinationem & ius ad proventus abruptus est, & ordinatione quidem tantum data potestas ad sacra obeunda, beneficiis vero officia cum suis redditibus perpetuo demandata; quae divisio in summa seculi decimi confusione primum exorta, & inde sensim recepta, disciplinae ecclesiasticae mutationem & ruinam promovit. Inde aucta res canonica, nimirum exortae variae beneficiariorum divisiones, multae conditae regulae, quae ius collationis, modum, formam, aetatem, & qualitatem beneficiariorum stabiliarent; quae omnia in veteri disciplina cessabant, tantumque antiqui canones de sacris ordinationibus & ordinandorum qualitatibus statuebant. V. Duaren. de sacr. minister. lib. II. cap. 3. Inde ordines, qui ius non dabant ad proventus, contentui fuerunt; contra magni facta beneficia. Inde multi sine beneficio ordinati, & numerus clericorum vagantium & inertium crevit.

§. VIII. Quod vero varii generis sunt ecclesiastica officia, quibus perpetuo redditus cesserunt; varium quoque oportet esse genus beneficiariorum. Principio alia sunt maiora, alia minora. Maiora dicuntur, quibus gradus primores in Ecclesia cum cura animarum & sacra iurisdictione adhaerent, qualia beneficia obtinent summus pontifex, patriarchae, archiepiscopi, episcopi, abbates cum quasi episcopali potestate. Ceterum *beneficii* nomine generatim sumto beneficia maiora non veniunt; immo nec ipsa *dignitatis* voce, quum sint dignitatum apices.

§. IX. Minora beneficia censentur reliqua omnia ecclesiastica & monastica officia, quibus proprii stabilesque redditus adhaerent, veluti dignitates, personatus, parochiae, & beneficia simplicia: quamvis dignitates relatione ad cetera minora inter maiora censeantur. Dignitas stricte ita dicta est beneficium, cui sub episcopo proprii redditus & iurdictio insunt. Variant autem in numero & ordine dignitatum ecclesiarum instituta, immo in una ecclesia canonicatus, aut merum officium est, quod alibi dignitas reputatur: cuius varietatis ratio inde petenda est, quod dignitates potius usu & fundatione, quam generali Ecclesiae decreto invaluerunt. V. Espen. par. II. sect. 3. tit. I. cap. 2. Ceterum moribus hodiernis revocata ad episcopos ferme omni spiritali iurisdictione, iacent in multis ecclesiis dignitates, tantumque nomen & nobiliores sedes in

choro retinent; & hinc *ventosae* & *inanes* audiunt. Fagnan. ad cap. ad haec ex. de praebendis.

§. X. Vox *personatus* in pontificum decretalibus aliquando eadem est ac dignitas, cap. 8. ex. de constitutionibus, cap. 8. ex. de rescriptis; at in specie *personatus* nomine intelligunt interpretes beneficium, cui aliqua praeceminentia sine iurisdictione inest, veluti in choro sedes nobilior (d). Verum in materiis, quas dicunt *odiosas*, nomine generali beneficii dignitates & *personatus* non veniunt.

§. XI. Inter minora beneficia censentur, quae *curata* & *simplicia* vocari solent. *Curata* sunt, quae animarum curam in foro interiori habent adnexam, qualia sunt parochiae. *Simplicia* curam animarum non habent, sed beneficiarii aliter divinae rei incumbentes, officio suo satisfaciunt, qualia sunt canonicatus & capellaniae perpetuae ecclesiastica potestate excitate. Verum praebendae canonicorum etsi inter simplicia beneficia habeantur, accedunt tamen ad dignitates, cap. 11. de rescriptis in 6., & in odiosis simplicium beneficiorum nomine non veniunt. Alio quoque sensu saepe sumitur simplex beneficium, pro eo nempe, quod *adsiduitatem* non requirit.

§. XII. Porro beneficiorum alia sunt *secularia*, alia *regularia*. *Secularia* sunt, quae habent adnexum ecclesiasticum officium stricte sic dictum, quo monastica officia non continentur: dictaque sunt *secularia*, non quod laicis conferri possint, sed quod regularibus opponantur. *Regularia* sunt, quae ad monasticam disciplinam spectant, aut quae per monachos regi consueverunt. Hinc abbatiae & reliqua omnia officia claustralia

(d) Vox *personatus* a personis videtur derivata; erant vero personae Gallorum lingua presbyteri vicarii, qui ecclesiis, quae monachis & canonicis erant addictae, modico proventu, sed titulo & magna fructuum parte penes illos remanente, inserviebant, can. 4. C. 1. q. 3. Itaque *personatus* erat ecclesia, sive beneficium, cuius cura vicariis committebatur: tantumque differebant a ceteris beneficiis, quod duplici beneficiario donabantur, quorum unus titulum, itemque opimam fructuum partem habebat; alter vero sub nomine personae, vel vicarii modico proventu officium sustinebat. Et reapse in antiquis monumentis *personatus* modo ad personas refertur, cap. 4. ex. de filiis presbyterorum & cap. 6. de praebendis in 6.; sed interpretes nostri unam *personatus* speciem definiunt, cum scilicet, qui penes tituli possessorem residet.

CAP. XXXIX. DE BENEFICIARIORVM &c. 59
lia suis propriis donata redditibus regularia beneficia sunt: & praeterea censentur etiam regularia, quae habent quidem officium ecclesiasticum, sed per monachos regi consueverunt (e). Adquisita vero sunt monachis secularia ista beneficia vel fundatione, vel incorporatione, quod nempe monasteriis adnexa sunt, vel quadraginta annorum praescriptione.

C A P V T XXXIX.

De beneficiariorum adsiduitate.

§. I. Adsiduitas quid?	IV. Non reliqua beneficia.
II. Beneficia omnia natura sua ad adsiduitatem obligant.	V. Causae excusantes ab adsiduitate.
III. Sed lapsa disciplina parochiae, dignitates, & canonicatus obligant ad adsiduitatem:	VI. Poenae contra beneficiarios non adsiduos.

§. I. **A**dsiduitas in beneficiis, quae *residentia* dici consuevit, est continua in loco beneficii praesentia, ut beneficiarii iniuncta sibi munera per se possint exercere. Ita non mera est localis & desidiola praesentia, sed laboriosa, Trident. sess. VI. de ref. cap. 1. Et profecto sententia Ecclesiae non longe distant ab absentibus episcopi & beneficiarii praesentes, qui sibi iniuncta onera parum curant, redditibus colligendis & seculi curis praecipue intenti, cap. 2. ex. de translatione episcopi.

§. II. In veteri disciplina, qua ius percipiendi ab Ecclesia alimenta ordinationi erat adnexum, clerici omnes una & perpetua morandi in ecclesiis suis lege tenebantur, ut iuge impenderent officium. Thomass. de vet. & nova eccles. disciplina par. II. libr. 1. cap. 1. seqq. Sed deinceps ubi ab ordinatione beneficia distracta sunt, haec, non secus ac ordinatio, beneficiarios ecclesiis suis perpetua immorandi lege adstrinxerunt. Be

(e) Viriusque generis regularia beneficia ex lapsa monachorum disciplinae originem habent; nec enim bene congruit monasticae disciplinae, ut claustralia officia suis propriis redditibus, ab arca communi distinctis, aucta sint; nec est monachorum ecclesiastica officia & spiritalium curam extra claustrum exercere.

Beneficia dantur propter ecclesiastica ministeria, quae beneficiarii in suis ecclesiis per se explere tenentur. Obligant vero ex generali canonum regula ad adfuitatem beneficia omnia, *cap. 3. ex. de clericis non residentibus*: nam singula dantur propter ecclesiasticum ministerium, quod vicaria alterius opera non recte impletur. Thomass. *loc. cit. lib. III. cap. 34.* Quae enim officia industriam personae requirunt, qualia sunt ecclesiastica, non recte per vicarium impleri possunt; nam & inter artifices longa differentia est & ingenii, & naturae, & doctrinae, & institutionis; quod recte iuriconsultus observat, *L. 33. D. de solutionibus*.

§. III. Intrinseca quidem est omnibus beneficiis adfuitas; at in summa seculi decimi confusione paene omnis defecit, iamque seculo undecimo ecclesiae ferme omnes a suis pastoribus erant derelictae. Vbi primum eodem seculo inclinante a tanta calamitate ecclesia coepit respirare, canones condidit, qui beneficiarios, immo clericos omnes, ad adfuitatem compellerent. V. Thomass. *cit. lib. 3. cap. 6. & 34.* Sed ulcus alte insederat, nec totum simul cedebat curationi: ac proinde curae interim fuit malis exitioribus mederi, dilata minorum morborum curatione. Ergo conditi canones, qui in parochiis, dignitatibus, & praebendis canonicorum omnino restituerent iuberentque adfuitatem; silentio omisissis beneficiis, *cap. 3. ex. de clericis non residentibus, cap. 5. & 38. ex. de praebendis, cap. 9. ex. de concessione praebendae*; non quod Ecclesia sentiret, reliquos beneficiarios ecclesiis suis recte abesse, sed quod maiora mala in primis curare oportebat.

§. IV. Interim hoc de adfuitate reliquorum beneficiorum silentio, tolerantia, & impunitate sensim post Alexandrum III. invaluit, parochias, dignitates, & canonicatus ad adfuitatem obligare, non vero reliqua inferiora beneficia, quae propterea simplicia dicta sunt. Novitas ista sub Gregorio IX. iam recepta erat, *cap. ult. ex. de clericis non residentibus*, magisque deinceps firmata est sententia illa, quae officium in beneficiis horarum canonicarum recitationem etiam privatam interpretatur. Ita invaluit distinctio beneficiorum comparibilium & incomparibilium, ut vocantur. Deinceps iamdiu receptam disciplinam de non necessaria adfuitate in simplicibus beneficiis Tridentini patres *ses. VI. de ref. cap. 4. ses. XXIV. de ref. cap. 17.* retinuerunt, vel potius tolerarunt; nam Tridentina doctrina est, clericos omnes ecclesiis suis perpetuo adscribi, *ses. XXIII. de ref. cap. 16.*

§. V. Interim aliquando ex iustis probatisque causis licet beneficiariis, qui adfuiti esse iubentur, extra suas ecclesias versa-

versari, & quidem sine culpa. Et sane canonici possunt ecclesiis suis abesse aut propter episcopi servitium in iis, quae spectant ad ecclesiam, *cap. 7. ex. de clericis non residentibus*, modo non sint ultra duos, *cap. 15. ex. eod.* aut propter scientiarum sacrarum studia, *cap. 12. ex. eod., cap. ult. ex. de magistris*. Porro brevis absentia etiam sine legitima causa impunis est, quin etiam vacat culpa, si ex causa probabili sit; qua ratione per regulas Tridentinas *ses. XXIV. de ref. cap. 12.* licet canonicis trium mensium spatio ecclesiis suis abesse: quod intelligendum est, si ex honesta causa absentia contingat; nam facile credendum non est, synodum genio canonicorum indulgere voluisse. V. Espen. *par. 1. tit. 7. cap. 9.*

§. VI. Adversus beneficiarios in ecclesiis suis non adfuitos poenae canonicae locum habent. Iure decretalium beneficiarii ultra sex menses ecclesiis suis absentes beneficii privatione, suspensione, aut excommunicatione plectuntur, *cap. 11. ex. de clericis non residentibus*; liberumque est ordinario antistiti vel ab excommunicatione, vel suspensione incipere, & tandem contumacem beneficio spoliare, vel etiam posthabita excommunicatione privationem decernere. Gonzalez *in cit. cap. 11.* Parochi & alii beneficiarii, quibus cura animarum commissa est, si ultra duos menses & sine licentia episcopi ab sint, fructus suos non faciunt, & ex contumacia tum intentionis censuris, tum denique beneficii privatione puniuntur. Trident. *ses. XXIII. de ref. cap. 1.* Et canonici, qui ultra tres menses ecclesiis suis abfuerint, primo anno media parte reddituum exuentur, altero omnibus spoliabuntur: & si ne tum quidem Ecclesiae suae se reddant, rigore canonum coercentur. Trident. *ses. XXIV. de ref. can. 12.*

CAPVT. XL.

De vetita beneficiorum multitudine.

- §. I. Generatim vetitum plura
simul possidere beneficia.
II. & seq. Quae beneficia ve-
tantur simul possideri per
canones Lateranenses.
IV. Quae beneficia simul pos-
sunt possideri.
V. Abusio possidendi plura be-
necia rursus invaluit.
VI. Decreta Tridentina, qui-
bus exscinditur beneficiorum
pluralitas.
VII. Ex venia plura simul
beneficia licet habere.
VIII. Poenae contra possiden-
tes plura beneficia.

§. I. **V**Num eodem tempore clericum duabus ecclesiis ad-
scribi vetus disciplina non patiebatur, conc. Chal-
ced. can. X., Nicaen. II. can. 15., nec enim unus idemque
clericus poterat eodem tempore duabus ecclesiis inuicem, &
praeterea clerici duas ecclesias inhiantes, sacrum ministerium
in turpem quaestum vertebant. Postquam beneficia seorsum
ab ordinatione conferri coepta sunt, etiam interdictum est,
ne plura simul beneficia darentur; beneficium enim datur pro-
pter officium, quod per se quisque debet implere: atque ideo
in eadem ecclesia, multo magis in diversis, vetatur quis plu-
ra habere beneficia. Porro qui plura obtinent beneficia, sti-
pendia pluribus ministris addicta usurpant, cap. 3. ex. de cle-
ricis non residentibus, & sacrorum ministrorum numerum im-
minuunt, extravag. exsecrabilis de praebendis inter communes.
Et recte observat S. Thomas quodlib. IX. q. 7. art. 1. mul-
titudinem beneficiorum uni datorum non esse ex actionibus
indifferentibus, sed intrinsicam continere malitiam.

§. II. Sed lapsa seculo nono & sequenti ecclesiastica disci-
plina plura simul beneficia data sunt, erantque multi se-
culo decimo secundo, qui vix ecclesiarum suarum numerum
cognoverant, teste Petro Blesensi lib. 1. in 10b. Interim ubi
primum a calamitate & confusione decimi seculi Ecclesia re-
spiravit, vidit operosum esse integram disciplinam restitui.
Ergo curae praesertim fuit, exitioribus malis primum me-
deri, in futurum dilata minorum morborum medicina. Hinc
synodus Lateranensis sub Alexandro III. duas dignitates, aut
duas parochias deinceps simul obtineri vetuit, & quidem ea
addita poena, ut accipiens caderet secundo beneficio, vero

vero largiendi potestate privaretur, cap. 3. ex. de clericis non
residentibus.

§. III. Sic vetita beneficiorum pluralitas Ecclesiae parum
proluit, siue clericorum delinquentium multitudine, siue quod
beneficiario non ipso iure cadebat secundo beneficio contra
canones accepto. Ergo Innocentius III. in concilio generali
impensis emendandis abusionibus incumbit, statuitque, ut
nullus duas simul parochias, dignitates, aut personatus obti-
neat, ipsoque iure cadat primo beneficio, qui alterum sine
venia sedis apostolicae consequatur, cap. 28. ex. de praeb. Qua
eadem ratione praebendarum coacervatio vetita est, cap. 9. ex.
de concess. praebendae.

§. IV. Hisce decretis singularitas & adfinitas dignitatum,
parochiarum, personatum, & praebendarum restituta est, si-
lentio praetermissis reliquis minoribus beneficiis, non quod Ec-
clesia probaret, simul reliqua beneficia coacervari, sed quod
tempori cedendum erat, & graviora mala primum curare opera-
tebat. Interim eo Ecclesiae silentio & antistitum negligentia
inde natum est dogma, dignitates, parochias, personatus, &
canonicorum praebendas ad adfinitatem obligare, reliqua vero
minora beneficia ad eam non adstringere, & propterea posse
invicem vel cum illorum uno coacervari: quae doctrina aetate
Gregorii IX. usu probabatur, cap. ult. de clericis non resi-
dentibus. Ita nata est partitio beneficiorum in *singularia*, &
coacervata, vel ut habent vulgatae loquendi formulae, in *in-*
compatibilia, & *compatibilia* (a). Quae doctrina deinceps in
Ecclesia magis tolerata, quam probata est.

§. V. Quis vero crederet? etiam post Innocentium III.
coacervatio dignitatum, parochiarum, & praebendarum frequen-
ter obtinuit, idque siue negligentia, siue fraude antistitum,
quibus instaurata disciplina magis curae esse debuisset. Sane
ad-

(a) Plerique interpretes incompatibilia beneficia talia esse
docent vel ratione tituli, vel ratione retentionis. Singularia
primi generis vacant ipso iure per alterius ademptionem: qualia
sunt duae parochiae, duae dignitates, duo personatus; item duo
beneficia eiusdem similisque functionis in eadem ecclesia, quae
vocant uniformia in eodem recto veluti duo canonicatus. Sin-
gularia secundi generis non vacant ipso iure per alterius ade-
ptionem, sed beneficiarius debet alterutrum optare, alioquin al-
tero per superiorem exuetur: qualia sunt canonicatus in diver-
sis ecclesiis, & beneficia difformia in eadem ecclesia.

admodum frequentes fuerunt pontificiae indulgentiae, ut plurimum sine causa concessae, ad obtinenda plura singularia beneficia. Eo quoque contulerunt fictae commendae, quae saepe in perpetuum gratia beneficiorum datae sunt, ut unum beneficium commendatione, alterum titulo possent retinere. Conc. Salmurienſe anno ccccc. lxxii. *can. XXVII.* Rursus alii vicarii specie, siue obtentu alia aliis coacervata acquirebant beneficia: nam ubi dignitate aliqua, aut parochia aucti erant, alteram siue dignitatem, siue parochiam cum opima fructuum parte sub vicarii nomine sibi dari curabant, non vero titulum, qui cum modico proventu alteri conferebatur. Voita quoque sunt in unum plura singularia beneficia non bono Ecclesiae, sed beneficiariorum, aut quae beneficia distracta habere non poterant, ea invicem unita ad vitam possiderent.

§. VI. Quo tempore Tridentina synodus indicta est, multa beneficia singularia, etiam maiora, alia aliis congesta possidebantur. Hinc his malis medendi synodus intendit, atque in primis *ses. VII. de ref. cap. 4.* vetuit, plures deinceps uni conferri ecclesias parochiales, aut alia singularia beneficia, reprobatis involucris illis unionis ad vitam & commendae perpetuae. Inde *ses. XXIV. de ref. cap. 17.* sanctiori edito decreto statuit, ut unum uni beneficium siue in titulum, siue in commendam deinceps conferatur, nisi ad honestam sustentationem unum non sufficiat, quo casu secundum conferri permittit, modo utrumque assiduitatem non requirat. Ergo etiam ipsa simplicia beneficia, quae alendo beneficiario sufficiant, singularia & incompatibilia evaserunt. Nihil vero statuit synodus, quinam reditus ad honestam beneficiarii sustentationem sufficientes at in compertis est, eam debere esse modestam & frugalem. Ceterum moribus praesentibus nulli intenditur controversia, quod duo possideat beneficia, quorum unum, aut ambo maximi reditus sint, modo utrumque assiduitatem non requirat. *V. Esphen. par. II. sect. 3. tit. 3. cap. 3.*

§. VII. Iam ut plura singularia beneficia ab uno obtineantur, necessaria est superioris venia, qua canones relaxentur. Superior iste in praesenti disciplina est tantum summus pontifex, etsi olim etiam episcopi ad habenda plura beneficia indulgentiam concederent. *Alteſerra in cap. 28. ex. de praebendis.* Venia autem concedi non debet, nisi ex necessaria & utili in Ecclesiam causa, qua incommoda ex coacervatione beneficiorum compensari possint: nec enim summus pontifex dominus est ministeriorum & proventuum Ecclesiae, sed potius

tius fidelis dispensator (b). Quoniam vero indulgentia ista sacris canonibus adversatur, stricte accipienda est, nec a casu ad casum recte producit: & tum recta erit, si omnia ex fide bona exponantur. Indultas vero venias tenentur beneficiarii petentibus episcopis exhibere, quibus integrum est eas expendere, & minus legitime impetratas reicere, *cap. 4. de offic. ordinarii in 7.*, Trident. *ses. VII. de ref. cap. 5.*

§. VII. Qui plura singularia beneficia sine legitima indulgentia obtinent, decreto synodi Lateranensis sub Alexandro III. secunda dignitate, vel parochia exuendus erat, *cap. 3. ex. de clericis non residentibus*; at canone Innocentii III. in concilio generali cedit ipso iure prima dignitate, parochia, vel personatu, qui alterum singulare consequitur beneficium, *cap. 28. ex. de praebendis.* Vacatio autem ipso iure non collisione alterius singularis beneficii, sed potius pacifica possessione inducitur: & pacifica possessio tum censetur, si nulla iis in iudicio de beneficio mota sit, nullisque molestiis de facto turbata fuerit, aut si per beneficiarium steterit, quo minus pacifica foret. Porro alterius beneficii possessionem adepti ad duos usque menses prioris retentio conceditur, ut possint experiri, an molestiae superveniant. Quod si post pacificam possessionem beneficiarius utrumque retinere praesumat, etiam alterum amittere, & ad sacros ordines suscipiendos, & ad alia beneficia inhabilis evadit, *cit. cap. 28. extravag. execrabilis de praebendis inter communes.* Interim interpretum sententia vacatio ipso iure ferme locum habet in beneficiis, quae dicuntur incompatibilia ratione tituli: nam quae talia sunt retentione, demum sententia iudicis vacare dicuntur.

CA.

(b) Hinc recte docent seniores theologi & canonistae, apud Deum tuos non esse, sed tantum fori externi poenas evitare, qui ex minus idonea causa obtinent plura beneficia. *V. Esphen. par. II. sect. 3. tit. 3. cap. 5.* Sane licet qui indulgentiam contigit minus iustam indulgentiam, est causa iniquitatis, & autur permissa iniquitate. Et S. Bernardus epist. 7. n. 9. clericis, qui plura beneficia iuste possidere credebant, quod veniam obtinissent, acute reponebat, utinam non licentiam quaesissetis, sed consilium, id est, non ut liceret, sed an liceret.

Tom. II.

E

CAPUT XLI.

De beneficiorum collatione.

- §. I. Collatio beneficii quid? *Eius species.*
 II. & seq. Ordinarii beneficiorum collatores.
 IV. An capitulum sede vacante beneficia conferat?
 V. Collatio qui fiat?
 VI. Beneficia intra certum tem-

- pus conferenda:*
 VII. Quod si non fiat, collatio devolvitur.
 VIII. Beneficia non conferenda ante vacationem:
 IX. Et integre conferenda.
 X. De institutione corporali.

§. I. **C**ollatio beneficii, quae etiam dicitur *donatio* & *institutio*, est datio vacantis beneficii ab eo facta, qui eius dandi habet potestatem. Quod si collatio collegio canonicorum competat, vocari solet *electio*, quae si nulla indiget superioris confirmatione, beneficium dicitur *electivum collativum*; si vero a superiore confirmanda est, *electivum confirmativum*. Quoniam vero collatores non semper pro libertate sua beneficia donant, sed aliquando ratione iuris alterius certis personis ab alio praesentatis conferre debent; hinc collatio est aut libera, aut minus libera, quarum illa *collatio* stricto sensu, haec *institutio* itidem stricto sensu appellatur.

§. II. Collatio beneficiorum, ubi seorsum ab ordinatione facta est, veluti pars voluntariae iurisdictionis haberi coepit, qua ecclesiastica ministeria dispensantur. Origine vero sua pertinet ad episcopos: episcopi enim non minus sunt ministeriorum Dei, quam reddituum ecclesiasticorum dispensatores & procuratores. Eodem ordinario iure in suis ecclesiis conferunt beneficia praelati inferiores, qui quasi episcopalem habent iurisdictionem, cap. ult. ex. de institutionibus, cap. 3. de officio ordinarii in 6. Verum episcopi auctoritate senatus ecclesiastici, sive collegii canonicorum matris ecclesiae beneficia conferrebant, cap. 4. ex. de his, quae fiunt a praelato sine consensu capitali: qua in re elucet antiqui mores.

§. III. Sancta haec ex communi senatus consilio beneficia conferendi ratio pro maxima parte labefacta est, postquam beneficia seorsum ab ordinatione collata sunt: iamque inter clericos emerferunt alii ordinarii collatores, variique in variis ecclesiis invaluerunt mores. Sane in multis locis praebendas & ca-

& canonicatus ecclesiae cathedralis solus episcopus, contra alibi solum canonicorum collegium, cap. 31. ex. de electione, alibi episcopus simul & collegium conferunt, cap. 15. ex. de concess. praebendae (a). Praebendas quoque ecclesiarum collegiarum vel solus episcopus, vel capituli praeses pro varietate locorum confert. Porro ipsi archidiaconi etiam iure conferendi beneficia aucti sunt, cap. 15. ex. de officio delegati, cap. 7. ex. de praebendis. Sed vicarius generalis beneficia non confert, nisi id ab episcopo ei specialiter committatur, cap. ult. ex. de officio vicarii in 6., tantumque a patronis praesentatos pro iure suo potest instituere.

§. IV. Quamvis collegium canonicorum ecclesiae cathedralis sede vacante episcopalem habeat iurisdictionem; non tamen confert beneficia, quae ad liberam solius episcopi collationem pertinent, cap. 7. ex. de rescriptis, cap. 2. ex. ne sede vacante aliquid innovetur; collatio enim beneficiorum moram ferre potest; & in interregno qui gubernant, ea differre debent, quae sine damno differri possunt (b). Sed capitulum sede vacante recte confert beneficia, quae coniunctim ad episcopum & capitulum pertinent, & multo magis confert beneficia, quorum collatio vivente episcopo ad solum capitulum pertinebat, sic ut etiam pro iure praesentatos a patronis instituit.

§. V. Iam collatio beneficiorum, ubi ab ordinatione seiuncta est, fit peculiari actione, qua collator voluntatem suam declaravit, se huic, aut illi tribuere beneficium; idque etiam nudis verbis fieri potest. Et quoniam voluntas collegii canonicorum ex maiori suffragiorum numero censetur; hinc beneficia *electiva collativa* per electionem communibus electionis regulis adstrictam conferuntur; forma enim cap. quia propter 42. ex. de electione tantum locum habet in eligendis praelatis, quo-

E 2

(a) Vbi episcopus & canonici simul beneficia conferunt, etiam varii sunt mores: nam concurrunt episcopus vel ut merus canonicus, cap. 15. ex. de concess. praebendae, vel tamquam collegii moderator & praeses, vel aequali potestate: quo posteriori casu episcopi suffragium totius collegii suffragio aequivaleret.

(b) Vulgo docent interpretes decretalium, ideo non posse capitulum sede vacante beneficia episcopalis collationis conferre, quod collatio sit pars fructuum; fructus vero integros episcopo oportet reservare. Apaze profanum dogma; collatio enim beneficiorum est pars spiritualis potestatis, qua ecclesiae ministri constituuntur.

quorum morte ecclesia vidua censetur. Ceterum receptis moribus collationes fieri, aut probari nequeant sine litteris; nec beneficiarii solent in possessionem beneficiorum immitti, nisi litteras collationis exhibeant.

§. VI. Beneficia ubi vacaverint, intra certum tempus conferenda sunt; ex diutina enim vacatione multa in rem ecclesiasticam incommoda promanant. Et quidem dignitates capitulorum, parochiae, & omnia minora beneficia sex mensium spatio conferenda sunt, *cap. 2. ex. de concessione praebendae*; tribus vero mensibus episcopatus & maiores dignitates regulares, *cap. 41. ex. de electione (c)*. Semestre autem istud a die scientiae vacationis computatur, & praeterea non currit, si iusto impedimento sive iuris, sive facti collator cessaverit, *cap. 5. ex. de concess. praebendae*.

§. VII. Quod si statuto tempore collatores non conferant beneficium, pro ea vice collatione cadunt; & si collatio pertineat ad capitulum, devolvitur ad episcopum, contra ad capitulum, ubi solius episcopi est conferre: & si utriusque demum par negligentia sit, devolutio fit ad metropolitanum, & ita porro ad alios superiores antistites usque ad summum pontificem, *cap. 2. ex. de concessione praebendae*. Atque id est negligentiam praelatorum supplere. Verum recepti mores non ferunt, ut episcopi negligentia a capitulo suppleatur; & in multis ecclesiis praesertim huius regni solus papa confert beneficia, quae ordinarii collatores statuto tempore non contulerint.

§. VIII. Semel collata beneficia, antequam vacent, iterum conferri, aut promitti non possunt, *cap. 1. ex. de concess. praebendae*. Sane collationes, aut promissiones beneficiorum nondum vacantium alienae mortis desiderandae ansam praebent, quo nihil a viri boni officio alienius. Itaque collatio, aut promissio nondum vacantis beneficii nulla prorsus est, nec inde ulla nascitur obligatio. Et si iure decretalium probeur datio canonicatus sine praebenda cum spe primo vacaturae, *cap. 3. ex. de praebendis*; ut & promissio beneficii generaliter facta, quum occasio collationis se obtulerit, *cap. 19. ex. de concess. praebendae*.

(c) In veteri disciplina intra tres menses episcopi ordinari debebant, nisi inevitabilis necessitas id tempus differre coegisset. Conc. Chalced. can. XXV. At in nova disciplina intra tres menses episcopi & praelati regulares debent eligi, cit. *cap. 41.*, at *re par. I. cap. 22.* dictum est.

praebendae; id forte eam rationem habet, quod sine altera morte vacare praebenda, aut beneficium poterat, aut de novo institui: ac proinde captatio mortis cessare videbatur.

§. IX. Beneficia quoque integre conferri debent, nec dignitatum, vel praebendarum licet sectionem instituere, sive quod redditus in duas pluresve partes tribuantur, *cap. 8. ex. de praebendis, cap. 7. ex. de censibus*. Quin veluti turpia & simonica damnata sunt pacta, quibus patroni & antistites in partem reddituum cum beneficiariis paciscuntur, *cap. un. ex. ut ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur*. Officium sane ecclesiasticum, cui perpetui redditus adnexi sunt, unum est, ac proinde uni integrum cum suis proventibus conferendum. Ceterum auctis ecclesiarum redditibus, ex rationabili causa potest vacans beneficium in duo dispesci; quemadmodum ex idonea causa licet portionem fructuum ex beneficio delibare, & alteri clerico addicere.

§. X. Peracta collatione beneficiarius in beneficii possessionem deducendus est, quam dicunt *institutionem corporalem*, sine qua nec fructus percipere, nec demandatum officium potest explicare. Ante possessionem beneficiarii, & praesertim parochi, obedientiam suo episcopo promittere & iurare debent; & qui praebendis & dignitatibus in ecclesiis cathedralibus donantur, & coram episcopo, & in capitulo catholicam fidem debent profiteri. Trident. *sess. XXIV. de ref. cap. 12.* Spectat autem haec missio in possessionem ad antistitem collatorem, *cap. 9. ex. de privilegiis*, & in decretalibus etiam archidiacono tribuitur, *cap. 7. ex. de officio archidiaconi*.

quorum morte ecclesia vidua censetur. Ceterum receptis moribus collationes fieri, aut probari nequeunt sine litteris; nec beneficiarii solent in possessionem beneficiorum immitti, nisi litteras collationis exhibeant.

§. VI. Beneficia ubi vacaverint, intra certum tempus conferenda sunt; ex diutina enim vacatione multa in rem ecclesiasticam incommoda promanant. Et quidem dignitates capitulorum, parochiae, & omnia minora beneficia sex mensium spatio conferenda sunt, *cap. 2. ex. de concessione praebendae*; tribus vero mensibus episcopatus & maiores dignitates regulares, *cap. 41. ex. de electione (c)*. Semestre autem istud a die scientiae vacationis computatur, & praeterea non currit, si iusto impedimento sive iuris, sive facti collator cessaverit, *cap. 5. ex. de concess. praebendae*.

§. VII. Quod si statim tempore collatores non conferant beneficium, pro ea vice collatione cadunt; & si collatio pertineat ad capitulum, devolvitur ad episcopum, contra ad capitulum, ubi solius episcopi est conferre: & si utriusque demum par negligentia sit, devolutio fit ad metropolitanum, & ita porro ad alios superiores antistites usque ad summum pontificem, *cap. 2. ex. de concessione praebendae*. Atque id est negligentiam praelatorum supplere. Verum recepti mores non ferunt, ut episcopi negligentia a capitulo suppleatur; & in multis ecclesiis praesertim huius regni solus papa confert beneficia, quae ordinarii collatores statim tempore non contulerint.

§. VIII. Semel collata beneficia, antequam vacent, iterum conferri, aut promitti non possunt, *cap. 1. ex. de concess. praebendae*. Sane collationes, aut promissiones beneficiorum nondum vacantium alienae mortis desiderandae ansam praebent, quo nihil a viri boni officio alienius. Itaque collatio, aut promissio nondum vacantis beneficii nulla prorsus est, nec inde ulla nascitur obligatio. Et si iure decretalium probeatur datio canonici sine praebenda cum spe primo vacaturae, *cap. 3. ex. de praebendis*; ut & promissio beneficii generaliter facta, quum occasio collationis se obtulerit, *cap. 19. ex. de concess. praebendae*.

(c) In veteri disciplina intra tres menses episcopi ordinarii debebant, nisi inevitabilis necessitas id tempus differre coegisset. Conc. Chalced. can. XXV. At in nova disciplina intra tres menses episcopi & praelati regulares debent eligi, cit. *cap. 41.*, at necesse non est, ut hoc eodem tempore electus consecratur, quae de re par. I. *cap. 22.* dictum est.

praebendae; id forte eam rationem habet, quod sine alterius morte vacare praebenda, aut beneficium poterat, aut de novo institui: ac proinde captatio mortis cessare videbatur.

§. IX. Beneficia quoque integre conferri debent, nec dignitatum, vel praebendarum licet sectionem instituere, sive quod redditus in duas pluresve partes tribuantur, *cap. 8. ex. de praebendis, cap. 7. ex. de censibus*. Quin veluti turpia & simoniae damnata sunt pacta, quibus patroni & antistites in partem reddituum cum beneficiariis paciscuntur, *cap. un. ex. ut ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur*. Officium sane ecclesiasticum, cui perpetui redditus adnexi sunt, unum est, ac proinde uni integrum cum suis proventibus conferendum. Ceterum auctis ecclesiarum redditibus, ex rationabili causa potest vacans beneficium in duo dispesci; quemadmodum ex idonea causa licet portionem fructuum ex beneficio delibare, & alteri clerico addicere.

§. X. Peracta collatione beneficiarius in beneficii possessionem deducendus est, quam dicunt *institutionem corporalem*, sine qua nec fructus percipere, nec demandatum officium potest explicare. Ante possessionem beneficiarii, & praesertim parochi, obedientiam suo episcopo promittere & iurare debent; & qui praebendis & dignitatibus in ecclesiis cathedralibus donantur, & coram episcopo, & in capitulo catholicam fidem debent profiteri. Trident. *sess. XXIV. de ref. cap. 12.* Spectat autem haec missio in possessionem ad antistitem collatorem, *cap. 9. ex. de privilegiis*, & in decretalibus etiam archidiacono tribuitur, *cap. 7. ex. de officio archidiaconi*.

CAP V V XLII.

De mandatis apostolicis, reservationibus, & praeventionibus.

- §. I. Collatio ferme omnium beneficiorum Occidentis ad pontificem devoluta.
- II. Mandata de providendo quid? Eorum species. Eis varia ratione pontifices usi sunt.
- III. Conuersa in praecepta, & triplicis generis litterae scriptae.
- IV. Reservatio beneficiorum quid? Eius species.
- V. Reservatio in corpore iuris.
- VI. Reservationes Ioan. XXII. & Benedicti XII.
- VII. Reservationes in regulis Cancellariae.
- VIII. De praeventionibus. Regula de verisimili notitia.
- IX. Mala ex mandatis, reservationibus, & praeventionibus.
- X. Decreta synodi Basileensis de reservationibus, & mandatis.
- XI. Pragmatica sanctio, & decreta Tridentina.
- XII. Novae reservationes post Tridentinum.
- XIII. Reservationes obtinent quatenus receptae.
- XIV. De annatis.

§. I. **V**eteri Ecclesiae disciplina summus pontifex in ecclesiis Romanae metropoli subiectis pro iure suo clericos videtur ordinare potuisse, etsi hoc iure parce admodum uteretur. Sed postquam beneficia ab ordinatione seiuncta sunt, Romani pontifices beneficia ferme omnia totius Occidentis sui arbitrii & collationis fecerunt, exclusis episcopis, quibus congenerita est beneficiorum collatio. Quae tanta moles sensim crevit per pontificum mandata, reservationes, & praeventiones.

§. II. Et mandata quidem de providendo, ut vocantur, erant summorum pontificum litterae, quibus praecipiebant collatoribus, ut designatis clericis aliquod conferrent beneficium: erantque mandata ista duplicis generis; alia enim dabantur pro iam vacantibus beneficiis, alia vero ad primo vacatura, quae etiam gratiae expectativae audiebant. Primus Hadrianus IV. collatores dedit; qui usus semel inductus a successoribus eadem ratione mandatis usi sunt: namque alii uno tantum mandato eandem ecclesiam gravare consueverunt, cap. 30. ex. de rescriptis in parte decisa, & cap. 38. ex. eodem; alii vero nul-

nullum tenere modum, & mandata mandatis congegnerunt: immo etiam pro uno eodemque beneficio contraria mandata dederunt. Prostitutebantur vero pontifices, se mandatis suis consulere velle clericis litteratis & bonae opinionis, praesertim vero pauperibus, etsi clerici mandatis aucti saepe nec pauperes, nec litterati essent.

§. III. Initio mandata ista pontificum commendationes potius fuerunt & preces, quibus pro reverentia sedis apostolicae multum ordinarii collatores tribuerunt, praesertim ubi erant rariora, aut idonei clerici commendabantur. Sed deinceps aucto mandatorum numero antistites saepe obedire detrectarunt. Hinc pontifices, stilo mutato, preces verterunt in praecepta, & triplicis generis litteras scripserunt, *monitorias* nempe, *praeceptorias*, & *executorias*. Franc. Florens in *tit. decretal. de rescriptis*. Monitoriae tantum clericos ordinariis collatoribus commendabant: qui si non parerent, dabantur praeceptoriae, quibus monita in vera praecepta transibant: & si collatores in pari contumacia persisterent, executor dabatur, qui morosos antistites puniret, & ad beneficii dationem cogeret, vel ipse tum vacans vel primo vacaturum conferret. Sed processu temporis convaluit auctoritas mandatorum, nec amplius tres litterae diversis temporibus scriptae, sed tantum una statim addito exsecutore, qui, cessante collatore, conferret.

§. IV. Satis firmato mandatorum usu, Romani pontifices ad beneficiorum reservationes transierunt, quae sunt decreta, quibus pontifices collationi suae vacantia vel vacatura beneficia addicunt, ordinariis collatoribus eorum conferendorum ablata potestate. Sunt vero reservationes aut generales, aut particulares, prout plura eiusdem, vel diversi generis, vel personarum beneficia, aut unum vacans vel vacaturum summus pontifex in se recipit & reservat. Item reservationes aliae sunt in corpore iuris comprehensae, cuius generis ea censetur esse, quae sexto decretalium continetur; aliae extra corpus iuris, quales extravagantibus, regulis cancellariae & ceteris posterioribus bullis comprehensae sunt (a). Beneficia reservata alias

E 4

(a) Pertinent quidem ad systema iuris pontificii & extravagantes Ioannis XXII. & quae communes dicuntur; at reservationes iis comprehensae ferme extra corpus iuris reputantur, forte quod eiusmodi reservationes erant temporariae, *Espen. par. II. sect. 3. tit. 6. cap. 4.*, aut potius quod extravagantium co-

dicuntur *affecta*; at adfecta stricte sic dicta sunt beneficia non reservata, quibus conferendis se immiscuit summus pontifex, aut alias manum apposuit, qui actus collationem pro ea vice pontifici addicit.

§. V. Prima & in corpore iuris comprehensa reservatio Clementi IV. tribuitur, eaque pontificiae collationi addicit quaecumque beneficia *apud sedem apostolicam*, sive *litmanam curiam* vacarent, *cap. 1. de praebendis in 6.* Vacare apud sedem apostolicam initio dicebantur beneficia, si in loco, ubi curia morabatur, beneficiarii decederent; at Bonifacius VIII. etiam in curia vacare decrevit beneficia omnia, quae morte accedentium, aut discedentium a Romana curia in locis finitimis, quae intra quadraginta milliaria a curia distabant, vacarent; item beneficia curialium, qui in locis curiae vicinis morerentur, modo ibi domum propriam non haberent; vel qui in loco, unde curia discedit, infirmi remanentes, mortem occumberent, *cap. 34. de praebendis in 6.* Debet vero summus pontifex in comitatu vacantia beneficia unius mensis spatio conferre: quo tempore elapso ea ordinarii antistites pro iure suo conferunt, idque ne diutina vacatio ecclesiis obsit, *cap. 3. eodem*; ob quam eandem rationem etiam ordinariis antistitibus licet conferre parochias, quae defuncto summo pontifice in curia vacaverint, vel eo vivo vacaverint, sed ante obitum ab eodem collatae non sunt, *cap. 4. eodem*.

§. VI. Postquam semel ad generales reservationes aditus patuit; novae in dies reservationes emerferunt, antiquae confirmatae & latius extensae sunt. Sane Ioannes XXI. praeter beneficia per obitum apud sedem apostolicam vacantia, collationi pontificiae addixit beneficia prorsus omnia sive maiora, sive minora, quae quocumque alio modo eo loci vacarent; item beneficia cardinalium, legatorum, officialium curiae, & capellanorum commendatum pontificis, quocumque demum loco mortem obirent, *extravag. ex debito 4. de electione inter communes*; & praeterea beneficia, quae ob retentionem, aut ademptionem alterius singularis beneficii ipso iure vacarent, *extravag. execrabilis de praebendis inter communes*. Satis amplae reservationes, quas inde Benedictus XII. latioribus verbis confirmavit in *extravag. ad regimen de praebendis inter communes*. Sed duo isti pontifices a se inductas reservationes ad vitae suae

suae tempus arctarunt, & praeterea contentati sunt, se ideo tot beneficia reservasse, ut optimos quosque clericos ad ecclesias promoverent.

§. VII. Exemplo horum pontificum successores sive antiquas, sive novas reservationes temporariis ad vitam suam decretis includere consueverunt: & hinc natae regulae cancellariae, quae morte pontificum extinguuntur, donec a novo pontifice non sine additionibus, mutationibus, aut detractionibus iterum publicentur, & reviviscant. Regulis cancellariae non tantum episcopatus, & dignitates praecipuae in ecclesiis cathedralibus & collegiatis, verum etiam ferme omnia reliqua beneficia collationi pontificiae cesserunt: tantumque episcopis relicta minora beneficia, alias non reservata, quae quatuor mensibus, Martio, Junio, Septembri, & Decembri vacaverint (b).

§. VIII.

(b) *luvat distinctius exhibere reservationes beneficiorum regulis cancellariae comprehensas. Principio regulae illae, prout nunc sunt, addicunt collationi pontificiae beneficia omnia, quae Ioannes XXI. & Benedictus XII. sibi ad vitam reservaverant; & beneficia omnia officialium Romanae curiae, etiam si ante obitum officiales esse desierint; tum beneficia, de quibus ordinarii antistites contra Tridentinas regulas disposuerint, reg. I. cancell. Item ecclesias omnes episcopales & monasteria omnia virorum, quorum annui redditus excedunt ducentos florenos auri communi aestimatione, & beneficia, quae vacante episcopi, aut alterius praelati, sive collatoris sede vacaverint, & ad illius solam collationem pertinebant, reg. II. Summa ducentorum florenorum auri ferme quatuor centum triginta ducatos Neapolitanos exaequat.*

Porro regulae cancellariae pontifici reservant beneficia in fraudem reservationis ab iis resignata, aut dimissa, qui ab sede apostolica incompatibilia beneficia expectant, tum & ipsa incompatibilia, quae a pontifice obtinuerint, reg. III. Item maiores dignitates post pontificalem in ecclesiis cathedralibus, & quae in collegiatis sunt principales, redditumque decem florenorum auri communi aestimatione excedunt; prioratus etiam & sic dictas praecceptorias generalis ordinum, exceptis militaribus: & beneficia, quae familiares papae, etiam dum is cardinalis erat, & cardinalium continui commensales obtinent, & in posterum familiaritate durante obtinebunt, etiam familiares quavis ratione esse desierint; reg. IV. Item beneficia, quae collectores & unici in quacumque civitate vel dioecesi subcollectores reddituum camerae apostolicae du-

dicet (utpote privato studio confecti) initio ad corpus iuris pontificii non spectabant.

§. VIII. Porro pontifices ad beneficia in ecclesiis Occidentis conferenda *praeventionibus* usi sunt. Nomine *praeventionis* venit quaedam occupatio, qua beneficia nondum a collatoribus data Romanus pontifex pro suo arbitrio elargitur. Praeventiones aetate Bonifacii VIII. iam receptae erant, *cap. 31. de praebendis in 6*, atque ex hoc tempore veluti in medio posita beneficia ecclesiarum Occidentis esse videbantur, ad quae occupanda & conferenda pontifices & ordinarii collatores condos ordinarios collatores multae fraudes in curiam irreperant, & beneficia necdum mortuis beneficiariis obtinebantur; prodit esse collationes pontificias praeventione factas, nisi a die mortis beneficiarii id tempus effluerit, ut probabile sit, de ea pontificem certiores fieri potuisse. Quae regula etiam locum habet, ubi verisimilis quidem notitia poterat haberi, sed propter *cursum ambitiosum* appellare solent. Ceterum in ecclesiis, ubi per menses collatio beneficiorum inter pontificem & episcopos tributa est, nullus est amplius praeventionis usus. *Chokier in proem. reg. VIII. Cancell. n. 7.*

§. IX. Ita Romani pontifices mandatis, reservationibus, praeventionibus suae potestatis & collationis ferme omnia Occidentis

rayte eorum officio obtinent, *reg. V.*: & beneficia curialiam in itinere decedentium, dum curia transfertur, *reg. VI.*; & beneficia cubiculariorum etiam honoris & cursorum pontificis, *reg. VII.* Ad haec, regulis cancellariae pontifici reservantur beneficia ecclesiarum S. Ioannis Laterani, S. Petri & S. Mariae maioris, & quae vacant in titulis cardinalium ipsis absentibus, *reg. VIII.* Item beneficia omnia non reservata, quae octo mensibus, nempe Ianuario, Februario, Aprili, Maio, Iulio, Augusto, Octobri, & Novembri vacaverint, *reg. IX.*: etsi episcopis, qui in ecclesiis suis adsidui sunt, non vero aliis collatoribus, concedatur, ut alternis cum pontifice mensibus beneficia alias non reservata conferant. Item novo cuique pontifici reservantur beneficia, quae papa defunctus sibi reservaverat, & ante obitum vacantia non constitutionibus reservari solita, quae vacante apostolica sede vacaverint, & antistites ordinarii non consulerint, vel non iure contulerint, *reg. LXVIII.*

dentis beneficia reddiderunt: (c): qua ratione aucta quidem est Romanae sedis dignitas; at exitiale vulnus ecclesiasticae disciplinae inflictum est. Principio mandata captandae alienae mortis praebant occasionem, quo nihil est a viri boni officio alienus. Mandatis quoque omnia litibus impleta: nam saepe pro pluribus clericis eidem antistiti pontifices mandata dederunt, saepe etiam idem beneficium diversis mandatis adstrinxerunt; uni vero collato beneficio, ceteri sibi ius ademptum existimabant. Porro mandatis, reservationibus, & praeventionibus aditus dignioribus ad beneficia praecclusus; in tanta enim negotiorum multitudine, quibus aula Romana perstrepebat, facile non erat candidatorum merita expendere, etsi alias pontifices intenderent optimis clericis consulere. Item clerici peregrini, legum & sermonis patrii ignari ad beneficia promoti: hierarchicus ordo turbatus, coactique sunt episcopi reddere rationem de beneficiariis, quos ipsi non constituerant.

§. X. Satis in ecclesiarum perniciem creverant mandata de providendo, reservationes, & praeventiones. Hinc viri cordatiores has novitates semper reprobarunt, & in synodo Constantiensi moderatio reservationum, sed nullo effectu, exposita. Sed deinceps synodus Basileensis *ses. XII. & XXIII. cap. 1. & 6.* reservationes omnes abrogavit praeter comprehensas

(c) Sed quibus rationibus Romani pontifices omnia ferme Occidentis beneficia suo arbitrio & collationi reservant? Sunt, qui opinantur, Romanos pontifices id lucri studio fecisse, ut nempe suos cognatos, amicosve, ipsamque Romanam curiam locupletarent. Nec sane negari potest, aliquos pontifices reservationum auctores ad rem fuisse avidiores. Verum si res in origine sua expendatur, videntur clerici sine titulo ordinati & Romam magno numero confluentes, mandata primum induxisse; pontifices enim sui muneris esse iudicant, vacantes clericos antistitibus ad obtinendum aliquod beneficium commendare: qui mos magis magisque invalescentibus sine titulo ordinationibus latius se diffundit. Sed praeventiones & reservationes nova etiam doctrina innituntur, ecclesias omnes Occidentis ab ecclesia Romana fundatas fuisse, & plenariam omnium beneficiorum collationem ad pontificem pertinere: quae doctrina in ipsis reservationibus saepe exprimitur, *cap. 2. de praebendis in 6.* Et inde etiam increbuerunt ista doctorum placita, Romanum pontificem esse collatorem collatorum, summum in Ecclesia omnium beneficiorum dispensatorem.

fas in corpore iuris, quaeque pontifices in regionibus civili imperio sedis apostolicae addictis facere vellent. Excidit quodque synodus ista expectationes ad beneficia, quae non conferuntur per electionem: tantumque pontifici relicta est facultas mandatorum ad unum beneficium, si collator habeat in suo iure decem; ad duo, si habeat quinquaginta vel plura; ita tamen ne unus idemque pontifex duas concederet eiusdem capituli praebendas. Ius vero praeventiois illaesum intactumque pontifici relictum est.

§. XI. Haec decreta Galli in comitiis Bituricensibus anno cccccxxviii. perlubenter exceperunt, eaque mox in *pragmaticam sanctionem* coniecta sunt. Ita in Gallia canonicae electiones & liberae beneficiorum electiones restitutae; quae disciplina usque ad pacta conventa inter Leonem x. & Franciscum i. regem stetit (d). Sed in Italia, Hispania, & multis aliis provinciis, ubi decreta Basileensia non pari veneratione, ac in Gallia, recepta sunt, mandata, reservationes, & praeventiones continuatae, & latius diffusae. Ergo ventum ad comitia Tridentina, in quibus mandata de providendo prorsus abolita sunt, at reservationes, & praeventiones integrae relictae. Trident. *sess. XXIV. de ref. cap. 19. (c)*. Hoc decreto parum promota est ecclesiastica disciplina; & quid quaeso boni sperari poterat ex abolitione mandatorum, ubi beneficia ferme omnia pontifici erant reservata?

§. XII. Iam vero post synodum Tridentinam, quasi satis beneficiorum antiquae reservationes non continerent, pontifices novas induxerunt. Et quidem Pius v. in bulla *ex apostolatus officio* collationi pontificiae addixit beneficia, quae ob haereseos vacarent, parochias non collatas per solemne examen ex forma

(d) Pacta ista prorsus invito & repugnante clero inita sunt & iisque nominatio episcoporum, & abbatum, & priorum conveniendi debent, regi cessit, pontifici vero confirmatio, praeter episcopatus vacantes in curia, quos solus papa confert; reservatae sublatae; mandata potius restricta, quam omnino sublata; praeventio vero integra pontifici relicta est.

(e) Eodem synodi decreto etiam mentales reservationes excisae. Eiusmodi reservationes ab Iulio ii. & Leone x. indutae erant, quibus summus pontifex aliquod beneficium sibi reservabat, ut illud inde certo clerico, cuius nomen apud se retinebat, conferret.

ma synodi Tridentinae; & in bulla in *conferendis* beneficia, quae contracta fiducia, sive, ut dicitur, in *confidentiam* recipiuntur, ita nempe, ut beneficiarius ex pacto acceptum beneficium resignet sequestro, vel alteri, aut ut pensionem, sive fructus aliquos inde praestet. Item reservata sunt beneficia vacantia ex resignatione, in qua decretalis Gregorii x. *humano vix iudicio* servata non fuit. Et demum ex bullis Sixti v. & Benedicti xiiii. beneficia eo nomine vacantia, quod habitus & tonsuras clericalis non deferatur.

§. XIII. Reservationes clausae in corpore iuris non adeo graves visae sunt, & hinc passim ubique receptae. Sed extra corpus iuris vagantes, utpote graves, nec omnes, nec prout verba sonant, in christianis provinciis obtinent, sed quatenus receptae. Porro generalibus reservationibus non continentur iuris patronatus laici & misti beneficia, quae olim, nisi ex assensu patronorum, nec mandatis de providendo subiciebantur. Nec hodie regia potestas apud nos raras habet pontificis collationes, in quibus ille ex certa scientia & expressione vel in totum, vel pro parte suffragiis patronorum derogaverit.

§. XIV. Iam in collatione beneficiorum, quae pontifici reservata sunt, beneficiarii ex propriis pecuniis pendunt *annatas*, ut dicuntur, antequam bullas collationis consequantur. Sunt *annatae* media pars fructuum primi anni ex collato beneficio provenientium, qui scilicet pontificio, cardinalibus, & inferioribus ministris in ipsa collatione per praematuram solutionem in pecunia pendi debent. Sic descriptas annatas Bonifacius ix. inter incendia schismatis Avenionensis induxisse videtur, ut suam suorumque levaret necessitatem; quod tradit Platina in *vita Bonif. IX.* Initio annatis subiecta beneficia conferri consueverunt, at inde ut reditus esset uberior, extensae sunt ad beneficia perpetuo unita, ita tamen ut (quod numquam vacarent) decimo quinto quoque anno penderentur: & in hac specie annata *quindennium* appellatur (f). Ut vero constaret de annatarum quantitate, prodiit regula cancellariae de exprimendo vero valore beneficiorum in impetrationibus: quae regula in

(f) Annatae non ab omnibus probatae, quin a multis viris doctis & piis tamquam simonicae traditae, quod earum solutione non gratis beneficia conferantur. Sed exactio non videtur esse pro collatione, sed potius pro sustinendis Romanae curiae necessitatibus: qua ratione Petrus de Marca lib. VI. de C. S. & I. cap. 12.

in episcopatibus & abbatibus, in quibus annatae secundum antiquas taxationes penduntur, locum non habet. Ceterum minuta beneficia, quae redditu viginti quatuor aureorum de camera non excedunt, annatis non subiacent, quod in Italia servatur; nam extra Italiam ferme sola beneficia, quae dicuntur *consistorialia*, vectigalia sunt, non item reliqua minora. V. *Esper. par. II. sect. 3. tit. 5. cap. 4.*

CAP V T XLIII.

De commendis beneficiorum.

- §. I. Commendae olim quid? *mendis exorta.*
Earum usus legitimus: V. *Decreta Tridentina de com-*
 II. *Inde ad eludendos canones* *mendis.*
usurpatae. VI. *Commendae ferme a bene-*
 III. *Summi pontifices commendis* *ficiis non distant.*
abusi. VII. *Qui commendas consort.*
 IV. *Mala ex degeneribus com-*

§. I. **S**pecies quoque collationis beneficiorum ex novis moribus censentur *commendae*, contra quam quod in veteri disciplina obtinebat. Et quidem prisca aetate in commendationem dare ecclesiam, erat eam vacantem interim idoneo clerico regendam committere, qui a redditibus ecclesiae commissae tantum necessaria alimenta decernebat, eiusque officium desinebat statim ac proprius pastor ecclesiae dabatur. Nonnunquam etiam episcopis, quod sedibus suis barbari eiecerant, abbatiae in spiritualibus & temporalibus ad longum tempus commendatae. Greg. M. *lib. I. ep. 38. & seq.* Et quoniam commendae ad tempus erant, receptis regulis non repugnare videbatur, ut pastores aliarum ecclesiarum eas susciperent, aut etiam seculares clerici interim monasteria administrarent. Ita invaluit regula iuris canonici, unum clericum duas ecclesias posse retinere, unam *titulo*, seu proprio & perpetuo iure, alteram *commendatione*, quam regulam

Leo

12. n. 6. & Thomassinus de veteri & nova ecclesiae disciplina par. III. lib. 2. cap. 58. nihil turpis lucri annatis inesse contendunt.

Leo IV. & Gregorius IV. proponunt, *can. 3. C. 21. q. 1. cap. 54. ex. de electione.*

§. II. Sic descriptae commendae utilitati ecclesiarum inserviebant, nec iis canones erant impedimento. At quod in utilitatem ecclesiarum receptum erat, labentibus annis in ipsarum perniciem mirabiliter convertum est. Et sane episcopi alique ordinarii collatores fuco commendarum plura singularia beneficia uni coeperunt conferre; nam unum beneficium in titulum possidenti perpetuas aliarum ecclesiarum dabant commendas: idque sacris canonibus adversari non credebatur, etsi integrum negotium in beneficiarii utilitatem cederet. Conc. Salmuriense anno c. cccliii. *can. XXVIII.* Praeterea saepe non presbyteri parochias & clerici seculares monasteria in commendationem perpetuam acceperunt: idque eo colore, quod clerici commendarum non necessario eiusdem ordinis & instituti esse deberent, ac veri pastores. Interim synodus Salmuriensis vetuit, parochias iis commendari, qui aliam parochiam, aliudve beneficium obtinerent: & synodus Lugdunensis sub Gregorio X. parochiarum itidem commendas excidit, tantumque in ecclesiae utilitatem ad sex menses eas permisit commendari, *cap. 15. de elect. in 6.*

§. III. Post synodum Lugdunensem cessarunt quidem episcopi parochias in commendationem perpetuo dare; at deinceps opera Romanorum pontificum commendae omnis generis beneficiorum, etiam episcopatum & abbatiarum, ad locupletandos clericos, torrentis instar exundasse visae sunt. Tantae licentiae aditum Clemens V. aperuit, *extravag. 2. de praebendis inter communes*: inde quousque Avenione fixa stetit sedes apostolica, & multo magis in schismate Avenionensi abusio. nes creverunt: nam dissidentes pontifices sive coacervatione beneficiorum, sive commendarum effusione rem promovebant suam. Extincto schismate mali mores etiam steterunt: praesertim vero commendabantur monasteria cardinalibus & praelatis, qui id sibi oneris imponi petebant, ad instaurandam monasticam disciplinam.

§. IV. Vix autem dici potest, quo extiali vulnere adfecta est ecclesiastica disciplina, ex quo commendae, quae in ecclesiarum utilitatem erant institutae, in commodum clericorum degenerarunt. Reditus ecclesiarum absumti, ecclesiae & monasteria collapsa, perdita omnis sive clericorum, sive monachorum disciplina, Dei cultus neglectus, peregrinis hospitibus denegata, pauperibus nihil relictum, *extravag. 2. de praebendis inter communes*, conc. Lateran. sub Leone X. *ses. IX.* Nam boni isti custodes & in rem suam procuratores unice redditibus colli-

colligendis solliciti, nihil aut parum clericis & monachis ad vitam sustinendam, & ad externum religionis cultum relinquebant; & ab ecclesiis sibi commendatis absentes qui clericalem & monasticam vitam poterant promovere?

§. V. In tanta ecclesiarum & monasteriorum calamitate de genere commendae invita canonica iurisprudencia semper continuatur; status enim Romanae curiae talis erat, ut nec mala commendarum, nec remedia ferre posset. At Tridentini patres in primis *ses. VII. de ref. cap. 4.* prorsus eliminarunt commendas, quae ecclesiarum & beneficiorum singularium coactioni inserviebant; & deinde tum vigentes commendas monasteriorum, in quibus erant monachorum conventus, quousque viverent fiduciarii abbates, tolerarunt, exceptis monasteriis, quae erant ordinum capita, in quibus etiam tum vigentes commendas sustulerunt; at ubi toleratae commendae vacarent, iterum monasteria commendari vetuerunt: quae vero in posterum vacabunt, non nisi regularibus spectatae vitae & sanctitatis conferantur, *ses. XXV. de regularibus cap. 21.* Ita Tridentina synodus commendas omnes monasteriorum in futurum deleuit. V. *Espen. par. 1. tit. 31. cap. 8.* At quis crederet? commendae monasteriorum & prioratuum, quae in commendam dari consueverant, etiam post Tridentinum continuant, monasteriis ordinum principibus tantum exceptis. In commendam quoque passim conceduntur monasteria monachis destituta: quin etiam ipsa simplicia beneficia secularia in perpetuum cardinalibus solent commendari. Sed in monasteriis in commendam dari consuetis mensae abbatis & monachorum seuiuntae sunt. *Gregor. XIII. bul. superna XVIII.*

§. VI. Illud interim observandum, moribus praesentibus commendas potius verbis, quam re differre a beneficiis: etenim non secus ac beneficia in perpetuum conceduntur, & fiduciarii clerici effectu iuris iisdem ferme praerogativis, ac veri beneficiarii, fruuntur. Ita habent liberam proventuum administrationem; habent iurisdictionem in monachos, qua utuntur, si in beneficio ipsi morentur, & ordinarius praelatus eiusve vicarius absit. *Ant. Faber in cod. lib. 1. tit. 2. def. 34.* Porro in Gallia commendis aucti ad sacros ordines suscipiendos coguntur, conc. Rothomag. anno MDLXXXI. *tit. de monaster. cap. IV.* & in Italia similiter tenentur ad ordines suscipiendos, & ad assiduam moram, si animarum cura interior monachorum, aut aliorum fidelium ipsis fiduciaris incumbat. *Callimart. adnot. ad Trident. ses. VI. de ref. cap. 2.* Ceterum commendata beneficia pristinam qualitatem non deperdunt, etsi

etsi longo usu commendentur iis, qui eiusdem ordinis & in tituli, ac veri titulares, non sunt.

§. VII. Solus summus pontifex ex recepta disciplina commendas concedit. Nempe perpetuae commendae, quae effectu iuris vera beneficia reputantur, iis concedi solent, qui qualitatibus ad obtinenda beneficia destituantur, veluti monastica beneficia clericis secularibus. Hinc solus summus pontifex, cui soli competit facultas canones relaxandi, commendas concedit, quod dum facit, canones relaxare censetur. Immo ex nova disciplina nec episcopis licere videtur semestres parochiarum vacantium commendas ex forma synodi Lugdunensis sub Gregorio X. concedere; nam Tridentina synodus *ses. XXIV. de ref. cap. 18.* decrevit, ut episcopus statim a notitia vacationis parochiarum, si opus fuerit, oeconomum, sive vicarium constituat cum congrua fructuum parte, qui ecclesiam regat, quousque parochus constituatur.

C A P U T XLIV.

De laica beneficiorum collatione.

- §. I. Collationes beneficiorum a laicis factae. beneficia conferunt.
 III. Quo iure regiae collationes sustinentur.

§. I. Quamvis beneficiorum collatio res spiritualis sit, & sacerdotio cohaereat, tamen mediis seculis laici plures eam sibi nullo iure adquisiverunt. Sane laici nono seculo & deinceps in ecclesiis, quas in feudum ante acceperant, beneficiarios creare, eosque mox pro arbitrio expellere solebant. Interim quod laicis ministeriorum Dei dispensatio non competebar, canones eiusmodi ecclesiarum concessiones pluries damnant. V. *Thomass. de veteri & nova eccles. discipl. par. II. lib. 1. cap. 55.* Quibus iteratis decretis non per omnia desierunt laicorum collationes: nam Carolus Molinaeus *ad reg. de infirmis resignantib. n. 416. seqq.* plures nobiles laicos recenset, qui beneficia, immo parochias conferunt.

§. II. Frequentibus canonibus abolitae quidem sunt pleraeque laicorum collationes; at integra remanserunt iura regum, qui olim contulerunt, & nunc etiam conferunt multa beneficia, praesertim aere regio fundata. Hoc iure usi sunt olim reges Angliae, *cap. 4. de consuetud. in 3. collect. apud Ant. Tom. II.*

Augustinum, & reges Galliae & Apuliae etiam nunc utuntur. Et certe Reges nostri creant archipresbyterum Alti Mori, priorem S. Nicolai Bariensis, abatem S. Egidii Aliae villae, qui omnes quasi episcopali dignitate decorantur: & porro conferunt multa alia minora beneficia in variis dioecibus regni sive simplicia, sive cum cura animarum. V. Chioccarell. *arch. tom. VI.* & Troytum *tom. IV. hist. par. 2. cap. 3.*

§. III. At qui possunt reges inapte potestate beneficia conferre, & sacra officia committere, non interveniente episcopi iussione, aut confirmatione? Varia commentum sunt rei canonicae consulti ad hunc nodum extricandum; verum illud magis videtur ad rem, reges beneficia conferre, tamquam episcoporum vicarios ex expressa, vel tacita Ecclesiae concessione; separatis enim ab ordinatione beneficiis, horum collatio etiam laicis adquiri potuit, immobili penes episcopos ordinum collatione remanente. Ipse Bonifacius VIII. etsi Philippo Palacro mirus aequus, professus est, beneficiorum collationem laico posse competere, *Ecclesiae consensu tacito, vel expresso, ap. Raynaldum ad an. 1311. n. 34.* Hinc si reges conferunt beneficia, nec eius rei extat privilegium, dicendum est, longa consuetudine ex tacito Ecclesiae consensu beneficiorum collationem regibus quaesitam.

CAPVT XLV.

De iure patronatus.

§. I. Ius patronatus quid?	facienda.
II. Eius origo & progressus.	XI. Laicus patronus plures praesentat.
III. Adquiritur ecclesiae fundatione & dotatione.	XII. Lis de patronatu quando praesentationem impedit.
IV. Et antiqua possessione.	XIII. Nominatus debet esse idoneus, & inde examini subicitur.
V. Patronatus quaesiti regum, episcoporum, & pontificum nationibus.	XIV. Institutio nulla facta patrono invito.
VI. Ius patronatus quibus modis amittitur.	XV. In ecclesiis conventualibus cessat praesentatio.
VII. Ius patronatus ecclesiasticum & laicum.	XVI. Patroni pauperes ab ecclesia alendi.
VIII. Et reale & personale.	XVII. Patroni ius ad ecclesiam tuendam.
IX. Ius patronatus quibus modis transfertur.	XVIII. Iura honorifica.
X. Praesentatio quid? Qua ratione & intra quod tempus.	

§. I. **A** Ntistites beneficiorum collatores saepe tenentur conferre certis clericis, quos alius ex iure in ecclesiam nominaverit: quo casu offerens, patronus, beneficia iuris patronatus, & collatio stricto sensu institutio dici solet. Itaque ius patronatus est facultas a canonibus data, qua patronus, vacante Ecclesia vel beneficio, idoneum ministrum offert, ab episcopo, aliove collatore instituendum, & simul abis iuribus partim utilibus, partim onerosis, partim honorificis utitur. Hoc sensu acceptae voces patroni & iuris patronatus, etiam postquam res ipsa innotuerat, non occurrunt: veteres enim utebantur nominibus fundatoris & aedificatoris; nominatio vero iis data potius gratia, quam ius dicebatur.

§. II. Hoc sensu acceptum ius patronatus in Ecclesia diu ignotum, tempore addito sensim receptum est. Et in Occidente quidem primum synodus Arausica anno CCCCL. cap. X. gratiam fecit episcopo, qui in aliena dioecesi clericos eligeret, extrueret, ut ad eam regendam pro arbitrio clericos eligeret, & loci episcopo sisteret ordinandos. Satis restrictum beneficium, quo tantum episcopus augebatur; at deinceps & in Occi-

Occidente & in Oriente etiam fundatores omnes iure nominationis aucti sunt: quae disciplina seculo sexto iam invaluerat, *L. 46. §. 3. C. de episcopis & clericis*, conc. Tolet. ix. *can. 2.* Sed hac aetate praerogativa ista personalis erat, nec in heredes fundatorum transibat, quod expresse modo laudatus canon 11. Toletanus edicit, donec eo ventum est, ut nominatio fundatoribus concessa etiam in heredes devolveretur. Et ita ius patronatus, quod rebus sacris adhaeret, inter iura hereditaria reputari coeptum est.

§. III. Pluribus vero modis ius patronatus acquiritur, quorum poriores sunt ecclesiae fundatio, sive constructio, & dotatio. Et fundatio quidem, qua ius patronatus acquiritur, est ecclesiae aedificatio, quae contineat dotationem; vetant enim canones ecclesiam aedificari, nisi prius satis redditum alendis ministris & sustinendo religionis exercitio tribuatur, *can. 26. C. 16. q. 7., can. 9. D. 1. de consecr. V. Franc. de Roye in prolegom. ad tit. de iure patron. cap. XIII.* Et sane non convenit cum canonibus sententia illa, quae habet, etiam adquiri ius patronatus sola fundi, sive areae, in qua ecclesia aedificetur, datione. Quod si ecclesia aedificata sit, & eius redditus defecerint, tum sola dotis adsignatione ius patronatus acquiritur, Trident. *ses. XIV. de ref. cap. 12.*: haec enim liberalitas aequivaleret fundationi. Inest autem ius patronatus ecclesiae fundationi, aut dotationi, nec necesse est, ut specialiter reservetur, *cap. 25. ex. de iure patronatus (a)*, tantumque non acquiritur, si expresse renuntiatur (b).

§. IV. Adquiritur quoque ius patronatus antiqua possessione, *cap. 24. ex. de electione*, & quidem contra patronum quadraginta annorum possessione, ac contra ecclesiam liberam vetusta possessione, cuius contraria memoria non existat, praesertim si praescribens laicus sit, *cap. 1. de praescriptionibus in 6. Vbi*

(a) Multi tenent, patronatum non acquiri ipso iure, sed opus esse speciali reservatione. Sed haec sententia merito exploratur; contraria enim est sacris canonibus, qui ipsi fundationi ius patronatus adhaerere decernunt, cit. *cap. 25. V. Franc. de Roye proleg. ad tit. de iure patronatus cap. XV.*

(b) Expresse renuntiatio etiam ea censetur, qua ex verbis vel factis intelligitur, fundatorem ecclesiam liberam exstruere voluisse, *cap. 41. ex. de testibus*. Parum enim interest, num verbis directis, an aliis idem valentibus, vel signis nostram mentem aperiamus.

6. Vbi ius patronatus in heredes devolutum est, sensim veluti cetera iura hereditaria haberi coepit, atque ideo praescriptioni obnoxium. Antiqua possessione adquiri ius patronatus etiam Tridentina synodus *ses. XXV. de ref. cap. 9.* admittit: verum probari voluit ex multiplicatis praesentationibus per antiquissimum temporis cursum, qui hominum memoriam excedat: & si agatur de personis & universitatibus, in quibus praesumi potest usurpatio, plenior probatio ad docendum verum titulum praescripsit, & immemorabilem possessionem tum suffragari voluit, si praeter reliqua ad eam necessaria praesentationes etiam continuatae non minori quinquaginta annorum spatio, quae omnes effectum habuerint, authenticis scripturis probentur. Sed decretum hoc nec alibi, nec apud nos receptum est.

§. V. Porro multi patronatus ex regum, aut episcoporum, & pontificum liberalitate originem habuerunt. Nimirum a tempore Caroli Martelli consueverunt principes primum ob publicas necessitates, tum etiam pro arbitrio monasteria & ecclesias militibus in feudum, aut alodium concedere. Milites autem acceptas ecclesias veluti in privato dominio tenebant, & presbyteros, etiam infcio episcopo, instituebant & expellebant. Interim episcopi omni studio ecclesias a manibus laicorum excutere curarunt, & multis canonibus statutum, ne laici ecclesias concederent. Hinc multi laicorum bonam mentem induerunt, & a se possessas ecclesias cesserunt monachis, aut canonicis: & ita exorti sunt multi ecclesiastici patronatus: in ecclesiis vero, quas laici retinuerunt, collatio versa est in nominationem. Ipsi quoque episcopi & pontifices ecclesias multas collegiis canonicorum aut monasteriis adiunxerunt: quo factum est, ut in multas ecclesias canonicis & monachis ius patronatus adquisitum sit. Privilegiis item summorum pontificum aliquando etiam patronatus quaesiti, sed eiusmodi privilegia synodus Tridentina *ses. XXV. de ref. cap. 9.* videtur abrogasse, exceptis patronatibus, qui super ecclesiis cathedralibus competunt, & qui summis potestatibus & studiorum universitatibus concessi sunt.

§. VI. Quaesitum vero ius patronatus pluribus modis amittitur, veluti si patronus rectorem aliumve clericum ecclesiae suae addictum occidat, aut mutilet, *cap. 12. ex. de poenis*: si ecclesia ita diruta est, vel beneficium ita collapsum, ut nullus amplius clericus in eo constitui possit: in hac enim specie non tam facultas conceditur praesentandi, quam imminet patrono obligatio, ecclesiam vel beneficium restaurandi, ut ex concilio Tridentino *ses. XXI. de ref. cap. 7.* constat: item non

usu; nam si patronus vel eius heredes uli non sint iure patronatus, praefatum est, eos voluisse fundare ecclesiam liberam, aut successu temporis saltem tacite, eo non utendo, renuntiasse: quod post Franc. de Roze observat *Esperius par. 11. sect. 3. tit. 8. cap. 3.*

§. VII. Iam ius patronatus aliud ecclesiasticum, aliud laicum est. Ecclesiasticum ecclesiae sive dignitati adhaeret, fortasse quia ecclesiae proventibus fundata est, aut si patronus laicus ius suum alicui ecclesiae cedat. Contra laicum dicitur, quod ratione patrimonii in ecclesiam collati sive clerico, sive laico competit; cuius naturae etiam est patronatus, si a clerico beneficium ex proventibus ecclesiasticis excutitur; ex praesenti enim disciplina clerici in foro externo redditus ecclesiasticos ad instar proprii patrimonii tractant. Franc. de Roze *proleg. ad tit. de iure patron. cap. VI.* Ex his duabus speciebus constitatur mixta patronatus species, veluti si ex duobus laicis patronis alter ius suum ecclesiae cedat. Vtriusque naturam, si patroni coniunctim praesentent, mixtus patronatus induit, & in speciebus obvenientibus ea conditio attenditur, quae patronis magis favet.

§. VIII. Porro ius patronatus in reale & personale dividi solet, quorum illud glebae, sive fundo adhaeret, illudque exercet, qui fundum tenet; hoc vero certae personae vel familiae competit, nulla alterius rei habita ratione: diciturque personale, non quod finiatur cum persona, sed ut ab eo, quod rei adhaeret, distinguatur. Ius patronatus, quod fundo adhaeret, ab oratoriis & sacellis, quae in villis suis in familiae commodum nobiles excitare consueverunt, originem videntur habuisse: haec enim sacella, utpote in commodum villarum, sive in iis habitantium exstructa, videntur ex mente fundatorum rebus ipsis adnexa. V. *Esper. par. 11. sect. 3. tit. 8. cap. 2.* Quod si patronatus feudo adhaereat, & feudum in ecclesiam transferatur, ille naturam non mutat, atque ideo laicus perseverat; ratione enim feudorum ecclesiae tamquam laici reputantur.

§. IX. Ius patronatus semel quaesitum in alios pluribus modis transfertur. Et primum quidem patronatus ecclesiasticus sum vero transferri non potest, nisi ex forma, qua res ecclesiarum solent alienari. Patronatus quoque rei adhaerens, una cum ipsa re ad instar aliorum iurium, quae praediis inhaerent, transfertur, sive dominium plenum, sive semiplenum, quod utile appellant, transferatur, licet in fundi alienatione nulla patronatus mentio iniiciatur, *cap. 13. ex. de iure patronatus.*

natus. Hinc si patronatus fundo dotali adhaereat, ad matrimonium, stante matrimonio, praesentatio spectat: receptumque etiam est, praesentationem a bonae fidei possessore factam valere, & inde factam institutionem sustineri, etiam si fundus postea evincatur, *cap. 19. ex. eodem.* Sed patronatus personalis transfertur cum hereditate sive testamentaria, sive legitima in heredes in solidum, licet hereditas inaequaliter dividatur, quia ius hoc est individuum, excepto iure praesentandi, in quo heredes in stirpes, non in capita succedunt, *Clement. 2. de iure patronatus.* Ceterum potest fundator patronatum alicui de familia, sive etiam extraneo assignare: quo casu cum hereditate fundatoris patronatus non transfertur. Patronatus transfertur etiam permutatione cum alia re spirituali, *cap. 6. ex. de rerum permutatione*, & donatione, sive cessione, quae si ecclesiae vel monasterio fiat, episcopi consensu opus non est, *cap. ult. de iure patronat. in 6.*

§. X. Iura patronis debita plura sunt, sed praecipuum est nominatio, & praesentatio, qua patronus, ecclesia vel beneficio vacante, rectorem collatori offert, a quo instituitur (c). Praesentatio ista tum facta censetur, si electum patronus collatori sistat; quod hodie fieri solet per authenticas litteras collatori praesentatas. Si patroni plures sint, & collegium componant, praesentatio per collegium fieri debet secundum receptas regulas electionis: si vero pluribus seorsum patronatus competat, singuli seorsum possunt nominare; nec tenentur omnes eundem clericum sistere; & si plures quam duo patroni sint, ille praefendus, qui a maiori parte nominatur, *cap. 3. ex. de iure patronatus.* Praesentatio autem, si patronatus ecclesiasticus est, fieri debet intra sex menses, si vero laicus, intra quatuor, *cap. un. §. 1. de iure patronat. in 6.* Incipit utrumque tempus a die scientiae vacationis, eoque exacto & litteris nominationis non exhibitis, ordinarius antistes pro iure suo beneficium confert.

§. XI. Quousque legitimum tempus ad offerendum non impletur, patronus laicus, rebus integris, hoc est, nondum facta

F 4

(c) Solus ecclesiae rector, sive beneficiarius patroni nominatione instituendus est, & si necessarii sint alii clerici ad ecclesiae servitium, ii etiam sine adfensu patroni constituuntur: quae est recepta disciplina veteribus regulis adversa; antiquitus enim omnes clerici a patrono etiam offerebantur. *Conc. Araus. 1. can. 10., novel. Iustin. CXXII. cap. 18.*

facta institutione, pro iure suo plures, unum post alium potest offerre, non item ecclesiasticus, qui unum tantum praesentabit: quae differentia demum Lucii III. rescripto invaluit, *cap. 24. ex. de iure patronatus*. Verum dum secundum laicus patronus praesentat, primo oblatum reicere vetatur: & hinc variatio ista doctoribus *cumulativa* dicitur. Videtur autem laicis concessa plures offerendi potestas, ut episcopi collatio libe- huius rei sit, pluribus per successionem praesentatis, integrum est episcopo eorum uni conferre beneficium.

§. XII. Si inter plures oriatur controversia, cui patronatus competat, ut ad patroni praesentationem beneficium conferri debeat, intra sex aut quatuor menses pro patroni qualitate finienda est, *cap. 3. & cap. 27. ex. de iure patronatus*: nam eo tempore elapso libere confert ordinarius antistes. Quod si constet, beneficium esse iuris patronatus, & inter litigantes de unius nominatione conveniat; tum etiam si lis tempore legitimo finita non sit, praesentatio est admittenda; nullum enim inde in ecclesiam damnum derivatur. Verum praescripta tempora non procedunt, si lis inter patronum & episcopum sive de ipso patronatu, sive de nominati qualitatibus emergat, & quousque quaestio est, patroni nominatio non praescribitur, ne facile sit episcopo excitatis controversiis patronos iure praesentationis spoliare. V. Franc. de Roye in *cap. 3. ex. de iure patronatus*.

§. XIII. Qui autem a patrono offertur instituendus, idoneus obrinendo beneficio esse debet; pertinetque profecto ad patroni officium, ut optimi quique beneficiis augeantur. Conc. Tolet. *ix. can. 2.* Idoneus autem ille censetur esse, qui conditiones habet a canonibus ad beneficia acquirenda praescriptas, & in fundatione appositas. Ut vero constet, nominatum esse idoneum, in eius qualitates pro iure suo episcopus inquirat, nisi ab universitatibus studiorum praesentatio fiat. *Novel. LVII. cap. 2.*, Trident. *sess. VII. de ref. cap. 13.* Quod si examine beneficio repellit, *cit. can. 11. conc. Toletani*, modo palam constet, praesentatum esse indignum, *capit. reg. Franc. lib. V. cap. 178.*; nam si in hac re solius episcopi iudicio standum sit, patroni facile iuribus suis exciderent. Hinc ab iudicio collatoris praesentatum veluti indignum relicientis locus est appellationi. *Garcias de benef. par. X. cap. 4. §. 9.* Vbi nominatus tamquam indignus reiectus est, patronus ecclesiasticus pro ea vice nominatione cadit, non vero laicus, qui alios potest

potest offerre. Franc. de Roye *ad cap. 14. ex. de iure patronatus*.

§. XIV. Praesentatione intra tempus legitimum a patrono facta, tenetur collator antistes beneficium dare praesentato: quae est collatio minus libera, quae stricto sensu dicitur *institutio*. Esi praeter patroni nominationem beneficium detur, institutio nulla est; nominatus enim per praesentationem ius ad beneficium acquirit, *can. 32. C. 16. q. 7.* Tum vero nulla est beneficii collatio, si invito patrono fiat; nam si nondum tempore ad praesentandum impleto collator beneficium conferat, & patronus eo currente nullum offerat, institutio sustinetur, eique saltem tacite patronus censetur consentire: currente enim ad praesentandum tempore inest antistitibus, licet obstricta, facultas conferendi, & hinc dum patronus iure suo non utitur, firma manet antistitis collatio. V. Espen. *par. 11. sect. 2. tit. 8. cap. 5.*

§. XV. Verum enimvero ius praesentandi clericos in solis capellis & ecclesiis simplicibus competit patronis, non item in conventualibus, in quibus potius ius probandae electionis, quam praelati eligendi patronis datum est, *cap. 25. ex. de iure patronatus*. Conventualis ecclesia ea dicitur, quae habet collegium sive canonicorum, sive monachorum sub episcopo, vel alio quocumque praelato, scilicet in ecclesiis conventualibus est peculiaris disciplina, qua praelatus ab ipso collegio ex ecclesiae sententia eligendus est, ut membris cum capite conspirantibus earum regimen rectius procederet: & inde qui talem ecclesiam fundat, nec expresse sibi praesentationem praelati reservat, videtur nihil de forma ecclesiae immutatum voluisse. V. Franc. de Roye *de iure patronat. ad cit. cap. 25.* Competit vero patrono, ut partes suas electioni tractandae interponat, *si de sua iurisdictione obineat, cit. cap. 25.* hoc est, si in ipsa fundatione expressum sit, ut patronus in electione partem habeat, vel ipse praelatum eligat: quae genuina eorum verborum interpretatio videtur. V. Franc. Florent. *de iure patron. in tit. cap. 25. (d)*. Ceterum etsi in conventuali ecclesia pa-

(d) Franc. de Roye *commen. de iure patronat. ad cit. cap. 25.* Alfeserra *de ducib. & comitib. lib. I. cap. 10.* alique verba explicant de regia praerogativa, quasi pontifex dixerit in conventuali ecclesia ius esse patrono se interponere electioni tractandae; si sit rex, aut dux, aut comes eius provinciae, in qua conventualis ecclesia constituta est.

patroni non sit praelatum eligere, ad eum tamen electionis confirmatio iure pertinet.

§. XVI. Praeter praesentationem etiam alia iura sive utilia sive onerosa, sive honorifica patronis competunt. Et ad utilia iura quod spectat, patroni ad inopiam redacti ab ecclesiis, quas fundarunt, aut dotarunt, iure exigunt alimenta, eaque ecclesia, veluti vicem rependens, praebet, cap. 30. C. 16. q. 7. Hoc non omnibus patronis debentur alimenta, sed illis tantum, qui ecclesias fundarunt, vel bonis suis auxerunt, etsi fundator ea de re nihil sibi suisque stipulatus sit, vel iuri nominandi renuntiari. V. Epist. loc. cit. cap. 6. Alimenta autem patrono pauperi ab ecclesia exhibenda sunt pro eius conditione, & ecclesiae redditibus. Porro etiam extra necessitatem potest patronus in fundatione sibi suisque, immo extraneo reservare annuam pensionem, cap. 15. ex. de censibus; quae ab episcopo probata & admissa recte exigitur.

§. XVII. Illud vero onus patronis incumbit, ut summa vigilantia ecclesias tueantur, & porro videant, num beneficiarii ex Ecclesiae sententia sacros proventus administrant. Conc. Tolet. ix. can. 1. V. Franc. de Roye proleg. ad tit. de iure patr. cap. XXVII. Itaque si beneficiarii inferiores aliquid de bonis ecclesiae defraudaverint, patroni aut eos amice debent admonere, aut episcopo, sive iudici denuntiare; & si eodem vitio episcopus laboret, metropolitanum adire; contra metropolitanum vero Regem ipsum interpellare: quod aperte laudatus canon Toletanus habet. Et licet synodus Tridentina sess. XXIV. de ref. cap. 3. statuerit, ne patroni administrandis sacramentis, aut visitationi vestimentorum ecclesiae, aut eiusdem proventibus se immisceant; tamen non videtur sustulisse vigilantiam patronis olim ab Ecclesia datam; sed canon iste videtur tantum cavere, ne tuitio ista in abusionem degeneret.

§. XVIII. Demum patronis, qui fundarunt, aut dotarunt ecclesias, debentur iura quaedam honorifica interpretibus dicta, idque etsi illi praesentationi renuntiari. Sunt iura ista signa quaedam honoris & reverentiae, quibus patronos suos Ecclesia colit. Olim non erant determinata, se in nova disciplina haec passim recepta sunt, honor processionis, precum, thuris, sedis, aquae benedictae, panis benedicti, & sepulturae. Honor processionis in nova disciplina exhibetur patrono, si illi in ecclesiam venienti clerus in processionem digestus occurrat: itemque si illi honoratior locus in publica & sollemni processione

sione concedatur (e). Sed sollemnis processionis occursum tantum regibus & principibus patronis exhiberi solet. Honor precum facit, ut patroni nomen inter publicas preces recitetur. Honor thuris tribuit, ut thuris suffimen in publicis functionibus patrono spectatim exhibeatur. Honor aquae benedictae facit, ut dum aqua ista adspargitur, praecipue patroni ratio habeatur: & honor panis benedicti id proprium habet, ut patronus ante omnes eum accipiat, & offerat. Honor sedis desert patrono perpetuam & fixam in ecclesia sedem, quae eo honoratior censetur, quo est proximior sanctuario. Et demum honor sepulturae eo spectat, ut patronus in honoratiorae ecclesiae loco sepeliatur. Ceterum in his signis honoris exhibendis ecclesiarum mores servandi sunt, tum quod spectat ad exhibitionis modum, tum ad personas, quibus praestantur.

CAP. XLVI.

Quibus conferenda beneficia.

§. I. Beneficia secularia clericis, regularia monachis conferenda.	capaces sunt.	VI. Beneficia dignioribus conferenda, licet collatio facta dignis valeat.
II. De aetate necessaria ad adquirenda beneficia.		VII. Sed parochiae omnino conferendae dignioribus. Examen praemittendum.
III. De ordine ad adquirenda beneficia necessario.		VIII. Exactior examinis forma. Appellatio ab episcopi iudicio.
IV. Scientia in beneficiariis requisita.		
V. Qui clerici beneficiorum in-		

§. I. **B**eneficia iis tantum conferre licet, qui qualitatibus per sacros canones requisitis aucti sunt: quas qualitates, separata ab ordinibus beneficiorum collatione, novi cano-

(e) In antiquis canonibus aditus processionis, qui christiani omnibus in commune debetur, ecclesiae aedificatori tribuitur, can. 26. C. 16. q. 7. At processio ista nihil praecipui continebat, sed erat liber aditus in ecclesiam suae synaxis tempore quod card. Bona rer. liturgic. lib. II. cap. 32. observat.

canones praescripserunt. Principio beneficiorum incapaces laici sunt (a), tantumque clericis & monachis ea conferri debent, & quidem eo discrimine, ut secularia clericis, regularia regularibus conferantur. V. *Espen. par. II. sect. 3. tit. cap. 2.* Sane vita clericalis & monastica sibi invicem adversantur: & ideo nec clericis beneficia monastica, quae ad monachalem disciplinam spectant, nec monachis secularia beneficia conferenda. Hinc recepta sententia est, secularia beneficia, quibus nulla subest cura animarum, monachis sine venia pontificis conferri non posse. Verum utrum similiter pontificis indulgentia necessaria sit, an tantum venia suorum praelatorum requiratur, ut parochiis donentur monachi & canonici regulares, interpretes disputant.

§. II. Item clericus, aut monachus beneficiorum capax debet esse aetate legitima. Et decani quidem, archidiaconi, & parochi creati non possunt, nisi vicesimum quintum annum attigerint; quod synodus Lateranensis sub Alexandro III. statuit, *cap. 7. §. 2. ex de electione*. Et ex cancellariae regula a Paulo III. edita quatuordecim annos nati capaces sunt praebendarum in ecclesiis cathedralibus, decem annos nati in collegiatis inferioribus, & septem annorum aetas sufficit ad capellanas & simplicia beneficia; qua regula statutos annos impletos esse oportet. Verum Tridentina synodus *sess. XXIV. de rer. cap. 12.* innovato concilii Lateranensis canone, insuper statuit, ad dignitates & personatus, quibus animarum cura nulla subest, clericos *viginti duobus annis non minores*, hoc est, maiores promoveri; ad simplicia vero beneficia obtinenda quatuordecim annos inceptos sufficere, *sess. XXIII. de ref. cap. 6.* nisi canonicis incumbat onus, quod ordinem sacrum requirat. Sic statuta aetas nihil commune habet cum aetate ad ordines necessaria; & hinc qui ex indulgentia ante annum vicesimum quintum presbyter creatus est, adhuc incapax parochiarum confertur. Ceterum Tridentinus canon de simplicibus beneficiis ita acceptus est, ut in beneficiis antiquis, hoc est, ante eius synodi publicationem fundatis, praesentari & institui valeant clerici septennio maiores; at in novis

(a) *Tantum ex lege foundationis consensu superioris ecclesiastici probata potest laico patrono praebenda canonica vel dignitas reservari, ut auctoritate nostra esse possunt Reges nostri, quibus in basilica S. Nicolai Bariensis ex lege foundationis prima dignitas thesaurarii competit.*

vis, qui quatuordecim annorum sunt. Verum apud nos pactis conventis inter Benedictum XIV. & Carolum III. Regem nostrum *cap. IV. num. 5.* haec interpretatio restricta est, & septennio maiores tantum ea antiqua beneficia possunt obtinere, ad quae in tabulis foundationis vocantur.

§. III. Porro qui beneficiis donantur, certo ordine debent esse initiati, aut quamprimum initiari. Et quidem archidiaconi, decani, parochi, & quotquot in ecclesiis cathedralibus & collegiatis beneficia obtinent, quibus certi ordines sunt adnexi, intra annum post collatum beneficium ordine necessario debent initiari, *cap. 14. de electione in 6., Clement. 2. de aetate & qualitat. ordinandorum*. Incipit autem annus ex decreto synodi Lugdunensis sub Gregorio X. *a die commissi regiminis, cit. cap. 14.*; verum Bonifacii VIII. interpretatione currit a tempore, quo beneficiarius habet *pacificam possessionem*, aut per eum non fletit, quo minus haberet, modo iusta causa ordinationem non impedierit, *cap. 35. de elect. in 6.* Si praefixo tempore beneficiarius non ordinetur, & beneficium parochiale sit, ipso iure nullaque praemissa monitione parochia cadit, *cit. cap. 14. exceptis ecclesiis collegiatis parochialibus*, in quibus beneficiarius legitimo tempore non ordinatus sententia iudicis beneficio exuetur, *cap. 22. eod. in 6.* Haec omnia vera sunt ex generalibus decretalium regulis; nam ex fundatione, aut ecclesiarum moribus saepe ordo necessarius est tempore collationis: quo casu ordo dicitur adnexus *actu*, & ipsam collationem praecedere debet. V. *Garciam de benefic. par. VII. cap. I. n. 57.* & *Fagnan. ad cap. ut abbates ex. de aetate & qualitate & ordine praeficiendorum*.

§. IV. Necessaria quoque est iis, qui beneficiis augentur, scientia, quae functionibus beneficio adnexis respondeat. Ita parochiae iis conferendae, qui eminente rerum divinarum & sacrorum canonum scientia praediti sunt; cura enim animarum veluti ars artium merito habetur. Nec minor fortasse scientia necessaria est in dignitatibus & canonicis ecclesiae cathedralis, qui ex nova disciplina Ecclesiae senatum, cuius adiutorio & consilio episcopus Ecclesiam regere debeat, constituunt. Hinc vota illa synodi Tridentinae, ut in ecclesiis a cathedralibus & collegiatis insignibus dignitates omnes & saltem dimidia pars canonicatum scientia illustribus viris, qui academicis theologiae & iuris canonici gradibus fulgerent, conferantur. Trident. *sess. XXIV. de ref. cap. 12.*

§. V. Iam incapaces beneficiorum sunt clerici a canone alieni, item excommunicati, aliave censura ecclesiastica irretiti, *cap. 26. ex. de rescriptis, cap. 7. ex. de clerico excommunicato mini-*

ministrante. Verum natis ex iniustis nuptiis potest episcopus ad minores ordines & simplicia beneficia veniam indulgere *cap. 2. de filiis presbyterorum in 6.*, modo non sint illegitimi filii clericorum, quibus non ex venia episcopi licet aliquid obtinere beneficium in ecclesia, ubi pater aliquid beneficium obtinet, aut obtinuerit; idque ut a locis Deo dicatis paternae incontinentiae memoria longe arceatur, *cap. 15. ex. de filiis presbyterorum*. Item filii presbyterorum etiam legitimi, hoc est, ante patris ordinationem ex iustis nuptiis suscepti, vetantur obtinere beneficia, quae eorum pater, nulla persona intermedia, obtinuerit, *cap. 11. ex. eodem*: idque ad extirpandas ab Ecclesia hereditarias successiones. Nec capaces sunt beneficiorum clerici coniugati, *cap. 1. & cap. 5. ex. de clericis coniugatis*: quae disciplina inducta est, ubi copia fundorum sacris officiis accessit, ne patres amore filiorum bona ecclesiae in filios transferre studeant. Et demum beneficia ex peculiaribus ecclesiarum & regnorum moribus tantum eiusdem ecclesiae, aut provinciae, aut regni civibus conferenda sunt: quod ius etiam obtinet apud nos; litteris enim Caroli vi. beneficia & pensiones huius regni tantum eiusdem civibus conferri debent.

§. VI. Ex pluribus clericis, qui nullis impedimentis detinentur, beneficium digniori conferri, oportet: peccantque perfectio graviter collatores, qui posthabitis dignioribus dignos beneficiis augent. Eipen. *par. 11. sect. 3. tit. 14. cap. 2.* Sane quo digniores sunt pastores & beneficiarii, eo melius Ecclesia administratur, & in virtutibus proficit: quae ratio etiam locum habet in simplicibus beneficiis; ille vero dignior censetur, qui prae aliis secundum praesentem rerum statum Ecclesiae utilior esse valeat. S. Thom. 2. 2. q. 63. art. 2. Quod si iure decretalium ratae sint collationes dignis factae, & collatores poenis tum subiciantur, si indignos beneficiis auxerint, aut elegerint, *cap. 19. ex. de praebendis. cap. 7. de electione in 6.*; id quidem spectat ad forum externum ad evitandas lites; at in foro interno procul dubio peccant, qui minus dignos praefecerunt. V. Thomass. *de veteri & nova eccles. discipl. par. 11. lib. 1. cap. 40.*

§. VII. Verum quidem est, iure decretalium non rescindi collationes beneficiorum dignis factas; at quod spectat ad parochias, expressa lege collatores Tridentina synodus aditronxit, ut eas dignioribus conferant. Et quo melius dignior innoteat, sollemni examine, quod *concursum* vocant, parochias omnes, etsi reservatas, vel adfectas, dandas edixit, nisi admodum exigui redditus sint, aut nemo sit, qui examini se

se sistat, aut in locis sint apertae factiones, quae in tumultum evaderent: quibus casibus concessum episcopo privatum examen instituere. Instituire debent examen episcopus ipse, aut eo impedito, vicarius generalis, & examinatores synodales saltem tres: qui doctrinam, mores, vitam candidatorum explorent, & inde renuntient quoque idoneos iudicaverint, ex quibus iudicio episcopi seligendus dignior, eique ab eo, cuius est conferre, parochia danda est. Quod si parochia sit iuris patronatus ecclesiastici, & institutio ad episcopum pertineat, patronus ex probatis digniorem ei sistere tenetur; si vero alterius sit institutio, episcopus digniorem designabit, quem patronus collatori praesentet. Sed si patronatus sit laicus, a patrono oblati examini subiciendus, qui si idoneus reperitur, admittendus est. Trident. *jes. XXIV. de ref. cap. 18.*

§. VII. Haec est forma conferendi parochias, quam Tridentina synodus proposuit, quae etiam iudicio episcopi seligenti standum praecipit, nec appellationem admittit. Inde Pius v. bulla *in conferendis*, sacra congregatio concilii Clementis xi. iussu, & novissime Bened. xiv. bulla *cum illud LXVIII.* exactiorem formam examini instituendo praeconerunt, multa innovarunt, dederuntque etiam facultatem ab irrati-
nabili examinatorum & episcopi iudicio provocandi, non impedita tamen executione electiones ab antistite factae. Verum Pii constitutio, quod iura patronorum deminueret, & in collationibus devolutis ad sedem apostolicam, vel devolvendis vi eiusdem constitutionis solemne examen remitteret, nec alibi, nec apud nos recepta est. Quin nec apud nos amplius admittuntur collationes in forma *dignum*, ut dicitur, quibus summus pontifex resignatas in favorem parochias, remisso sollemni examine, conferre solet.